

Državljanji prihodnosti

**Zbornik
o uresničevanju
pravice otrok
do participacije**

OTROKOVE PRAVICE

Otroci smo do 18. leta.
Naše pravice so zapisane
v Konvenciji o otrokovih
pravica. Država jih je
dolžna spoštovati.

Otroci imamo pravico do
življenja, preživetja in razvoja.
Imamo pravico do hrane,
čiste vode in zdravega okolja.

Ob rojstvu imamo vsi
otroci pravico do imena,
priimka in državljanstva.

Otroci imamo pravico, da
živimo s svojimi starši.
Lahko živimo tudi z drugimi
ljudmi (sorodniki, rejniki),
ki za nas skrbijo.

Nihče ne sme delati razlik med
nami zaradi različnega spola
rase, jezika, vere, narodnosti
ali drugih osebnih okoliščin.

Otroci imamo pravico
do brezplačnega
osnovnošolskega
izobraževanja.

Otroci imamo
pravico, da izvemo
za svoje pravice.

Državljeni prihodnosti

**Zbornik
o uresničevanju
pravice otrok
do participacije**

Predgovor

mag. Pavla Peterle Udovič _____ 3

Konferenca o participaciji otrok: Državljeni prihodnosti, 27. 11. 2019, Ljubljana

Prispevki _____ 4

Program _____ 5

Uvodni nagovor udeležencem

Darja Groznik _____ 6

Participacija otrok za spoštljivo in smiselno življenje z drugimi

dr. Sonja Rutar _____ 8

Kaj otroci in mladi razumemo kot participacijo?

Vodena razprava med otroki

Edvina Dedić _____ 12

Otroški parlamenti® kot oblika uveljavljanja
pravice otrok do svobode izražanja in sodelovanja

Liana Kalčina _____ 14

Zakaj Strategija o participaciji otrok?

Uroš Brezovšek _____ 20

Primer strategije o participaciji otrok v organizaciji Eurochild

Mieke Schuurman _____ 21

Bolgarska nacionalna mreža za otroke (National Network for Children)

Bella Dinkova in Dimitar Veselinov Pavlev _____ 23

Kaj otroci in mladi za okrepitev participacije
pričakujemo od odločevalcev?

Vodena razprava med otroki in odločevalci

Edvina Dedić _____ 26

Pismo o sodelovanju na področju participacije otrok _____ 28

30 let Konvencije o otrokovih pravicah

Ob 30. obletnici sprejema konvencije OZN o otrokovih pravicah

dr. Alenka Šelih _____ 31

30 let programa Otroški parlamenti

Kako se je začelo ...

Liana Kalčina _____ 40

Ključne in najpogostejše ugotovitve, želje in predlogi
udeležencev nacionalnih otroških parlamentov
iz njihove tridesetletne zgodovine

Liana Kalčina _____ 48

Predgovor

mag. Pavla Peterle Udovič, podpredsednica ZPMS

Dragi bralke in bralci,

v letu 2019 smo obeležili 30. obletnico sprejetja Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah in 30 let programa Otroški parlamenti*. V počastitev tako pomembnih jubilejev smo se v Zvezi prijateljev mladine Slovenije lotili projekta z naslovom *Državljeni prihodnosti*, s katerim smo bili uspešni na razpisu programa Erasmus + Mladi v akciji (Podpora za reformo politik: Dialog mladih).

V sklopu projekta je 27. novembra 2019 v Ljubljani potekala Konferenca o participaciji otrok: Državljeni prihodnosti, ki se je je udeležilo več kot 140 učencev in dijakov iz vse Slovenije, poleg njih pa tudi predstavniki pristojnih ministrstev, različni strokovnjaki, mentorji programa Otroški parlamenti, predstavniki nevladnih organizacij in medijev. Konferenco smo izvedli s finančno podporo programa Erasmus+ ter z delnim sofinanciranjem organizacije Eurochild; partner dogodka je bila Mestna zveza prijateljev mladine Ljubljana.

Drugi, prav tako pomemben del projekta, je izdaja publikacije, ki jo držite v rokah. V pričujočem zborniku so vključeni vsi strokovni prispevki s konference, povzetki razprav, razmišljanja otrok-udeležencev o participaciji in tudi ključni doprinos tega dogodka: podpisano pismo o sodelovanju na področju participacije otrok med Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport, Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Nacionalnim odborom za Otroške parlamente in Zvezo prijateljev mladine Slovenije. V drugem delu je vsebina publikacije posvečena Konvenciji o otrokovih pravicah in programu Otroški parlamenti.

Zveza prijateljev mladine Slovenije je nevladna, humanitarna organizacija, ki deluje že od leta 1953. Naš temeljni cilj je dvig kakovosti življenja otrok, mladostnikov in družin, zastopanje in uveljavljanje njihovih interesov in potreb ter zaščita njihovih pravic. S programom Otroški parlamenti, v katerem imajo glavno besedo prav otroci in mladostniki, uresničujemo našo vizijo: okrepiti njihov glas, ko opozarjajo na potrebe in želje, ki se skozi čas in razvoj družbe spreminjajo. Neposredno pa s tem prispevamo k oblikovanju otrokom, mladostnikom in družinam naklonjenega javnega mnenja in s tem k dvigu njihove blaginje.

Otroški parlamenti so program, ki je nastal na pobudo učencev. Z njim otrokom omogočamo aktivno državljanstvo, jih izobražujemo o človekovih pravicah ter jih spodbujamo k izražanju lastnih mnenj v obliki kulturnega medsebojnega dialoga. Pomembno je poudariti, da teme, o katerih razpravljajo, izberejo (na demokratični način) sami.

Če za zaključek povzamem besede predsednice ZPMS Darje Groznik: »Ni dovolj, da otroke oblečemo in nahranimo, treba jih je tudi opremiti z znanjem za življenje.« Del te opreme je gotovo vzgoja za demokratični dialog, aktivno državljanstvo, javno izražanje lastnih mnenj o vprašanih, ki zadevajo njihovo odraščanje in njihov položaj v družbi. Zato nas otroci vseskozi glasno ali pa tudi potihoma sprašujejo: »Nas slišite? Radi bi vam nekaj povedali!« Na nas odraslih je, da jim prisluhnemo in omogočimo razmere (pogoje), v katerih lahko razvijajo svoje talente, sposobnosti, zanimanja.

*Otroški parlamenti® je zaščitena blagovna znamka Zveze prijateljev mladine Slovenije.

**Konferenca
o participaciji otrok:
Državljeni prihodnosti,
27. 11. 2019, Ljubljana**

**Prispevki
s konference**

Program Konference o participaciji otrok: Državljeni prihodnosti

Moderatoriki: Maja Ratej in Edvina Dedić

8:30–9:00 Registracija udeležencev

9:00–9:15 Uvodni nagovor

Darja Groznik, predsednica Zveze prijateljev mladine Slovenije

1. DEL: KAJ JE PARTICIPACIJA OTROK?

9:15–9:45 Participacija otrok za spoštljivo in smiselno življenje z drugimi
izr. prof. dr. Sonja Rutar, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta

9:45–10:15 »Kaj otroci in mladi razumemo kot participacijo?«

Vodena razprava med otroki

10:15–10:45 Otroški parlamenti kot oblika uveljavljanja pravice otrok do svobode izražanja
in sodelovanja

Liana Kalčina, prof. ped., dolgoletna sodelavka in častna članica ZPMS

10:45–11:00 Odmor za kavo

2. DEL: STRATEGIJA O PARTICIPACIJI OTROK

11:00–11:10 Zakaj strategija o participaciji otrok?

Uroš Brezovšek, podpredsednik Zveze prijateljev mladine Slovenije

11:10–11:40 Primer strategije o participaciji otrok v organizaciji (Child Participation Strategy)

Mieke Schuurman, Eurochild

11:40–12:10 Izkušnje in dobre prakse s tega področja

Bella Dinkova in Dimitar Veselinov Pavlev, Nacionalna mreža za otroke, Bolgarija

12:10–13:10 Odmor za kosilo

3. DEL: NADALJNI KORAKI

13:10–13:30 Pogled odločevalcev na participacijo otrok in pripravo strategije

Različni deležniki

13:30–14:00 »Kaj otroci in mladi za okrepitev participacije pričakujemo od odločevalcev?«

Vodena razprava med otroki in odločevalci

14:00–14:10 Predstavitve pisma o sodelovanju na področju participacije otrok

Uroš Brezovšek, podpredsednik Zveze prijateljev mladine Slovenije

14:10–14:30 Podpis pisma o sodelovanju na področju participacije otrok med pristojnima
ministrstvom, Nacionalnim odborom za Otroške parlamente in
Zvezo prijateljev mladine Slovenije

14:30–15:30 Razprava in zaključek

Pridržujemo si pravico do spremembe programa.

Konferenco izvajamo s finančno podporo programa Erasmus+ ter z delnim sofinanciranjem organizacije Eurochild.

Uvodni nagovor udeležencem Konference o participaciji otrok: Državljeni prihodnosti

Darja Groznik, predsednica Zveze prijateljev mladine Slovenije

Darja Groznik je univerzitetna diplomirana psihologinja, sicer zaposlena kot urednica Uredništva večernega in nočnega programa Prvega programa Radia Slovenija. Za predsednico ZPMS je bila izvoljena leta 2012 in nato ponovno leta 2017; pred tem je bila od leta 2003 predsednica Nacionalne mreže TOM - telefon za otroke in mladostnike. Že med šolanjem je bila aktivna v pionirski in kasneje v mladinski organizaciji, vključevala se je v različne prostovoljske dejavnosti v domačem kraju, med študijem pa je kot prostovoljka izvajala učno pomoč na Centru za socialno delo Ljubljana Vič-Rudnik. Tudi kot novinarka je vedno imela posluš za šibkejše. Redno se je vključevala v najrazličnejše humanitarne akcije za pomoč socialno ogroženim, predvsem pa si prizadeva za omogočanje enakih možnosti za vse otroke ter za zaščito pravic družin in otrok.

Spoštovani udeleženci današnje konference, dragi gostje, dobrodošli prijatelji otrok in mladine!

Strpnost, razumevanje in upoštevanje drugačnih stališč, spoštljiv govor brez sovražnosti in izključevanj, poslušanje in vključevanje vseh – to so odlike demokratičnih družb, tudi Slovenije. Obeležujemo 30. obletnico sprejetja Konvencije o otrokovih pravicah. Ta konvencija je nasledila Deklaracijo o pravicah otrok, ki ni bila pravno zavezujoč dokument. Razumevanje in vedenje o otrocih, kot ga poznamo danes, se je oblikovalo skozi ne tako daljno zgodovino.

Da otrok ni le pomanjšan odrasel in da mora družba prihodnosti skrbeti za razvoj in napredek otrok, dobro vemo pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije od same ustanovitve, od leta 1953. Otrokove pravice so bile in so še vedno v ospredju našega delovanja. So temelj in bistvo naših programov in projektov.

Konvencija o otrokovih pravicah je bila sprejeta 20. novembra 1989; sprejela jo je Generalna skupščina Združenih narodov; do danes jo je ratificiralo 196 držav, vse članice Združenih narodov, razen ZDA, kar je nerazumljivo, saj se prav ta zveza držav venomer znova samookliče za demokratično, močno in napredno. Konvencijo je kot samostojna država že leta 1992 od nekdanje države prevzela Slovenija. Posebno zaščito pravic otrok je zapisala tudi v najpomembnejši pravni akt, v ustavo.

Z današnjo konferenco obeležujemo 30 let sprejema Konvencije, ki je prvi mednarodni pravno zavezujoč dokument o spoštovanju in varovanju otrokovih pravic. Ta poudarja, da so otroci osebnosti z vsemi pravicami človeka, pri čemer je zajet najširši razpon človekovih pravic, vključno s civilnimi, kulturnimi, ekonomskimi, političnimi in socialnimi pravicami. Od leta 1989 so otroci prepoznani kot samostojni nosilci človekovih pravic. Ob tem pa velja poudariti, da otroci niso majhni odrasli z majhnimi pravicami.

Konvencija opredeljuje štiri glavna načela:

- pravica do življenja, preživetja in razvoja;
- nediskriminacija;
- upoštevanje najboljše koristi otroka;
- participacija (vključevanje, sodelovanje, udeležba).

Danes se še posebej posvečamo zadnjemu od naštetih načel: participaciji otrok. Kako napredno je bilo delovanje Zveze prijateljev mladine Slovenije od ustanovitve naprej dokazuje tudi dejstvo, da ob obeleževanju 30. obletnice sprejema Konvencije obeležujemo tudi 30 let programa Otroški parlamenti.

Gre za program, na katerega smo zelo ponosni, ga čuvamo in razvijamo. Je program, ki udejanja participacijo. V 12. členu Konvencije je zapisano, da ima vsak otrok pravico biti slišan in da se njegovo mnenje jemlje resno. Kaj pomeni participacija? To pomeni sodelovanje, vključevanje, udeležbo.

Zakaj se nam zdi to pomembno? Ker so otroci skupina državljanov, ki so pogostokrat spregledani, preslišani. So pa državljani prihodnosti in tako smo tudi naslovili današnjo konferenco.

Inštitut RS za socialno varstvo v letošnjem letu pripravlja oceno participacije otrok, predstavnika te organizacije sta danes tudi tukaj in morda bosta lahko v eni od razprav že podala kakšne, do sedaj zbrane, podatke.

Pred tridesetimi leti so otroci izrazili željo, da bi bil njihov glas slišan in takratna Komisija za otrokove pravice pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije jim je prisluhnila. Oblikovali so se Otroški parlamenti. Prvi otroški nacionalni parlament v novi slovenski državi je zasedal 10. oktobra 1990. Tema je bila 'Otrokom zdravo in varno okolje'. V takratni skupščini RS je 105 otrok iz 44 občin zahtevalo več varnejših poti, več kolesarskih poti, več denarja za čistilne naprave in manj za orožje, več ekskurzij, malice in kosila za vse otroke v šoli ter da naj učitelji iščejo znanje in ne neznanja. Vse to se sliši še vedno aktualno, pa je od takrat preteklo trideset let.

Trideset let si prizadevamo, da bi bil glas otrok slišan, trideset let so generacije otrok vključene v razprave o izbranih osrednjih temah, trideset let sodelujemo z mentorji na šolah, z regijskimi koordinatorji programa, z Državnim zborom, z drugimi organizacijami... Ponosni smo na to. A vendar: pogled na tridesetletno zgodovino izvajanja tega programa ne kaže obilnih dosežkov. Če citiram izjavo Jureta, predsednika Otroškega parlamenta: »Otroci izražamo svoja mnenja, mogoče nas država celo posluša, vendar nas ne sliši.« Sporočilna vrednost otroških parlamentov je odvisna od odraslih: ali otroke slišimo, poslušamo in ali jih tudi upoštevamo. Ključno vprašanje.

Cilj današnjega dogodka je tudi, da poskusimo spremeniti dosedanje prakso 'neslišane' ali premalo slišane skupine državljanov, in se odločimo, da naredimo več v smeri zagotavljanja pravice otrok do sodelovanja in vključevanja, še posebej v zadevah, s katerimi so povezani.

Opolnomočimo današnje generacije otrok, da bodo, da boste aktivni državljani prihodnosti. Odrasli, dajmo jim to možnost! Zagotovo pa to ne bo mogoče brez sodelovanja pristojnih v državi, ki oblikujejo ključne politike tudi na področju življenja otrok. A kjer je volja, je tudi pot!

Participacija otrok za spoštljivo in smiselno življenje z drugimi

Izr. prof. dr. Sonja Rutar

Sonja Rutar predava na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem; raziskovalno deluje tudi na Pedagoškem inštitutu. Njeno delo je usmerjeno na področje zagotavljanja participacije otrok v vzgoji in izobraževanju. Posveča se proučevanju in zagotavljanju enakih možnosti ter kakovosti v vzgoji in izobraževanju na vseh stopnjah vzgoje in izobraževanja ter razvoju inkluzivne družbe in kulture. V zadnjem obdobju raziskovalno in razvojno deluje tudi na področju razvijanja didaktičnih pristopov in oblik povezovanja vzgojno-izobraževalnega dela z umetniškimi dejavnostmi, internacionalizacije visokega šolstva, vključevanja IKT v proces visokošolskega izobraževanja ter konceptualizacije na študenta osredinjenega pedagoškega procesa.

Zadovoljevanje osnovnih otrokovih potreb, kot sta zaščita in oskrba, je v večini kultur otrokom in mladostnikom zagotovljeno oz. v ta namen potekajo načrtna prizadevanja. Odrasli oz. skupnosti pa so na preizkušnji, ko se:

- 1) otrok oz. mladostnik oglasi s svojimi iniciativami, izraža svoj odnos do sveta in drugih ter s svojo lastno interpretacijo tega, kar vidi in doživlja;
- 2) pričakuje zagotavljanje priložnosti za izražanje otrok in
- 3) pričakuje ustrezne odzive na pobude otrok in mladostnikov ter s tem omogočanje dejanske participacije otrok in mladostnikov.

Vendar je participacija pravica in pogoj demokracije (Rutar, 2013). Je značilnost inkluzivne družbe, ki vsem posameznikom in skupinam omogoča angažirano udeležbo v vseh oblikah družbenega življenja. S tem postane participacija vzvod za razvoj in ohranjanje dostojanstva posameznikov in skupin – ko posameznik ali skupina doživi pripadanje kot stanje svojega lastnega bivanja, razvoja in življenja z drugimi.

Kljub biološkemu primanjkljaju otrok, ki onemogoča, da bi otrok v celoti sam zmozel poskrbeti zase in si zagotovil zaščito, si morajo odrasli – kot nosilci moči z zrelostjo, znanjem ter dostopom do materialnih dobrin in drugih virov (informacij) – prizadevati za vzpostavljanje ravnovesja moči. To otroku omogoča razvoj postopnega samonadzora in avtonomnega uravnavanja svojega lastnega delovanja.

Zmožnost avtonomnega oblikovanja koncepta dobrega in vključenost v kritično refleksijo v zvezi z načrtovanjem svojega lastnega življenja pa je ena izmed temeljnih človeških zmožnosti, ki naj bi bile/bi morale biti realizirane v vsaki družbi. Realizacija temeljnih človeških zmožnosti je indikator ustreznosti določene družbe (Nusbaum, 1992). Način preseganja biološkega primanjkljaja, razvoja zmožnosti in razvoja kapacitet za spremembe pa je odraz podobe o otroku oz. odgovor na vprašanje, kakšna je vloga otroka oz. mladostnika v določenem prostoru in času.

Ob prizadevanju, da bi otrokom prisluhnili, jih tudi slišali ter upoštevali njihova stališča in pobude pri odločitvah, ki jih zadevajo, pa ni mogoče pričakovati, da bodo posamezniki, ki v domačih okoljih niso bili deležni spodbud in priložnosti za razvoj iniciativnosti, vedno zmogli predlagati in prispevati v skupnosti. Spretnosti za participacijo mora otrok imeti možnost razvijati že v domačem okolju, med vrstniki in v vseh oblikah organizirane vzgoje in izobraževanja. Tudi Erikson (1958, 1963) v svoji teoriji psihosocialnega razvoja poudarja pomen priložnosti za razvoj samoiniciativnosti že v najzgodnejšem obdobju in v kasnejših obdobjih življenja.

Ravno odzivi okolja na otrokove pobude vsebujejo sporočila o ustreznosti, pogosto celo zaželenosti posameznika. Na podlagi teh sporočil si otrok razvije podobo o sebi. V interakciji z okoljem in odzivi na svoje pobude lahko razvije upanje, voljo oz. iniciativnost. Poizkusi in prizadevanja otroka, ki ne dobi pozitivnega odziva, lahko vodijo v občutek krivde, sramu in dvoma vase. Zato je temeljna naloga vseh, vključenih v interakcijo z otroki in mladostniki, spodbujanje

Nuša Perc, 10 let, OŠ Blanca

izražanja stališč in mnenj v najrazličnejših izraznih oblikah, skladno z otrokovo in mladostnikovo izbiro osebnega izraza (verbalna in neverbalna govorica, pisno izražanje, glasba, ples, fotografija, likovna dela...) ter dialoško iskanje pomena in individualnega smisla sporočil vseh, vključenih v interakcijo.

Otrokova spoznavna aktivnost in evidentna prisotnost pa lahko zameglita dejstvo, da vsaka otrokova aktivnost še ne predstavlja resnične participacije otrok. Na mnoge oblike neparticipativne in manipulativne prakse v družbenem življenju je opozoril že Hart (1992), na pedagoškem področju tudi Kroflič (1997). Otrok je dejansko lahko s svojo pojavnostjo izrabljen za cilje in namene, ki jih sam ne pozna, in morda tudi ne bi želel sodelovati v določenih projektih, če bi vedel, čemu je njihova pričakovana aktivnost namenjena. Dejanski namen otrokove prisotnosti v aktivnostih, kot so sodelovanja na različnih dogodkih, je lahko prikrita promocija političnih ali tržnih vsebin, rezultat ali izkupiček pa je posledično lahko v rokah družbenih nosilcev moči (političnih, ekonomskih ali drugih družbenih skupin), nikakor pa ne blagostanje oz. za otroka ali mladostnika smiselen rezultat dogajanja.

Prava participacija se začne šele takrat, ko otrok:

- 1) pozna namen in cilj določene aktivnosti, v katero je vključen;
- 2) ko se lahko odloča o tem, ali bo v aktivnost vključen ali ne;
- 3) ko so mu znani predvideni učinki in morebitne posledice/rezultati njegovih aktivnosti in
- 4) ko ima dejansko možnost izbire, odločanja in prispevanja s svojim lastnim izrazom.

Otrok oz. mladostnik mora zato imeti možnost sodelovati:

- 1) v procesu definiranja namena in ciljev projekta oz. aktivnosti;
- 2) v procesu načrtovanja procesa izvedbe in vsebin aktivnosti;
- 3) v sami izvedbi aktivnosti in
- 4) pri evalvaciji, refleksiji dogodka, aktivnosti, v katero je vključen.

Šele vključenost v vse faze dogodka oz. aktivnosti lahko vodijo v reflektivno prevzemanje odgovornosti z uvidom v posledice odločitev in ravnanj.

Prizadevanja za zagotavljanje participacije otrok in mladostnikov pa lahko z navideznimi ali dejansko dobrimi nameni, vendar s pokroviteljsko in paternalistično držo zagovornikov brez otrokovega glasu in drugih, ki sicer deklarativno želijo zagotavljati otrokom in mladostnikom ustrezne izkušnje in blagostanje, vzpostavljajo eno izmed najpogostejše spregledanih manipulativnih praks – participacijo s posrednikom – s pripravo, organizacijo dejavnosti, aktivnosti, projektov 'z otrokom v mislih' (Rutar, 2006; 2013; 2015; 2018).

Za aktivnosti, ki so načrtovane s posrednikom, 'z otrokom v mislih', je značilno, da odrasli, nosilci moči, ki zavzajajo pozicijo tistega, ki 've, kaj je dobro za otroka in mladostnika', organizirajo dejavnosti 'z otrokom oz. mladostnikom v mislih', ne da bi otroke in mladostnike vključili v proces načrtovanja, izvedbe in evalvacije. S svojo predstavo in pogosto tudi strokovnim znanjem o tem, kaj naj bi bilo dobro oz. najboljše za otroke in mladostnike, načrtujejo, izvajajo in tudi interpretirajo uspešnost dejavnosti, v katerih so otroci in mladostniki sicer sodelovali, vendar s svojim glasom niso bili vključeni v faze načrtovanja, izvedbe in evalvacije. Morda zgolj v fazo evalvacije s pričakovanim potrjevanjem interpretacije uspešnosti dejavnosti oz. projekta, ki ga je 'z otrokom oz. mladostnikom v mislih' načrtoval samooklicani ekspert za otrokova življenja. Nevključevanje otrok in mladostnikov v vse faze dogodkov pa je namreč zgolj odraz samooklicane eksperntnosti nosilcev moči v interakcijah z otroki in odraz podobe o otroku ter predstave o (ne)zmožnostih in (ne)kompetentnosti otrok in mladostnikov.

Paternalistična in ekspertna drža, ki ohranja premoč nad otroki in mladostniki, se lahko pojavlja na vseh področjih družbenega življenja otrok in mladostnikov, kot so:

- organizacija zdravstvene oskrbe in socialne varnosti;
- življenje v lokalni skupnosti (infrastruktura, razvoj, informiranost);
- organizacija rejništva, posvojitev, družinskega življenja;
- organizacija življenja otrok in mladih z azilom in migrantov;
- vzgojno-izobraževalni proces na vseh stopnjah izobraževanja;
- zaposlovanje mladih;
- organizacija otrok v postopkih na sodišču;
- rekreacija in kultura;
- pojavljanje in sporočanje v medijih.

Čeprav je pobuda in iniciativa otrok in mladostnikov izraz posameznika ali skupine, brez katere ni mogoče vzpostaviti participativne prakse in življenja na vseh področjih družbenega življenja, mora prav nosilec pobude (tudi otrok in mladostnik) s poslušanjem drugih in odmikom od svojih lastnih ego predstav poskušati usklajevati svoje pobude in perspektive s perspektivami, stališči in položaji drugih ter dialoško preverjati možnost realizacije, izvedljivost in ustreznost svojih lastnih pobud v odnosu do sebe in drugih. Ravno to je spretnost, ki naj bi jo otrok začel razvijati že v najzgodnejšem obdobju. Ob tem, da otrok v najzgodnejšem obdobju komunicira z različnimi nameni (vzpostavljanje in ohranjanje odnosov z drugimi, osebno izražanje, iskanje odgovorov na številna vprašanja, posredovanje informacij, pripovedovanje o domišljijem svetu, kreativnosti (Marjanovič Umek, 1990), je naloga že predšolske vzgoje predvsem skrb za socialni razvoj otrok (Katz in McClellan, 1991) in s tem razvoj zmožnosti poslušanja drugih, medsebojnega usklajevanja, dogovarjanja, vživljanja v perspektive drugih in razvoja empatije, kar je pogoj za razvoj dialoga (Rutar, 2013).

Zato participacija posameznika ne pomeni realizacije samovoljne želje in zahteve, ki ni usklajevana z drugimi, s predvidenimi možnostmi učinkov in posledic, pač pa priložnost za realizacijo posameznika, skupin in skupnosti v pogojih medsebojne povezanosti, naklonjenosti, skrbi za druge, kar vzpostavlja in realizira temeljno človeško zmožnost: pripadanje/pripadnost in s tem doživljanje individualnega smisla življenja.

Literatura:

- Erickson, E. H. (1958).** *Young man Luther: A study in psychoanalysis and history.* New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1963).** *Youth: Change and challenge.* New York: Basic books.
- Hart, R. (1992).** *Children's participation: from tokenism to citizenship.* Florence, Italy: UNICEF International Child Development Centre, Spedale degli Innocenti.
- Katz, L. G., in McClellan, D. E. (1991).** *The teacher's role in the social development of young children.* Urbana: Clearing house on Elementary and Early Childhood Education.
- Kroflič, R. (1997).** *Med poslušnostjo in odgovornostjo : procesno-razvojni model moralne vzgoje.* Ljubljana : Vija.
- Marjanovič Umek, Ljubica (1990).** *Mišljenje in govor predšolskega otroka.* Ljubljana: DZS.
- Nussbaum, M. C. (1992).** *Human Functioning and Social Justice: In Defense of Aristotelian Essentialism.* *Political theory* 20 (2), 202–246.
- Rutar, S. (2006).** *Izzivi in možnosti participacije otrok v procesu vzgoje in izobraževanja.* Medved Udovič, Vida, Cotič, Mara (ur.): *Zgodnje učenje in poučevanje otrok 1.* Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, 112–120.
- Rutar, S. (2013).** *Poti do participacije otrok v vzgoji.* Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče.
- Rutar, S. (2015).** *Pomembne razlike med aktivnostjo otrok, participacijo s posrednikom in participacijo brez posrednika v vzgoji.* *Vzgoja in izobraževanje: revija za teoretična in praktična vprašanja vzgojno izobraževalnega dela.* 46(4/5), 13–19.
- Rutar, S., in Štemberger, T. (2018).** *How children are manipulated and how they participate: Preschool teachers' and preschool teacher assistants' perspectives.* *Journal of Contemporary Educational Studies/Sodobna Pedagogika*, 69(1), 146–161.

Mislim, da se mora pravica otrok do participacije začeti že v družini. Pomembna je pri družinskih za devah, ki se tičejo nas samih. Nadaljevati pa se mora v šoli npr. pri razrednih urah, v šolski skupnosti, projektih, izbirnih predmetih, otroškem parlamentu... Participacija se ne konča pri pogovorih temveč pri dejavnih npr. gibanje mladim za podnebno pravičnost, začnemo živeti/uresničevati v svoji omati, v svoji sobi, v svoji prehrani, v šoli, v svoji okolici. Mislim, da bi morali otroci bolj sodelovati pri oblikovanju svoje prihodnosti, odrasli pa bi nam morali bolj prisluhniti.

Nuša, Zasavje

Moje
razmišljanje

Mislim, da nam mora biti dana možnost, pri oblikovanju in odločanju. Da nas pri tem usmerjajo starejši z svojimi izkušnjami, mi pa se imamo možnosti učiti. S tem imamo in pridobimo izkušnje in podporo starejših. Če je, ki jih imamo poskušamo uporabiti v realnosti, s tem pa prizakujemo podporo in usmeritve v njih, da neškodujemo sebi in neogrožamo drugih, čim bolj želimo biti vključeni pri odločanju.

Eva, Šmarje pri Jelšah

»Kaj otroci in mladi razumemo kot participacijo?«

Vodena razprava med otroki

Poročilo zapisala Edvina Dedić, povezovalka razprave

Edvina Dedić, dijakinja, ki je bila v osnovni šoli aktivna udeleženka programa Otroški parlamenti®, v letih 2017–2019 je bila članica Sveta otrok v organizaciji Eurochild, kjer se je skupaj s predstavniki otrok iz drugih držav vključevala v delo Eurochilda, s poudarkom na pripravi dogodkov, zagovorništvu in načrtovanju Strategije o participaciji otrok. Danes je aktivna v organizaciji Learning for Well-being Foundation, kjer je članica upravnega odbora.

V razpravi z naslovom *Kaj otroci in mladi razumemo kot participacijo* so moji sogovorniki bili osnovnošolci Katja in Tjaš iz Velenja, Sara iz Nove Gorice, Nik iz Kopra ter srednješolka Neža iz Novega mesta. K vključevanju v razpravo so bili povabljeni tudi vsi otroci-udeleženci konference, ki so naš poziv vzeli zelo zares in nemudoma pričeli z dvigovanjem rok.

»Biti vzgojen
prevečkrat
pomeni biti tiho.«

»Tvoje mnenje
šteje.«

Kot izhodišče za pogovor nam je služilo vprašanje, kaj otroci in mladi razumemo kot participacijo, nato pa je razprava kar sama tekla naprej. Naj povzamem nekaj ključnih misli.

Participacija je pravica, da smo vključeni v nekaj, smo del nečesa. Participacija vodi v okolje, kjer bomo slišani, vključeni in tako tudi bolj odgovorni. Participacija pomeni biti aktiven. Otroci in mladi si želimo, da bi nas odrasli poslušali in slišali, še posebej tisti, ki odločajo o našem življenju. Želimo sodelovati. Želimo soodločati.

Večinoma se otroci s participacijo prvič srečamo v šolski skupnosti, ko razpravljamo o stvareh, ki so nam všeč oz. nam niso všeč. Ali pa, ko dobimo zadolžitev pomagati sošolcem, vrstnikom pri nalogah ali kakšnih drugih stvareh. Nekateri imamo prvo izkušnjo participacije od doma, ko soodločamo o pomembnih družinskih stvareh.

»Mi participiramo,
samo nismo slišani.«

Vsekakor pa otroci in mladi občutimo, da v družbi nismo enakopravni. Želimo biti sprejeti kot enakovredni sogovorniki – na vseh ravneh, tako v družini, šoli, izven šolskem okolju kot tudi v lokalnem okolju in na nacionalni (državni) ravni. Odrasli pogostokrat menijo, da so naša mnenja nezrela, ideje pa so vzete z veliko rezervo. Zato nekateri raje molčijo, ker nočejo biti ponižani s strani starejših. Otroci in mladi imamo ideje, ki morda niso dovršene, vendar imajo neko poanto. Vsak človek je gradnik družbe in vsak, ne glede na starost, lahko vpliva na njeno kakovost, jo pomaga izpopolnjevati, izboljšati. Participacija ni samo pravica otrok, ampak vseh starostnih skupin, in je zelo pomembna za demokratično delovanje družbe.

Se pa zavedamo, da se z mnenji otrok in mladih lahko tudi manipulira. Če otroci ne razumemo, zakaj nekje sodelujemo in ne razumemo dejanj, v katerih sodelujemo, potem je to manipulacija. To ni primeren način za uvajanje otrok in mladih v demokratične procese.

Sogovorniki in otroci-udeleženci smo se strinjali, da bi o participaciji morali začeti govoriti že v zgodnejših letih. Če se že kot otroci naučimo participirati, bomo to hitreje in morda tudi lažje uporabljali v kasnejših letih.

»Mi smo orožje in lahko uporabimo sebe, da spremenimo svet na bolje.«

»Imeti možnost soodločati o tistih stvareh, ki se nas tičejo.«

Čas za razpravo je prehitro potekel. Tako zbrani sogovorniki kot tudi udeleženci bi imeli še veliko povedati. Meni je to dalo občutek, da je pomembno si prizadevati za še več takšnih dogodkov in projektov, kjer se otroci lahko izražajo in so slišani. Nekaj pa je gotovo res: če takšni dogodki obstajajo, a ljudje, ki sodelujejo, ne vedo zares, zakaj sodelujejo, in v srcu ideje projekta ni upoštevanja otrok, potem nismo naredili nič. Zdi se mi, da je Zveza prijateljev mladine Slovenije poskrbela za pravo vzdušje in dala otrokom in mladim občutek, da lahko govorijo in da bomo iz tega nekaj naredili. Pomembno je, da ne pozabimo, da otroci in mladi čutimo, kdaj smo dobrodošli in kdaj smo slišani. Rada bi zaključila z nečim, kar vedno vsem povem, ko govorimo o participaciji otrok: ne gre za dajanje ali odvzemanje moči otrokom ali odraslim, gre za deljenje moči, ki jo imamo.

Otroški parlamenti® kot oblika uveljavljanja pravice otrok do svobode izražanja in sodelovanja

Liana Kalčina

Liana Kalčina, profesorica pedagogike, je častna članica ZPMS. Bila je snovalka programov Otroški parlamenti® in Evropa v šoli ter soustanoviteljica brezplačne telefonske linije za otroke in mladostnike TOM Telefon®. Od leta 2003 do leta 2015 je bila predsednica Komisije oz. kasneje Nacionalnega odbora za otrokove pravice pri ZPMS. V tem času je vodila strokovna izobraževanja za osebnostno rast otrok in mladostnikov, izobraževanja za dvig kompetenc mentorjev v okviru programa izobraževanj za Otroške parlamente in Evropa v šoli, bila je avtorica številnih prispevkov in člankov na konferencah, seminarjih in posvetih ZPMS ter drugih NVO.

V sodobni družbi imajo otroci, kakor sami ocenjujejo, premajhen vpliv na odločitve o njihovem življenju znotraj družine, šole, širše skupnosti in politike. Pogosto čutijo, da jih odrasli ne poslušajo, ne slišijo ali pa jih ne jemljejo resno.

Pravico do udeležbe in sodelovanja pri izražanju in reševanju vprašanj ima vsak otrok, kajti 12. člen Konvencije o otrokovih pravicah (v nadaljevanju Konvencija) opredeljuje pravico otroka do lastnega mnenja in svobodnega izražanja: »Države pogodbenice jamčijo otroku, ki je sposoben izoblikovati lastna mnenja, pravico do svobodnega izražanja le-teh v vseh zadevah v zvezi z njim, o tehtnosti izraženih mnenj pa se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo.«

Načelo sodelovanja ali participacije preveva celotno Konvencijo. Izrazito pa se navezuje, poleg omenjenega 12. člena, tudi na pravico do nediskriminacije (2. člen), načelo otrokovih koristi kot glavnega vodila pri odločanju v zvezi z otrokom (3. člen), dolžnost staršev, skrbnikov in širše družbene skupnosti, da zagotovijo ustrezno usmerjanje in svetovanje otroku pri uveljavljanju njegovih s Konvencijo priznanih pravic (5. člen), pravico do življenja, preživetja in razvoja (6. člen), pravico do svobodnega združevanja in mirnega zbiranja (15. člen) ter pravico do obveščenosti in dostopa do informacij in gradiv (17. člen).

Otroci so polnopravni imetniki pravic

Otroci so imetniki pravic in ne le predmet varstva. Upravičeni so do vseh človekovih temeljnih pravic in so zaradi svojih posebnih značilnosti subjekti posebnih predpisov. Starševske, strokovne in družbene odgovornosti do otrok je treba uresničevati ob upoštevanju otrokovih koristi kot glavnega vodila in na način, prilagojen otrokovim razvojnim zmožnostim.

Mednarodne organizacije, zlasti OZN, Svet Evrope in Evropska unija so večkrat pozvale države članice k spoštovanju 12. člena Konvencije, ki otrokom jamči pravico do svobodnega izražanja v vseh zadevah v zvezi z njimi. V dokumentih (konvencije, direktive, resolucije, priporočila...) je večkrat opredeljena pravica otrok do svobodnega izražanja in sodelovanja (participacije), kajti otroci so s Konvencijo postali imetniki pravic in ne le brezpogojno podrejeni pravici staršev in skrbnikov do skrbi in vzgoje otrok. Zato mednarodne organizacije poudarjajo, da mladi ne bi smeli biti le arhitekti svojega življenja, ampak bi jim morali omogočiti, da prispevajo k pozitivnim spremembam v družbi. Zato v številnih dokumentih pozivajo države, da sprejmejo ukrepe, s katerimi bodo omogočili izražanje mnenj, teženj in pričakovanj otrok in mladih, njihove potrebe, ustvarjalnost, sposobnost in talente.

Sedanja generacija otrok in mladostnikov je najbolj izobražena doslej in še posebej usposobljena za uporabo informacijskih in komunikacijskih tehnologij ter socialnih

medijev. Tako je pripravljena na še večjo vključenost in sodelovanje. Otroci in mladostniki niso homogena skupina in imajo zato raznolike potrebe, življenjske razmere in interese. Prav zato bi morali spodbujati dejavnosti in politike, ki so vključujoče za vse otroke in mlade, zlasti tiste z manj priložnostmi in tiste, katerih glasove je mogoče spregledati (otroci s posebnimi potrebami, pripadniki nekaterih etničnih skupin, socialno izključeni, otroci migranti...).

Odbor OZN za otrokove pravice je zato večkrat priporočil, da države sprejmejo vse potrebne ukrepe za sodelovanje tako posameznih otrok kot tudi skupine otrok. Tudi zato, da bi se slišalo mnenje vsakega otroka kakor tudi skupine otrok ter upoštevala njihova sporočila. Tisti, ki sprejemajo za otroke pomembne odločitve, bi morali otroke in mladostnike povprašati za njihovo mnenje.

**Pravica
posameznega
otroka do
lastnega
mnenja in
svobodnega
izražanja**

Pravico iz Konvencije je še določneje opredelila Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic: »Otrok ima pravico, da je sam ali prek drugih oseb ali organov obveščen in mu je dovoljeno, da lahko ob obravnavi vprašanj, ki se ga tičejo, sodeluje v postopkih pred pravosodnimi in upravnimi organi«. Ta otrokova pravica je bila vnesena v naš pravni red tudi z Družinskim zakonikom (Uradni list RS, št. 15/17). Ta določa, da morajo sodišča in drugi organi pri odločitvi o vseh vprašanih, ki zadevajo otroka, upoštevati otrokove koristi kot glavno vodilo za nosilce odločanja, ter pridobiti in upoštevati otrokovo mnenje.

Leta 2017 je Državni zbor RS sprejel dopolnitve Zakona o varuhu človekovih pravic, s katerim so zakonsko uredili delovanje zagovornikov otrok. Zagovornik nudi strokovno pomoč otroku, da izrazi svoje mnenje v vseh postopkih in zadevah, v katerih je udeležen, ter mnenje otroka posreduje pristojnim organom in institucijam, ki odločajo o njegovih pravicah in koristih. Zagovornik ni njegov zakoniti zastopnik. Zagovorništvo je zasnovano kot mreža prostovoljcev zagovornikov, ki so posebej usposobljeni za pogovore z otroki in pridobivanje njihovega mnenja ter za njegovo predstavitev v pravnih postopkih, kjer se odloča o otrokovih pravicah. Z vzpostavljanjem zagovorništva omogočamo otrokom aktivno sodelovanje v zadevah, ko starši ne morejo ali ne zmorejo učinkovito zastopati njihovih interesov. V Sloveniji smo tako zgledno razvili sistem podpore posameznemu otroku ter omogočili pogovore o njegovih željah, počutju in mnenju, seznanjanje otroka s postopki in dejavnostmi na njemu primeren način, iskanje najbolj primerne rešitve skupaj z otrokom ter spremljanje otroka pred organi in institucijami, ki odločajo o njegovih pravicah in koristih. Nismo pa še dovolj dobro razvili sistema podpore participaciji, sodelovanju skupine otrok.

Daneja Jakob Kričaj, 12 let, OŠ Vitanje

Menim, da je pravica otrok do participacije zelo pozitivna stvar. Pripomore tako družbi kot tudi vsakemu posamezniku. Mladi s tem razvijamo svoje socialne sposobnosti in izboljšujemo naše zmožnosti komuniciranja tako z vrstniki, kot tudi izven okvirjev, ki so vrednote katere nam bodo kasneje v življenju prišle zelo prav. Pomembno je otrokom dati možnost, da povedo svoje mnenje o zadevah, ki se jih tičejo. Tako spodbudimo zanimanje in jim damo vedeti, da je tudi njihov glas pomemben ter da nam je mar za njihovo mnenje. Prav mi otroci smo tisti, ki gledamo na stvari drugače kot odrasli. Včasih nas naša kreativnost pripelje do zelo dobrih in uporabnih idej, katere večinoma nimamo možnosti povedati. Zavedati se moramo, da je prihodnost naše družbe in države odvisna od nas najstnikov. Čeprav so nekatere naše ideje enostavno neizvedljive, jim je potrebno prisluhniti saj se s tem učimo. Seveda pa je potrebno izbirati resne in zagnane predstavnike, kateri bodo pripravljene delati in na koncu rezultate deliti z sošolci oz. vrstniki.

Alma, Osrednja Slovenija

Otroci kot skupina najmlajših državljanek in državljanov

Otroci nimajo volilne pravice, formalno nimajo svojih zastopnikov v šolskih organih (svet osnovne šole), lokalnih oblasteh (občinski svet) ali v slovenskem parlamentu. Kako naj torej na organiziran način sporočajo svoje želje, potrebe, hotenja, stališča in mnenja, kako in kje naj izražajo svoje predloge in predstavijo ideje ter kdo naj jih upošteva? Odgovor je preprost. S sodelovanjem ali drugače rečeno – s participacijo. Posamezni otroci in skupine otrok (tako tudi Otroški parlamenti) v skladu z mednarodnim pravom uživajo varstvo, zagotovljeno s 15. členom Konvencije, ki vključuje pravico do svobodnega združevanja in mirnega zbiranja ter pravico do lastnega mnenja in svobodnega izražanja (12. člen).

Koncept sodelovanja ali participacije otrok (kot skupine) ni le enkratno dejanje ciljno usmerjenega procesa z zaključno predstavitevjo. Predpostavlja intenzivno, nenehno in trajajočo izmenjavo mnenj med otroki in odraslimi pri oblikovanju šolskih programov in usmeritev, lokalnih konkretnih in razvojnih politik, programov in ukrepov na vseh področjih življenja, ki zadevajo kratkoročne in dolgoročne koristi otrok. To pa so vprašanja izobraževanja, kulture, prostega časa, zdravja, razraščanja nasilja v družinah in v družbi, bivanjskih pogojev, varovanja okolja, varnosti v prometu, vseh oblik in kakovosti komunikacije, zlorabe na spletnih straneh, integracije drugačnih in otrok s posebnimi potrebami, itd. Torej ne govorimo le o Otroških parlamentih, za katere vsako leto udeleženci nacionalnega otroškega parlamenta izberejo skupno temo, temveč o nujnosti njihove organizirane vključitve v izražanje odnosov do omenjenih in drugih tem.

V šolskem letu 2019/20 je bilo v osnovno šolo vključenih 187.525 učenk in učencev, torej skoraj 9 % državljanek in državljanov. Zanje pa v slovenski družbi še nismo dobro razvili oblik sodelovanja pri vplivu na zanje pomembne odločitve. Otroški parlamenti so sicer postali prepoznavna in v nekaterih okoljih učinkovita pot sporočanja, manj pa dejanskega vplivanja na odločitve na vseh ravneh.

Otroški parlamenti kot oblika participacije otrok

Cilj Otroških parlamentov je, da so otroci slišani in postanejo vidni v polju oblikovanja šolskih, lokalnih in nacionalnih ter tudi evropskih politik. Pri njihovi pripravi in izvajanju so v ospredju prizadevanja za udejanjanje pravice otrok do sodelovanja. Torej ne gre le za dobro voljo ravnateljev, županov, ministrov, drugih predstavnikov oblasti in nevladne organizacije (zveze prijateljev mladine) na vseh ravneh. Gre za njihovo obvezo in zavezo, da bodo zagotavljali pogoje za sodelovanje, za participacijo otrok v družbi. Otroci potrebujejo tudi dobre in usposobljene mentorje, prostore srečevanj s starejšimi ter učinkovite poti prenosa sporočil k odločevalcem ter predvsem spoštovanje in upoštevanje njihovih predlogov.

Prvi Otroški parlament je potekal leta 1990, v prostorih takratne skupščine RS. Obravnavana tema je bila *Otrokom zdravo in varno okolje*. Po razpravah na vseh ravneh (šole, občine, regije) so osnovnošolci prestopili prag slovenskega parlamenta ter kot skupina najmlajših državljanek in državljanov povedali najvišjim predstavnikom države in njene oblasti svoja mnenja, predloge in kritiko. Naj naštejemo le nekaj njihovih takratnih zahtev: več varnejših poti, tudi preko železniških prehodov; več označenih prehodov za pešce in kolesarske poti; nove ceste naj se izognejo vrtcem in šolam; središča mest naj se zaprejo za promet; zaprtje jedrske elektrarne; odstranitev vrtcev in šol, zgrajenih iz radioaktivnega pepela; ukrepe proti onesnaženosti zraka, pitne vode (nočemo plastenk) in slovenskih rek, itd. Neverjetno! Kako pogumne ugotovitve in ustvarjalne ideje osnovnošolskih otrok, prvih mladih parlamentarcev. Danes, iz zgodovinske odmaknjenosti lahko ugotovimo, da so otroci vendarle prispevali svoj glas za marsikatero dobro rešitev na področju zdravega in varnega okolja.

Od tedaj se je zvrstilo trideset otroških parlamentov, ki so postali del pedagoške prakse in oblika javnega izražanja odnosa otrok do svojega otroštva, njihove ocene pogojev in odnosov v šoli in širši skupnosti, pogledov na dogajanja v lokalnem okolju in širši družbi ter vrednostnih stališč do vseh vprašanj, ki otroke zadevajo.

Ali odrasli slišimo/slišijo otroke?

Kakor ugotavljajo mladi parlamentarci, ne dovolj. Ob pripravi zakonskih ali drugih rešitev v občinah ali na državni ravni odločevalci ne povprašajo otrok za njihovo mnenje. Pri svojih odločitvah se ne sklicujejo na njihove ocene ali predloge. Mnogokrat odrasli udeleženci, sogovorniki na otroških parlamentih, le prijazno pozdravijo, otroke pohvalijo, kako dobri govorniki so, na vprašanja odgovarjajo

Laneja Plahuta, 10 let, OŠ Marjana Nemca Radeče

splošno in brez sprejetja kakršnihkoli obveznosti. Večkrat jim je pomembna le medijska pojavnost in 'prisrčne' fotografije z mladimi parlamentarci, medtem ko zavezanosti h okrepitvi glasu otrok ne čutijo in je ne izkazujejo pri svojem delu v okviru občine, ministrstva, vlade ali parlamenta. Seveda ne moremo povsem posplošiti tovrstnih odnosov do najmlajših parlamentarcev, kajti nekateri župani se redno udeležujejo občinskih otroških parlamentov, poslušajo in sodelujejo do konca razprave in so najboljši 'ambasadorji' izraženih mnenj.

Mnenja otrok so namreč izjemno dragocena sporočila, ki bi jih morali upoštevati odrasli v procesih sprejemanja odločitev, tako v družini, v šoli, na lokalnih, nacionalnih in mednarodnih ravneh. Tvegana je vsaka politika, ki prezre hotenja in ideje otrok in mladostnikov in jih ne vključi v vizije nadaljnjega razvoja lokalnega ali širšega prostora. Prav mladi dandanes izjemno hitro in bistro odkrivajo pasti lahkotnega in brezbržnega odnosa starejših generacij do temeljnih vprašanj sodobnega človeka, in če ne prej, bodo ob pridobitvi volilne pravice izločili prav tiste, ki s svojimi programi ne ponujajo odgovorov in vizij tudi na njihova vprašanja.

Izzivi razvoja Otroških parlamentov

1. V slovenski družbi moramo storiti več za okrepitev glasu otrok kot skupine najmlajših državljanek in državljanov. Razviti moramo celovit sistem za uveljavitev stališč in predlogov mladih parlamentarcev, ki na vseh ravneh iz leta v leto izražajo in oblikujejo sporočila nam odraslim v zvezi z vsemi vprašanji, ki jih zadevajo (na področju izobraževanja, socialne politike, zdravstva, šolstva in športa, trajnostnega razvoja družbe in prostega časa).
2. Poiskati moramo odgovor na vprašanje: kako naj sistematično in učinkoviteje zagotovimo prenašanje sporočil otrok v polje političnega, v prostor oblikovanja temeljnih strateških razvojnih ciljev družbe in posamičnih rešitev, in sicer na lokalni, regionalni, nacionalni in mednarodni ravni?
3. Dobiti moramo današnjemu času primernejše odgovore na vprašanja, kako in kdo bo okrepil njihov glas. V ta namen moramo razviti ustreznejše oblike in metode zagovornišva za celotno skupino otrok. Za posamezne otroke že imamo zagovornike. Mladi parlamentarci goriške regije so izrazili željo, da bi na otroških parlamentih izbrali odrasle posameznike (zagovornike, ambasadorje ali glasnike - najprimernejši pojem bi izbrali mladi parlamentarci), ki bi okrepili njihov glas na šolski, lokalni in nacionalni ravni. In pomembno: otroci od njih pričakujejo seveda tudi povratne informacije o uspešnosti zastopanja njihovih stališč.

Moje razmišljanje

Moje razmišljanje o pravih otrok do participacije je, da smo otroci ~~prej~~ premalo pomembni v odločitvi in, da nimamo dovolj pravic o tem, da lahko izrazimo svoja mnenja. To bi morali popraviti, saj so mnenja otrok zelo pomembna in bi jih morali upoštevati, saj imamo večših dobre in zanimive ideje.

Maša, Posavje

-
4. Otroški parlamenti morajo postati prostor (na vseh ravneh) pogovora in sporočanja o vseh vprašanih, ki zadevajo otroke, učence, najmlajše prebivalce vasi, zaselka, soseske ali mesta, in ne le prostor pogovora o zgolj eni, skupno izbrani temi.
  5. Oblikovalci odločitev morajo na vseh ravneh, ob sprejemanju tako lokalnih odločitev kakor tudi sistemskih zakonov, otroke in mlade povprašati o njihovih mnenjih in predlogih. Ta njihova zaveza bi morala dobiti ustrezno mesto v programih, resolucijah in načrtih na področjih, ki zadevajo tudi otroke in mladostnike in njihovo blaginjo.
  6. Poiskati moramo odgovore na vprašanja, kaj lahko več storijo družba, zlasti šolsko polje, ter kaj nevladne organizacije za dvig otrokovih/učenčevih kompetenc, sposobnosti, zmožnosti in znanja za aktivno sodelovanje/participacijo, ter kaj za hitrejši razvoj vzgoje in izobraževanja, ki bosta omogočala uresničevanje, udejanjanje posameznika kot subjekta in tudi izražanje skupine otrok v posameznem okolju. Kako lahko pri tem programu javni sektor in nevladne organizacije še bolje sodelujejo?
  7. Vedenja in znanja o participaciji otrok in aktivnem državljanstvu je treba vključiti tako v kurikulume izobraževanja učiteljev kot tudi v kurikulume osnovnošolskega (in srednješolskega) izobraževanja. Razviti je treba kakovostnejši in strokovno utemeljen program izobraževanja in izpopolnjevanja pedagoških delavcev, učiteljev in mentorjev otroških parlamentov.
  8. Otroške parlamente je nujno ustrezno vključiti v slovensko zakonodajo. Ti sedaj niso opredeljeni v Zakonu o osnovni šoli in tudi ne v Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. Predstavljajo pa že sedaj neobvezno, vendar pomembno obliko uresničevanja ciljev osnovnošolskega izobraževanja.
  9. Zagotoviti moramo sistemske rešitve za vprašanja organizacije, financiranja in razvoja Otroških parlamentov. Za izvajanje teh nalog je treba zagotoviti sistemska finančna sredstva.
  10. Zagotoviti je treba večjo strokovno, profesionalno podporo projektu, tudi s sistematičnim in poglobljenim izobraževanjem mentorjev, organizatorjev in številnih prostovoljcev.
  11. V program Otroški parlamenti je treba bolj vključiti sodobne oblike medsebojne komunikacije mladih parlamentarcev in njihove komunikacije z odločevalci ter predstavitve njihovih mnenj, predlogov in idej, tudi preko socialnih omrežij.

Slovenska družba bo namreč morala – z namenom, da ohrani svojo demokratično podstat – storiti več za vključitev vseh prebivalcev, tudi najmlajših, v soupravljanje države in več za njihovo večjo aktivno participacijo v družbi. Tudi tako, da otrokom omogoči pridobivanje še več znanj ter možnosti izražanja in neposrednega izkustvenega sodelovanja.

Zakaj Strategija o participaciji otrok?

Uroš Brezovšek

Uroš Brezovšek je strokovni sodelavec Zveze prijateljev mladine Krško. Hkrati je podpredsednik Zveze prijateljev mladine Slovenije, predsednik Nacionalnega odbora za Otroške parlamente in od leta 2019 tudi član upravnega odbora organizacije Eurochild. Je vodja programov za otroke in mladostnike v Krškem, pedagoški vodja na letovanjih za otroke na otoku Lošinju, regijski koordinator za območje Posavja za programa Otroški parlamenti® in Evropa v šoli, vodja svetovalne skupine TOM telefon v Krškem, itd. Pri delu z otroki ima veliko izkušenj, saj je med drugim tudi poučeval na eni od osnovnih šol.

Danes je že bilo povedano, da participacija otrok pomeni njihovo vključevanje, sodelovanje v stvareh, ki se jih tičejo in so zanje pomembne. Participacija pomeni, da otroci povedo svoje mnenje in so slišani. Pa naj bo to v družini, okolju, kjer živijo, in tudi na nacionalni oz. državni ravni. Konvencija o otrokovih pravicah je bila sprejeta pred tridesetimi leti in otroci so z njo postali samostojni nosilci otrokovih pravic.

Ko se udeležujemo različnih mednarodnih dogodkov, je videti in občutiti, da participacija otrok ni nekaj, kar je le zapisano, ampak se udejanja v praksi. V Zvezi prijateljev mladine Slovenije skušamo to zagotavljati predvsem s programom Otroški parlamenti. Nenazadnje pa tudi z današnjim dogodkom – večina udeležencev vas je učencev, dijakov, dogodek fotografirata dijaka s Srednje šole za oblikovanje in fotografijo. Na ravni mednarodne organizacije Eurochild imajo ustanovljen Svet otrok, katerega člani so stari od 11 do 17 let in prihajajo iz različnih evropskih držav. Tudi iz Slovenije imamo predstavnico tega Sveta otrok. V preteklem mandatu je bila to Edvina, ki danes so-moderira to konferenco, v tem mandatu pa je članica Ranya iz organizacije PIC. V nekaterih drugih državah in organizacijah je participacija otrok umeščena visoko na agendah odločanja. V nadaljevanju bodo gostje iz tujine predstavile njihove dobre prakse.

Naj se dotaknem še pomembnih dokumentov, ki opredeljujejo participacijo oz. sodelovanje otrok:

- prvi je Strategija Sveta Evrope za otrokove pravice (2016–2021), ki sodelovanju otrok posveča pozornost kot enemu od petih prioritetenih področij. Govori o spodbujanju pravice otrok do sodelovanja, o povezovanju z otroki in o krepitvi sodelovanja v šolah in ob podpori šol.
- drugi, pomemben za Slovenijo, pa je Program za otroke, ki je v pripravi. Tudi v tem dokumentu je sicer predvideno poglavje, ki bo namenjeno sodelovanju otrok, a ker menimo, da bo ta dokument širše zastavljen, se nam zdi potrebno, da se za participacijo otrok pripravi posebna strategija, ki pa se bo, dolgoročno gledano, dopolnjevala s Programom za otroke in njegovim akcijskim načrtom.

Participacija je postala tako pomembno področje uveljavljanja otrokovih pravic, da si zasluži biti zapisana in obrazložena v svojskem dokumentu, ki ga bomo poimenovali Strategija o participaciji otrok.

Moje
razmišljanje

Otroci smo kot antene. Operajemo, spremljamo in si beležimo. Pomembno je, da se nas poslušajo, in se nas upoštevajo. Saj smo mi prihodnost.

Katarina, Pomurje

Mieke Schuurman, magistrica prava in evropskih študij, je v organizaciji Eurochild višja svetovalka za področje participacije in zaščite otrok. Odgovorna je za razvoj Eurochildove Strategije o participaciji otrok ter oblikovanje njihove Politike za zaščito otrok; je tudi svetovalka na širšem področju otrokovih pravic.

Od leta 2009 deluje kot neodvisna strokovnjakinja na področju otrokovih pravic in prava EU. Izvajala je naloge za različne mednarodne organizacije in nevladne organizacije, vključno s Svetom Evrope, Evropsko komisijo, Eurochildom in UNICEF-om. Pred tem je bila generalna sekretarka Evropske otroške mreže (EURONET).

O nas

Eurochild je mreža 176 organizacij in podpornikov, ki delajo z otroki in za otroke po vsej Evropi in si prizadevajo za družbo, v kateri se spoštujejo otrokove pravice. Prizadevamo si, da bi bile otrokove pravice in njihova dobrobit v središču pri odločanju na lokalni, nacionalni in evropski ravni. Vplivamo na politike, razvijamo zmogljivosti posameznikov in organizacij, spodbujamo medsebojno učenje in izmenjavo praks ter raziskav. Okvir za vse naše delo pa zagotavlja Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah.

Otroci so dejavno udeleženi v vseh aktivnostih

Organizacija Eurochild se bori proti revščini otrok in za odpravo institucionalnega varstva za otroke. Zavedamo se, da morajo biti otroci in mladi sami dejavno vključeni v oblikovanje sprememb v družbi in da se lahko odrasli učijo iz njihovih spoznanj in izkušenj. Zato otroke vključujemo v načrtovanje dejavnosti, s katerimi želimo spremeniti obstoječe stanje ter izboljšati politike in prakse. Vse to smo opredelili v Strategiji o participaciji otrok, ki smo jo leta 2017 pripravili skupaj z otroki in mladimi ter članicami mreže Eurochild. Njen cilj je otrokom omogočiti prostor in strukture, kjer bi se te spremembe uveljavljale.

Kako deluje Strategija organizacije Eurochild o participaciji otrok?

Aktivno sodelujemo s skupino 12 predstavnikov otrok iz vse Evrope, ki sestavljajo Svet otrok organizacije Eurochild. Podpirajo jih organizacije, ki so članice naše mreže. Otroci so izbrani za 2 leti, nato pa sledi oblikovanje novega Sveta otrok. Več članov Sveta otrok sodeluje v kampanji za otrokove pravice, da se glas otrok sliši na nacionalni in mednarodni ravni. Konstantinos iz Grčije je na primer v OZN v Ženevi imel nagovor na svečanosti ob 70. obletnici Splošne deklaracije o človekovih pravicah.

S Strategijo o participaciji otrok tudi podpiramo članice pri ustanavljanju nacionalnih forumov Eurochild, ki otroke na lokalni ravni vključujejo v razprave, povezane s prednostnimi nalogami zagovorništva naše mreže. Nacionalni forumi Eurochild obstajajo na Malti, v Bolgariji, Estoniji in na Hrvaškem, kmalu pa ga lahko pričakujemo tudi v Ukrajini. Otroci iz šol po vsej Malti so tako sodelovali pri oblikovanju sporočil na majicah o tem, kaj jim daje občutek, da se njihov glas sliši, in kaj ne. Te majice so bile razstavljene v Evropskem parlamentu v Bruslju, sporočila pa objavljena v poročilu.

Svet otrok organizacije Eurochild dejavno prispeva k sprejemanju odločitev organizacije s sodelovanjem na generalni skupščini, kmalu pa bo sodeloval tudi pri odločitvah, ki jih sprejema upravni odbor.

Otroci prispevajo k najpomembnejšim konferencam mreže Eurochild, ki potekajo vsaki dve leti in so zasnovane z otroki in za otroke. Otroci in odrasli sodelujejo v vseh fazah konference, od usklajevanja in načrtovanja do priprave vsebin in programov, pa tudi pri obveščanju, v družbenih medijih in pri organiziranju zabavnih dejavnosti. Na zadnji konferenci na Hrvaškem leta 2018 je bilo med 300 udeleženci 100 otrok in mladih, mlajših od 18 let. Na konferenci *Gradimo boljšo Evropo z otroki: Vsi na krov!* so otroci in odrasli skupaj oblikovali tri priporočila:

1. Vse vlade v Evropi bi morale poučevanje o otrokovi pravici do participacije vključiti v obvezni del učnega načrta na vsaki šoli.
2. Vsaka vlada v Evropi bi morala izvajati vključujočo strategijo participacije za vse otroke, ki bi lokalne, regionalne in nacionalne odločevalce zavezala kupoštevanju mnenj otrok.
3. Vse vlade v Evropi bi morale biti dolžne predložiti dokaze o vplivu otrok pri opredeljevanju agende, vplivu na odločitve in spremljanju uresničevanja odločitev.

Priporočila konference pozivajo tudi slovensko vlado, da naj pripravi nacionalno strategijo o participaciji otrok in sledi zgledu irske vlade.

Anketa Evropa, kot si jo želijo otroci (Europe Kids Want)

Organizacija Eurochild pomaga otrokom, da se vključijo v njene dejavnosti zagovorništva in v delo za povečanje vpliva. Od julija 2018 do junija 2019 je smo v sodelovanju z UNICEF-om pridobivali mnenja otrok iz vse Evrope o njihovih pravicah. 20.000 otrok se je odzvalo na anketo *Evropa, kot si jo želijo otroci* (Europe Kids Want), ki je bila pripravljena v sodelovanju z našim Svetom otrok. Anketa je zbrala izkušnje otrok in mladih glede družinskega življenja, šole, družbe in njihova razmišljanja o Evropi. Rezultati so bili predstavljeni v Evropskem parlamentu novembra 2019 ob 30. obletnici Konvencije ZN o otrokovih pravicah. Otrok je najbolj strah nasilja in podnebnih sprememb, pa tudi neuspešnega iskanja zaposlitve. Mreža Eurochild že nekaj let vodi otroke na dogodke Evropskega parlamenta ob svetovnem dnevu otrokovih pravic (20. november). Vendar pa še ni vzpostavljene strukture, ki bi zagotavljala, da Evropski parlament otrokom prisluhne vse leto.

Vrh otrok (Children's Summit)

Člani mreže Eurochild so otroke prav tako pripeljali na dogodek Children's Summit (Vrh otrok), ki ga je maja 2019 podprlo romunsko predsedstvo EU. Na tem vrhu je bila sprejeta Deklaracija otrok, s katero so EU pozvali, da naj pripravi jasen načrt ali program pravic otrok. Nova Evropska komisija, ki je začela z delom konec leta 2019, bo zdaj pripravila Strategijo o otrokovih pravicah. Slovenska vlada pa bi lahko nadaljevala prizadevanja Romunije, ko bo leta 2021 predsedovala EU.

Sioda, 14-letno irsko dekle iz Sveta otrok mreže Eurochild, je ob svetovnem dnevu otrokovih pravic leta 2019 spregovorila v Evropskem parlamentu. Dejala je: »Otroci niso tisti, ki bi preprosto le čakali, da jim nekdo prihodnost prinese na srebrnem pladnju! Prepričani smo, da lahko otroci s svojimi mnenji spremenijo usodo Evrope. Otroci so človeška bitja in ne bitja, ki se šele oblikujejo v ljudi. Mi smo sedanost. Predstavljamo 20 % evropskega prebivalstva in 100 % prihodnosti, ki jo vi gradite.«

Več informacij o delu mreže Eurochild najdete na spletni strani www.eurochild.org.

Bolgarska nacionalna mreža za otroke (National Network for Children)

Bella Dinkova in Dimitar Veselinov Pavlev

Bella Dinkova, magistrica klinične in svetovalne psihologije, je pri Nacionalni mreži za otroke koordinatorka področja za participacijo otrok in mladih. Med drugim vodi Megafon, program za neformalno usposabljanje otrok in mladih na področju državljanske vzgoje. Več let je bila svetovalka na nacionalnem svetovalnem telefonu za otroke in starše; delala je neposredno z otroki kot psihologinja in kot socialna delavka na terenu z ranljivimi skupinami.

Dimitar Veselinov Pavlev je 17-letni predstavnik regije Veliko Tarnovo v Svetu otrok pri Državni agenciji za zaščito otrok. Že tri leta prostovoljno dela v lokalni nevladni organizaciji Mladinski parlament Gorna Oryahovitsa, ki si prizadeva za boljše življenje mladih. Dve leti je sodeloval v programu Megafon organizacije Nacionalna mreža za otroke, kjer je pridobil znanja in veščine za izražanje svojega mnenja.

O nas

Naša Nacionalna mreža za otroke je zveza 149 organizacij civilne družbe in podpornikov, ki v Bolgariji sodelujejo z otroki in družinami in si prizadevajo za boljše razmere. Ustanovljena je bila leta 2003 kot neformalna zveza neprofitnih organizacij. Spodbujanje, varstvo in spoštovanje otrokovih pravic so del naših ključnih načel. Menimo, da je treba vse politike in prakse, ki neposredno ali posredno vplivajo na otroke, razvijati, uporabljati in spoštovati ob upoštevanju načela največje koristi otrok in ob dejavni udeležbi otrok in mladih. Zato razvijamo svoj program participacije otrok. Pri vseh dejavnostih nas vodi Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah kot ključni dokument, ki določa filozofijo, vrednote in način dela naše mreže. Naše prepričanje temelji na treh osnovnih načelih: zagotavljanje, varstvo, participacija. Delujemo v aktivnem partnerstvu s sektorjem nevladnih organizacij, podjetji, institucijami in posamezniki ob dejavni participaciji otrok. Načrtujemo in izvajamo zagovorniške kampanje, da bi zagotovili pravice otrok in izboljšali blaginjo bolgarskih družin in otrok. Naša strokovna ekipa pripravlja politike ozaveščanja o otrocih in družini. Prav tako smo vključeni v združevanje vseh neprofitnih organizacij pri delu z otroki in družinami ter v izboljšanje komunikacije in izmenjave izkušenj in dobrih praks. Druga ključna prednostna naloga je oblikovanje delujoče mreže državljanov, odprte za teme, ki so povezane z otroki in družinami.

Naši pogledi in stališča

Želimo si družbo, v kateri ima vsak otrok svojo družino in najboljše možnosti za življenje in razvoj, in v kateri so usklajene sektorske politike, ki se nanašajo na otroka in družino. Družbo, ki zagotavlja otrokove pravice in otroško varstvo.

Zavzemamo se za boljše politike in prakse za otroke in družine in si prizadevamo za spreminjanje odnosa družbe do otrokovih pravic. Razvijamo modele za participacijo otrok in njihovo vključevanje v vse naše delo. Naš glavni cilj je razviti področje zagovorništva in oblikovati skupino svetovalcev, ki se bo zavzemala za otrokove pravice. Da bi okrepili zmogljivosti članov, razvijamo mrežo.

Vsako leto podpremo več kot 74.000 otrok, 36 družin in 5000 strokovnjakov. Naš slogan se glasi 'Sprememba za otroka je sprememba za Bolgarijo', pri čemer si prizadevamo, da se to zgodi v sodelovanju ne le s člani, temveč tudi s skupnostmi, institucijami in podjetji.

Povprečna ocena vlade pri prizadevanjih na področju otroškega varstva – poročilo

Že deseto leto zapored pripravljamo poročilo, v katerem ocenjujemo uresničevanje otrokovih pravic čez vse leto, kot to odraža izvajanje vladne politike o otroku in družini. Glavni cilj je zagotoviti letno neodvisno spremljanje dela vlade na področju otrokovih pravic, ki temelji na dokazih. Poročilo vsebuje tudi priporočila, za katere upamo, da bodo v Bolgariji podprla izboljšanje praks in politik, ki se nanašajo na otroka in družino. Oblikujemo jih glede na povprečno oceno dela vlade. Tematska področja so: otroško varstvo, zaščita pred vsemi oblikami nasilja, razvoj v zgodnjem otroštvu, izobraževanje, družinsko okolje in nadomestna oskrba, pravno varstvo otrok in njihova participacija.

Nagrade Zlato jabolko

Nacionalna mreža za otroke je pobudnica nagrad Zlato jabolko, ki jih za prispevek k izboljšanju življenja in varstva bolgarskih otrok prejmejo javne osebnosti, navadni ljudje in organizacije. Z nagradami želimo poudariti pomen posebne pozornosti do otrok in njihovih pravic na vseh ravneh družbe in spodbuditi dobre prakse na vseh področjih življenja otrok in otroškega varstva. Člani naših organizacij predlagajo nominirance v različnih kategorijah.

V glavni kategoriji 'junak otrok' je lahko predlagan vsak. Druge kategorije so: občina, novinar, bolnišnica, šola in vrtec, dobrotnik. Vse nominacije se nanašajo na določeno dejavnost/pobudo posameznika ali organizacije.

Izrazi se (Voice it)

To je naš mladinski forum. Vsako leto 20. novembra obeležimo obletnico Konvencije o otrokovih pravicah. Lani smo forum organizirali že petič. Otroci vsako leto izberejo glavne teme in dejavno sodelujejo pri organizaciji dogodka. Leta 2019 so se otroci odločili, da se bo forum lotil izobraževanja in šolskega utripa: stroški izobraževanja, proces izobraževanja, jaz in drugi v šoli – diskriminacija, sovražni govor. Vsako leto nam uspe pritegniti več kot 200 ljudi.

Sara, Nova Gorica

Ljudje vedno govorijo, kako imo otroci prihodnost. Kar je res. Na koncu pa mi, otroci, tisti komur prihodnost pripada ne moremo uplivati a nič.

Moje razmišljanje

Participacijo razumem kot priložnost sodelovanja ter upoštevanja otrokovih mnenj in predlogov. Ugotavljam, da na naši šoli imamo učenci možnost povedati svoja mnenja o življenju in delu na šoli, in sicer na sestankih ŠŠI in razrednih urah. Primeri sodelovanja na naši šoli:

- Pri oblikovanju šolskih pravil in vzgojnega načrta šole;
- izbira melodije šolskega zvonca
- izbor šolske himne na podlagi natečaja za naše učence
- 2 različni anketami (glede prehrane, prevoza, počutja)ne) stopnosti, oprema na šolskih hodnikih in telovadnici
- Možnost sodelovanja učencev naše šole v lokalni skupnosti glede ugotavljanja potreb mladih v občini Ankarana

Nik, Koper

Mladinski program Megafon

V mladinski program za participacijo otrok Megafon se vsako leto na novo vključi osem organizacij članic – 16 novih mladostnikov, po 2 iz vsake organizacije, in 8 podpornih članov, mentorjev (psihologi, učitelji, koordinatorji, socialni delavci). Program nato traja dve leti.

Otroci se v jesenski šoli bolje seznanijo s človekovimi in otrokovimi pravicami, organiziramo pa tudi spomladansko srečanje. Udeleženci programa sodelujejo na različnih dogodkih, delujejo pa tudi kot soorganizatorji prireditev.

Poročevalci

Poročevalci predstavljajo skupno pobudo med forumom NNC in organizacijo Eurochild. V Bolgariji že drugo leto zapored poteka nacionalni forum Eurochild (NEF). Otroci v medsebojnih razgovorih zastavljajo vprašanja. Do poletja bo potekala obravnava 7 novih tem, ki so jih izbrali sami: fizično nasilje nad otroki na javnih mestih, vloga zdravstvene vzgoje v šoli, vpliv nasilja v družini na otroke, možnost zagotavljanja brezplačnih učbenikov od 8. do 12. razreda, in vprašanja, kot so: kaj je najboljše za otroka v primeru spora med staršema, je v šoli dovolj interaktivnega izobraževanja, ali Bolgarija potrebuje večdisciplinarno otroško bolnišnico ipd.

Letno zasedanje članic mreže

To je naš največji dogodek. Kot mreža skupaj preživimo kar cele dni; naši člani sodelujejo v različnih dejavnostih, povezanih z našim delovnim področjem. To je čas, ko smo upravni odbor in zastopniki naših organizacij skupaj in sprejemamo odločitve kot ekipa.

Moje
razmišljanje

Menim, da bi morali otroci čim bolj participirati, ker ima mnogo otrok veliko inovativnih idej kako izboljšati naš svet. Otroci so "čisti". Na svet gledajo brez da bi na njih kdo vplival in tako vidijo dobre rešitve za naše probleme. Veliko otrok se tudi rado vključuje v aktivnosti in radi sodelujejo, pomagajo. Pravijo, da so mladi naša prihodnost. Če je res tako, potem morajo imeti mladi tudi pravico do participacije, da lahko to prihodnost dejansko oblikujejo. Menim, da bi morali vsi izraziti svoja mnenja in sodelovati z odraslimi.

Lana, Gorenjska

»Kaj otroci in mladi za okrepitev participacije pričakujemo od odločevalcev?«

Vodena razprava med otroki in odločevalci

Poročilo zapisala Edvina Dedić¹, povezovalka razprave

Naša druga razprava na konferenci je bila namenjena izmenjavi mnenj med otroki in predstavniki odločevalcev. Tako so se otrokom-razpravljavcem – Katji, Tjašu, Sari, Niku in Neži – pridružili Nina Lenardič Purkart, ministrska svetovalka v Sektorju za človekove pravice na Direktoratu za multilateralo, mednarodno sodelovanje in mednarodno pravo Ministrstva za zunanje zadeve; mag. Mojca Kambič, višja svetovalka z Direktorata za družino Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti; ter Tin Kampl, direktor Urada Republike Slovenije za mladino. Zakaj ravno ti predstavniki odločevalcev? Ministrstvo za zunanje zadeve se znotraj delovanja v zvezi s človekovimi pravicami udeleži tudi na področju otrokovih pravic, predvsem v povezavi z izobraževanjem o otrokovih pravicah. Direktorat za družino Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je koordinator nastajajočega pomembnega dokumenta na področju otrokovih pravic – Programa za otroke. V tem dokumentu bo eno od poglavij namenjeno tudi sodelovanju (participaciji) otrok. Urad za mladino pa je organ v sestavi Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, ki je resorno ministrstvo, ko govorimo o izobraževanju za aktivno državljanstvo in participacijo. Tudi ta razprava je bila odprta vsem otrokom-udeležencem konference, da v njej aktivno sodelujejo s svojimi vprašanji in mnenji.

Kot prvo nas je zanimalo, ali naši odrasli sogovorniki pri svojem delu vključujejo tudi mlade. Odgovor ni bil preveč spodbuden, saj so vsi povedali, da mnenja otrok upoštevajo v manjši meri, čeprav se trudijo, da bi bilo drugače; a narava dela ne dopušča časa, da bi vključili posvetovanja z otroki. Obenem pa so se strinjali, da morajo spoštovati njihova mnenja in jih jemati kot enakovredna mnenjem odraslih oz. jih je treba upoštevati v skladu z otrokovo starostjo in okoliščinami, v katerih je bilo mnenje podano. S tem, ko na vseh ravneh odpiramo prostor za razpravo, ko se posvetujemo, ko vključujemo otroke in mlade v vse faze našega življenja, spreminjamo družbo na bolje.

Na vprašanje, ali so kot mlajši kdaj imeli občutek, da niso slišani in upoštevani, ter kako so se ob tem počutili, so se vsi trije predstavniki odločevalcev spomnili najmanj ene take izkušnje in tudi slabih občutkov, ki so s tem povezani. Občutek biti neslišan je neprijeten, za posameznika lahko tudi frustrirajoč. Vendar je pomembno imeti tudi takšno izkušnjo, takšen občutek zato, da se ne spriznamo s tem, da sprememb ne vidimo, ne želimo, ne zaznavamo ali jih ne vidimo kot nujne. Treba je biti vztrajen ter si prizadevati za spremembe in napredek. S spodbudo in malimi koraki pridemo do zelenega cilja. Kajti, problem motivacije za večjo participacijo je, da je povezana s strahom pred neuspehom. Iz občutka, da ne moreš veliko spremeniti, sledi pasivnost. Včasih so potrebna tudi manj ambiciozna pričakovanja in posledično je lahko več uresničitvev, ki dajo motivacijo za naprej.

Predstavniki odločevalcev so pohvalili sposobnosti otrok-udeležencev za dialog in jih spodbudili, naj vztrajajo. Nestrinjanje z mnenji odraslih kaže na kritično mišljenje. To pomeni imeti lastno mnenje, ga znati argumentirati, s tem pa se tudi razvijajo možnosti za soodločanje. Kritično razmišljanje vodi k aktivnemu državljanstvu. Pomembno je, da v praksi pridobimo določena znanja in izkušnje, ki nam v življenju pridejo najbolj prav. Mladi, ki so aktivni v različnih organizacijah, izkazujejo več kritičnosti v družbi, podajajo lastne pobude, lastne predloge in so že sedaj aktivni državljani.

V razpravi so otroci izpostavili, da četudi so povabljeni k sodelovanju pri določenih zadevah, je le-to bolj navidezno, kar pa se jim ne zdi prav, ker nočejo biti le dekoracija. Povedali so še: »Če nam daste

¹ Glej stran 12

vedeti, da smo slišani, bomo govorili«. Predstavniki odločevalcev so sprejeli to kritiko in poudarili, da o participaciji lahko govorimo šele takrat, ko mladi sami podajo pobude, ko sorazpravljajo oz. soodločajo, kako bodo te pobude obravnavane, in ne, kadar so otroci le predmet v politični retoriki. Prav tako so se strinjali, da mora participacija biti vključujoča za vse, da ne smemo izključevati manjšin. Tistim ljudem, ki jih je manj, ki jih je težko vključiti v pogovor (pripadniki različnih narodnosti, veroizpovedi, migranti, itd.) in ki jim najmanjkrat namenimo glas, je treba omogočiti enake možnosti za participacijo. To je naloga države.

Odločevalce pa je zanimalo, kako otroci gledamo na svetovne izzive, ki zadevajo tudi nas, in ali bi želeli povedati svoje mnenje, ki bi se ga slišalo tudi v mednarodnih organizacijah. »Vsekakor nas svetovni izzivi zanimajo,« je bil enoglasen odgovor otrok, »o tem se nam zdi zelo pomembno razpravljati, a priložnosti za izražanje mnenj o svetovnih problemih nimamo. Takšne priložnosti bi nam omogočile tudi pridobivanje širšega znanja, ki ga moramo prav tako imeti, saj smo državljani sveta.«

Ob koncu naše razprave sta se nam v občinstvu pridružila dr. Jernej Pikalo, minister za izobraževanje, znanost in šport, ter mag. Ksenija Klampfer, ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, zato smo tudi njiju poprosili za mnenje o participaciji otrok. Strinjala sta se, da upoštevanje mnenj otrok prispeva k boljši končni rešitvi. Ministrica je dejala: »Naše ministrstvo je na podlagi Konvencije o otrokovih pravicah že pred leti prepoznalo pomen sodelovanja otrok in v ta namen smo prvi Program za otroke in mladino leta 2013 posodobili in vanj prvič vključili poglavje o participaciji otrok. V analizi, ki jo zaključuje Inštitut RS za socialno varstvo, so sodelavci Otroške opazovalnice zbrali pomembne informacije med otroki iz vse Slovenije, v katerih ste nam posredovali veliko svojih pogledov in predlogov, ki jih lahko strnem v eno osnovno ugotovitev: sporočate nam, da sicer imate možnost izraziti svoje mnenje, zlasti v krogu družine in v šoli, ampak da niste slišani in upoštevani. V Programu za otroke 2020–2025, ki ga pripravljamo, bomo zato neposredno vključili vaša stališča in predloge na različnih področjih, za katera ocenjujete, da so pomembna.«

Minister Pikalo je izrazil zadovoljstvo, da otroke zanima aktivna participacija: »Več participacije daje več kreativnega potenciala in zaradi tega smo vsi skupaj boljši. Kot skupnost lahko dobro živimo le, če se pogovarjamo. Toda participacija ne pomeni le iti na volitve, ampak pomeni biti aktiven v različnih organizacijah in društvih. Na ministrstvu si prizadevamo, da pravica do participacije ni le retorična.«

Če sem ob zaključku konference poudarila, da smo »otroci prepogosto dekoracija na dogodkih, se pa zgodi, da so tudi odrasli le dekoracija na naših dogodkih,« temu tokrat ni bilo tako. Predstavniki odločevalcev so bili dejansko prisotni in so sodelovali, ker so sami v to privolili. Prav tako otroci. To pa je tudi eno od načel participacije: participacija je prostovoljna – nihče ne sme biti prisiljen v sodelovanje, če tega ne želi. Bili smo torej priča spoštljivemu medgeneracijskemu povezovanju, dialogu in primeru smiselnega sodelovanja ('meaningful participation'), ki bi ga veljalo uporabiti v različnih strukturah, od lokalne do nacionalne ravni.

Podpisovanje pisma o sodelovanju na področju participacije otrok

Uresničevanje pravice otrok do participacije ni mogoče brez sodelovanja pristojnih v državi, ki oblikujejo ključne politike tudi na področju življenja otrok. Zato je bilo na pobudo ZPMS v okviru konference Državljeni prihodnosti podpisano pismo o sodelovanju med Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport, Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Nacionalnim odborom za Otroške parlamente in Zvezo prijateljev mladine Slovenije. Sopodpisniki pisma so se zavezali, da bodo v skladu z možnostmi sodelovali pri razvoju in implementaciji participacije otrok v zadevah, ki se jih tičejo in so zanje pomembne, ter uresničevali cilje Konvencije o otrokovih pravicah v skladu s svojimi pristojnostmi.

Pismo o sodelovanju na področju participacije otrok

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI

Zveza Prijateljev
Mladine Slovenije

Konvencija o otrokovih pravicah
(sprejeta 20. 11. 1989)

12. člen

1. Države pogodbenice jamčijo otroku, ki je sposoben izoblikovati lastna mnenja, pravico do svobodnega izražanja le-teh v vseh zadevah v zvezi z njim, o tehtnosti izraženih mnenj pa se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo.
2. V ta namen ima otrok še posebej možnost zaslišanja v katerikoli sodnem ali upravnem postopku v zvezi z njim, bodisi neposredno bodisi preko zastopnika ali ustreznega organa, na način, ki je v skladu s procesnimi pravili notranje zakonodaje.

13. člen

1. Otrok ima pravico do svobode izražanja; ta pravica zajema svobodno iskanje, sprejemanje in širjenje vsakovrstnih informacij in idej, ne glede na meje, v ustni, pisni, tiskani ali umetniški obliki ali na katerikoli drug način po otrokovi izbiri.
2. Glede uveljavljanja te pravice so možne nekatere omejitve, vendar le take, ki jih predpisuje zakon in ki so potrebne a) zaradi spoštovanja pravic in ugleda drugih; ali b) zaradi zavarovanja državne varnosti ali javnega reda ali javnega zdravja ali morale.

Izhajajoč iz Konvencije o otrokovih pravicah,
Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije,
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije,
Nacionalni odbor za Otroške parlamente in
Zveza prijateljev mladine Slovenije

podpisujejo

PISMO O SODELOVANJU NA PODROČJU PARTICIPACIJE OTROK

Participacija otrok pri sprejemanju odločitev na ravni posameznika, družine, organizacije in politike v družbi je bistvenega pomena za uresničevanje njihovih pravic.

Sopodpisniki pisma o sodelovanju se zavezujemo, da bomo v skladu z našimi možnostmi sodelovali pri razvoju in implementaciji participacije otrok v zadevah, ki se jih tičejo in so zanje pomembne, ter uresničevali cilje Konvencije o otrokovih pravicah v skladu s svojimi pristojnostmi.

Verjamemo, da bo medsebojno sodelovanje tvorno, vsestransko koristno in nas bo pripeljalo do zelenega dolgoročnega cilja, priprave usklajenih strateških usmeritev za krepitev participacije otrok.

Pismo o sodelovanju je podpisano v štirih enakih izvodih, od katerih vsak podpisnik prejme en izvod.

dr. Jernej Pikalo,
minister za
izobraževanje,
znanost in šport

mag. Ksenija Klampfer,
ministrica za delo,
družino, socialne
zadeve in enake
možnosti

Uroš Brezovšek,
predsednik
Nacionalnega
odbora za Otroške
parlamente

Darja Groznik,
predsednica Zveze
prijateljev mladine
Slovenije

Ljubljana, 27. 11. 2019

Eurochild

Sofinancira program
Evropske unije
Erasmus+

30 let Konvencije o otrokovih pravicah

Ob 30. obletnici sprejema Konvencije OZN o otrokovih pravicah

Dr. Alenka Šelih

dr. Alenka Šelih je zaslužna profesorica za kazensko pravo in kriminologijo Pravne fakultete Univerze v Ljubljani. Je redna članica Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Njeno znanstveno delo sega na področje kazenskega prava, zlasti sankcij in mladoletniškega kazenskega prava, na sistem kaznovalnega prava, zlasti prava o prekrških, človekovih pravic in na področje kriminologije. V slovenskem pravnem okolju je prva opozorila na problem žrtev kaznivega dejanja, na vprašanje kazenskopravnega varstva zasebnosti, na otrokove pravice, zlasti na problem nasilja nad otroki. Je prejemnica številnih priznanj in odlikovanj, med njimi tudi zlatega reda za zasluge pri znanstveno raziskovalnem delu. Je častna občanka mesta Ljubljane.

Konvencija OZN o otrokovih pravicah (KOP) med mednarodno pravnimi dokumenti OZN velja za eno tistih, ki jo je v zelo kratkem času ratificiralo največ držav. V veljavi je trideset let, kar je tako dolga doba, da je danes že mogoče ugotavljati njene učinke na položaj otrok v posameznih državah in seveda tudi globalno.

Začetki prizadevanj za posebno varstvo otrok in njihovih pravic segajo že v dvajseta leta dvajsetega stoletja. Vendar je moralo preteči še mnogo časa, v katerem so bile pravice otrok hudo kršene (zlasti zaradi vojn), preden je bilo na mednarodnopravni ravni dovolj politične volje za sprejem pravno obvezujočega dokumenta, ki bo države podpisnice pravno zavezal k spoštovanju, varstvu in zagotavljanju pravic te najbolj ranljive skupine prebivalstva, za katero radi rečemo, da predstavlja našo bodočnost.

Razlagalci KOP so že na samem začetku veljavnosti konvencije opozarjali, da temelji na treh P-jih: angl. Participation – Protection – Provision, pozneje pa so temu dodali še četrti P – angl. Prevention. Gre torej za sodelovanje, varstvo, zagotavljanje in preprečevanje. Te štiri oznake kažejo štiri temeljne, dopolnjujoče se pristope k otrokovim pravicam. Izražajo temeljne načine zagotavljanja teh pravic:

- otrok mora imeti svoj glas v odločitvah, ki ga zadevajo;
- odrasli (starši, družina, državni organi, nevladne organizacije) morajo zagotoviti, da ni diskriminiran, preprečiti kakršno koli izkoriščanje in zadostiti njegove vitalne potrebe;
- vsi odrasli morajo preprečevati, da bi se otrok znašel v položaju, v katerem bi lahko utrpel škodo; ter
- državni in drugi organi morajo zagotoviti pomoč in podporo otrokom pri uresničevanju otrokovih pravic.

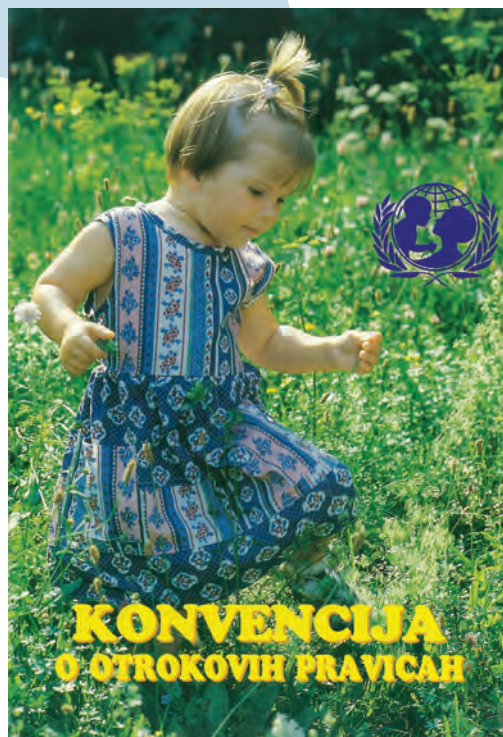
Eden izmed pomembnih dosežkov konvencije je tudi, da obravnava otroka kot subjekt pravic in ne kot objekt.

Do uveljavitve te konvencije so bile pravice otrok le predmet nacionalnih zakonodaj in odločanja v posameznih primerih na podlagi teh zakonodaj. Po njenem sprejetju so te pravice dobile bistveno višji status. KOP je namreč s svojimi pravili predpisala obvezne standarde za določanje in uresničevanje posameznih otrokovih pravic na nacionalni ravni, tako pa prispevala k poenotenju ravni in kakovosti teh pravic v posameznih državah.

1989

1997

Konvencija od svoje uveljavitve dalje ni razočarala svojih zagovornikov. Njen vpliv v celoti je sicer težko oceniti, saj bi to zahtevalo izjemno obširno delo. A nobenega dvoma ni, da je KOP kot pravni dokument imel velik vpliv na nacionalne zakonodaje ter posredno na položaj otrok in njihovih pravic v svetu. Ob tem je pomembno zlasti, da se je v tem času položaj otrok po vsem svetu bistveno izboljšal: vrsta kazalnikov kaže, da se je izboljšalo tako zdravstveno stanje otrok kot njihovo šolanje ter da so njihove možnosti za preživetje in kakovostno življenje večje, kot so bile pred tridesetimi leti.

V okviru konvencije kot nadzorni organ deluje Odbor za otrokove pravice. S svojimi mnenji, ki jih izdaja na poročila posameznih držav, in zlasti tudi s svojimi splošnejšimi stališči, pomembno vpliva na nacionalne zakonodaje in tudi na to, da se kršitve otrokovih pravic prav konkretno obravnavajo. V svojih odzivih na poročila držav o stanju otrokovih pravic Odbor konkretno navaja pomanjkljivosti in morebitne kršitve ter zahteva njihovo izboljšanje ali odpravo. Kot primer naj navedem, da ta odbor Slovenijo vedno znova opozarja na slabše varstvo pravic različnih ranljivih skupin otrok, predvsem otrok s posebnimi potrebami in romskih otrok, zadnji odziv pa opozarja tudi na možnost povečanega tveganja revščine otrok v Sloveniji.

Ob tej pozitivni oceni pa obstaja seveda tudi temnejša plat: tudi po uveljavitvi KOP so bili otroci zelo pogoste žrtve v vseh konfliktih, ki so jih sprožili odrasli. Po letu 1989 smo bili – in smo še – priče številnim vojnim konfliktom, v katerih so otroci najtežje in tudi najbolj nedolžne žrtve. V teh tridesetih letih so nas prepogosto pretresle fotografije poškodovanih, izmaličenih, prestrašenih, trpečih otrok, da bi lahko te kršitve najbolj elementarnih otrokovih pravic, pravice do nedotakljivosti življenja, spregledali. In ne le to, prav kmalu po sprejetju konvencije smo bili neposredno soočeni s takimi kršitvami doma in v svoji najbližji okolici.

Če pogledamo položaj otrok v Sloveniji, ugotovimo, da država s svojo zdravstveno, šolsko in socialno politiko v glavnem primerno zagotavlja temeljne, tako rekoč, preživetvene pravice otrok. Na marsikatero rešitev smo v Sloveniji lahko ponosni: umrljivost novorojenčkov je ena najnižjih na svetu; zdravstvena oskrba otrok je v celoti gledano dobra; predšolsko varstvo otrok je dobro urejeno; možnosti za šolanje otrok so zagotovljene. A ob teh pozitivnih dosežkih obstaja tudi tisti znameniti 'vendar pa' ... Vendar pa te pravice ne veljajo za vse skupine otrok v enakem obsegu. Otroci iz različnih manjšin, kot so na primer Romi, otroci s posebnimi potrebami, otroci-begunci, niso deležni teh pravic v enakem obsegu kot njihovi vrstniki, ki niso pripadniki teh manjšin. Na te pomanjkljivosti in kršitve pravic teh skupin otrok opozarja Slovenijo Odbor za otrokove pravice v vsakem svojem odzivu na poročilo, ki ga je Slovenija dolžna predložiti v določenih časovnih terminih.

Končno, a ne nazadnje, je slovenska javnost pogosto obveščena o revščini, v kateri živi preveč slovenskih otrok, kar je v zadnjih letih, zlasti po izbruhu ekonomske krize pred desetimi leti, postalo tragična zgodba, na katero pogosto opozarjajo tudi predstavniki ZPMS. Kar zadeva otroke s posebnimi potrebami, že KOP, še bolj pa Konvencija OZN o pravicah invalidov, zahteva vključitev (inkluzijo) teh otrok v vse oblike življenja, v vrtnice, šole, na delovna mesta. Inkluzija v šolski sistem je sicer v precejšnji meri zagotovljena za nekatere skupine otrok s posebnimi potrebami (gibalno ovirane, slepe in slabovidne, gluhe, gluhoneme in naglušne, otroke z učnimi primanjkljaji), bistveno slabši pa je položaj otrok z motnjami vedenja in osebnosti, otrok z motnjo v duševnem razvoju in avtističnih otrok. Večina otrok v teh skupinah se izobražuje in šola v posebnih institucijah, ali pa se v večinskih institucijah srečuje z velikimi izzivi. Podobno velja tudi za otroke-begunce.

2002

2009

- Participacija je aktivno sodelovanje mladih pri spremljanju odločitev, ki vplivajo na oblikovanje družbe.
- Je zelo pomembna, saj lahko z njeno pomočjo mladi dosežemo priložnost, da izrazimo svoja mnenja in predstavimo svoje predloge.
- Po drugi strani pa krepi tudi demokratičnost družbe. Z njo pa se mladi učimo medsebojnega sodelovanja ter izražanja menja in strpnosti.
- Seveda imamo mladi pravico do participacije, ki je ključnega pomena za napredek družbe, ki je dandanes eno najpomembnejših prioritet države. Na koncu koncev družba sestoji iz nas – mladih.

Filip, Maribor

Veliko današnjih voditeljev pravi, da je treba svet urediti tako, da bodo prihodnji rodovi lažje živeli in shajali drug z drugim. Ta ideja je sama po sebi zelo modra in nesebična, vendar se nam premnogokrat zazdi, da si želijo jutrišnji svet izoblikovati po svoji predstavi in nas za naše mnenje o zadevah, ki so resnično pomembne za prihodnost, ne vprašajo.

Ponekod po svetu so mladi veliko bolj zatirani od nas tu v Sloveniji. Ponekod vplivneži obljublajo boljši svet za mlajše rodove, a se sami kot zajedavci oklepajo oblasti in moči in je ne želijo izpustiti za vsako ceno. V Sloveniji so razmere precej boljše in mladi nismo zatirani na tak način in se nas poslušajo bolj kot po večini sveta. Pa vendar, se mi še vedno zdi, da bi bili lahko bolj vključeni v vse aspekte družbe. Zato so pomembni dogodki, kot je današnji, kjer se lahko zavzamemo ne le za večjo participacijo slovenskih otrok in mladine, temveč za vse naše vrstnike po celem svetu.

Vito, Osrednja Slovenija

Poseben problem predstavljajo tudi participativne pravice otrok, tisti prvi P (participation) iz Konvencije o otrokovih pravicah. Tu gre za pravico otrok do glasu, svobode misli, združevanja in vere. Pri teh pravicah KOP obravnava otroka kot subjekt, vendar določa različne omejevalne pogoje. Tako je pravica do svobodnega glasu zajamčena le, ko je otrok 'sposoben oblikovati lastna mnenja'; pri svobodi vere pa je omejena s tem, da 'starši pri uveljavljanju te pravice otroka usmerjajo na način, prilagojen njegovim zmožnostim'. Prav ko gre za izvrševanje teh participativnih pravic otrok, so zato zelo pomembne take dejavnosti kot je delo Otroških parlamentov, kjer lahko pridejo tudi do izraza resnične zamisli, predlogi, želje in pričakovanja otrok.

V času, ko je začela veljati KOP, je v Sloveniji prišlo do precejšnjega dviga pravic otrok. Poleg že naštetih velja omeniti še prepoved telesnega kaznovanja otrok; uvedbo instituta zagovornika otroka; povečanje občutljivosti za probleme ranljivih skupin otrok; razširitev sistema SOS telefona; opozarjanje na medvrstniško nasilje in številne druge. Toda zagotavljanje pravic otrok je – podobno kot številna druga vprašanja zagotavljanja dobrobiti ljudi – problem, ki bo vedno prisoten; vedno se bodo pojavljali problemi, vedno bodo mogoča izboljšanja, in žal, tudi poslabšanja. A ob 30. obletnici sprejema in uveljavitve KOP, tega pomembnega mednarodno pravnega instrumenta za varstvo otrokovih pravic, smemo biti kljub obstoječim odprtim problemom z doseženim tudi vsaj malce zadovoljni.

1 DEFINICIJA OTROKA	2 BREZ DISKRIMINACIJE	3 NAJBOLJŠA KORIST OTROKA	4 UREŠNIČEVANJE OTROKOVIH PRAVIC	5 VLOGA DRUŽINE PRI RAZVOJU	6 ŽIVLJENJE, PREŽIVETJE IN RAZVOJ	7 IME IN NARODNOST
8 IDENTITETA	9 OHRANJANJE ENOTNOSTI DRUŽIN	10 STIK S STARŠI PREKO DRŽAVNIH MEJA	11 ZAŠČITA PRED UGRABITVIJO	12 SPOŠTOVANJE MNENJ OTROK	13 SVOBODA IZRAŽANJA	14 SVOBODA MIŠLJENJA IN VERODIŽPVEDI
15 ORGANIZIRANJE IN PRIDRUŽEVANJE SKUPINAM	16 VARSTVO ZASEBNOSTI	17 DOSTOP DO INFORMACIJ	18 ODGOVORNOST STARŠEV	19 ZAŠČITA PRED NASILJEM	20 OTROCI BREZ DRUŽINE	21 OTROCI, KI SO POSVOJENI
22 OTROCI BEGUNCI	23 OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI	24 ZDRAVJE, VODA, HRANA, OKOLJE	25 PREVERJANJE OTROK V IZVENDRUŽINSKIH OBLIKAH BIVANJA	26 SOCIALNA IN MATERIALNA POMOČ	27 HRANA, OBLAČILA, VAREN DOM	28 DOSTOP DO IZOBRAŽEVANJA
29 CILJI IZOBRAŽEVANJA	30 KULTURA, JEZIK IN VERODIŽPVED MANJSIN	31 POČITEK, IGRA, KULTURA, UMETNOST	32 ZAŠČITA PRED ŠKODLJIVIM IN NEVARNIM DELOM	33 ZAŠČITA PRED ŠKODLJIVIMI DROGAMI	34 ZAŠČITA PRED SPOLNO ZLORABO	35 ZAŠČITA PRED PRODAJO IN TRGOVANJEM
36 ZAŠČITA PRED IZKORIŠČANJEM	37 OTROCI V PRIPORU	38 ZAŠČITA MED VOJNO	39 OKREVANJE IN REINTEGRACIJA	40 OTROCI, KI KRŠIJO ZAKON	41 UPOŠTEVANJE NAJBOLJŠE KORISTI OTROKA V VSEH POSTOPKIH	42 VSI MORAJO POZNATI PRAVICE OTROK

43-54

KAKO SE KONVENCIJA URESNIČUJE

KONVENCIJA O OTROKOVIH PRAVICAH

2019

KONVENCIJA ZDRUŽENIH NARODOV O OTROKOVIH PRAVICAH

- V OTROKOM PRIJAZNEM JEZIKU

Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah je pomemben dogovor med državami, ki so se zavezale, da bodo ščitile otrokove pravice. V njej je predstavljeno, kdo so otroci, katere so njihove pravice in kakšne so dolžnosti vlad. Vse pravice so med seboj povezane, veljajo za vsakega otroka na svetu, prav tako pa jih otrokom nihče ne more odvzeti.

Besedilo podpira Odbor ZN za otrokove pravice.

Otrok je vsaka oseba, mlajša od 18 let.

Te pravice imajo vsi otroci, ne glede na to, kdo so, kje živijo, kateri jezik govorijo, ne glede na njihovo veroizpoved ali prepričanje, njihovo mišljenje, ne glede na to, kako izgledajo, ali so deklice ali dečki, ali so gibalno ali kako drugače ovirani, so premožni ali revni in ne glede na to, iz kakšne družine prihajajo, kaj njihova družina verjame ali počne. Nobenega otroka se ne sme obravnavati nepravilno.

Ko odrasli sprejemajo odločitve, morajo razmisliti, kako bodo njihove odločitve vplivale na otroke. Vsi odrasli morajo ravnati tako, kot je za otroke najboljše. Vlade morajo poskrbeti, da so otroci deležni zaščite in skrbi svojih staršev ali, ko je to potrebno, varstva in zaščite drugih odraslih oseb. Vlade morajo poskrbeti, da tako ljudje kot okolja, ki so odgovorna skrbeti za otroke, to odgovornost opravljajo dobro.

Vlade morajo poskrbeti, da vsi otroci v njihovi državi uživajo vse pravice iz te Konvencije.

Vlade morajo družinam in skupnostim dopustiti, da otroke v času odrasčanja usmerjajo in učijo, kako najbolje uveljavljati njihove pravice. Z odrasčanjem otroci potrebujejo vse manj usmerjanja.

Vsi otroci imajo pravico do življenja. Vlade morajo zagotoviti pogoje, da otroci preživijo in razvijejo svoj polni potencial.

Otroci imajo pravico do imena, ki mora biti vpisano v matični register, in pravico do državljanstva, torej tega, da pripadajo določeni državi. Če je le mogoče, imajo otroci pravico, da poznajo svoje starše in da ti skrbijo zanje.

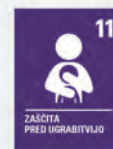
Otroci imajo pravico do lastne identitete – z uradnim zapisom o tem, kdo so, njihovim imenom, državljanstvom in družinskimi vezmi. Nihče nima pravice otrokom odvzeti njihove osebne identitete, a če do tega pride, je naloga vlad, da otrokom pomagajo znova vzpostaviti njim lastno identiteto.

Otroci ne smejo biti ločeni od svojih staršev, razen ko za otroke ni primerno poskrbljeno – na primer, če starši otroka zlorabljajo ali zanemarjajo. Če starši živijo ločeno, imajo otroci pravico biti v stiku z obema, razen če bi to lahko bilo v nasprotju z najboljšo koristjo otroka.

Če otroci živijo v drugi državi kot njihovi starši, morajo vlade tako otrokom kot staršem omogočiti, da potujejo ter tako ostanejo v stiku in živijo skupaj.

Vlade morajo preprečiti nezakonite odhode otrok iz države – na primer, ugrabitve otrok ali namerno zadrževanje otroka v tujini s strani enega od staršev in proti volji drugega starša.

Otroci imajo pravico, da svobodno izrazijo svoje mnenje o temah, ki se jih dotikajo. Odrasli morajo otroke poslušati, slišati in jih obravnavati resno.

Otroci imajo pravico, da z drugimi preko pogovora, risanja, pisanja ali na druge načine svobodno delijo svoja spoznanja, mišljenja in občutenja, razen če je to škodljivo in žaljivo do drugih.

Otroci imajo pravico, da sami izbirajo svoje mišljenje, prepričanja in veroizpoved, a ne na način, ki bi omejeval druge pri uveljavljanju njihovih pravic. Starši lahko otroke usmerjajo ter jih naučijo, da bodo kot odrasli znali pravilno uveljavljati to pravico.

Otroci se lahko pridružijo ali sami organizirajo skupine ali pobude ter se z drugimi srečujejo, a le, če s tem ne škodujejo nikomur.

Vsak otrok ima pravico do zasebnosti. Zakonodajca mora zagotavljati varstvo zasebnosti otrok, družine, njihovega doma, komunikacije in ugleda (ali dobrega imena) pred nezakonitim vmešavanjem ali napadom.

Otroci imajo pravico, da dostopajo do informacij prek interneta, radia, televizije, časopisov, knjig in drugih virov. Odrasli morajo poskrbeti, da informacije, do katerih dostopajo, niso škodljive. Vlade morajo spodbujati medije, da delijo informacije iz različnih virov in v jezikih, ki so razumljivi vsem otrokom.

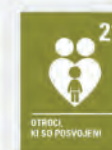
Starši so odgovorni za vzgojo otroka. Kadar otrok nima staršev, zanj prevzame odgovornost druga odrasla oseba, ki ji pravimo skrbnik. Starši in skrbniki morajo vedno upoštevati in uresničevati otrokovo najboljšo korist. Vlade jim morajo pri tem pomagati. Če ima otrok oba starša, morata za njegovo vzgojo in varstvo skrbeti oba.

Vlade morajo otroke zaščititi pred nasiljem, zlorabami in zanemarjanjem, s strani tistih, ki skrbijo zanje.

Vsak otrok, ki ne more biti v varstvu svoje družine, ima pravico, da je v ustreznem varstvu ljudi, ki spoštujejo njegovo veroizpoved ali versko prepričanje, kulturo, jezik in druge vidike otrokovega življenja.

Ko so otroci posvojeni ali živijo v rejniški družini, je najpomembneje, da se upošteva in uresničuje njihova najboljša korist. Če za otroka ni mogoče urediti ustreznega varstva v njegovi državi – na primer tako, da živi z drugo družino – se lahko posvoji tudi v druge države.

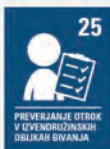
22 Otroci begunci imajo v tuji državi pravico do pomoči in zaščite ter enake pravice kot otroci, ki so v tej državi rojeni.

23 Vsi otroci, ki se soočajo z različnimi oblikami oviranosti, imajo pravico do najboljšega možnega življenja v skupnosti. Vlade morajo odstraniti vse prepreke ter otrokom z oviranostmi omogočiti, da postanejo neodvisni in se enakovredno ter aktivno vključujejo v skupnost.

24 Otroci imajo pravico do najboljše možne zdravstvene oskrbe, čiste pitne vode, kakovostne zdrave hrane ter čistega in varnega življenjskega okolja. Vsi odrasli in otroci morajo biti informirani o možnostih in načinih, ki jim omogočajo, da ohranijo svoje zdravje in varnost.

25 Vsakemu otroku, ki živi v izvenzdržinskih oblikah bivanja - bodisi zaradi skrbi, zaščite ali zdravja - mora biti zagotovljeno, da se redno preverja, kako dobro mu gre in ali je ta oblika bivanja še vedno v njegovo najboljšo korist.

26 Otrokom iz revnih družin morajo vlade zagotoviti denarno in drugo podporo in pomoč.

27 Otroci imajo pravico do hrane, primernih oblačil in varnega doma, da lahko razvijejo svoj polni potencial. Vlada mora pomagati družinam in otrokom, ki si tega ne morejo privoščiti.

28 Vsak otrok ima pravico do izobrazbe. Osnovnošolska izobrazba bi morala biti brezplačna in dostopna, srednješolska in visokošolska pa dostopna vsem otrokom. Otroke je potrebno spodbujati, da se šolajo tako dolgo in do tiste stopnje, do katere segajo njihove zmožnosti. Šole morajo pri vzdrževanju discipline spoštovati otrokove pravice in ne smejo nikoli ter pod nobenimi pogoji uporabljati nasilja.

29 Izobraževanje mora spodbujati razvoj otrokove osebnosti, talente in zmožnosti. Naučiti jih mora, da poznajo in razumejo svoje pravice ter spoštujejo pravice drugih ljudi, kultur in raznolikosti. Izobrazba mora otrokom pomagati, da živijo v miru in skrbijo za okolje.

30 Otroci imajo pravico, da se sporazumevajo v svojem jeziku in izražajo svojo kulturo in vero, tudi če si te ne delijo z večinskim prebivalstvom države, v kateri živijo.

31 Vsak otrok ima pravico do počitka, prostega časa in igre ter pravico do sodelovanja v kulturnih in ustvarjalnih aktivnostih.

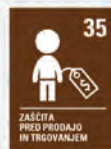
32 Otroci imajo pravico do zaščite pred izkoriščanjem in delom, ki je nevarno, jim škoduje in slabo vpliva na njihovo izobraževanje, zdravje ali razvoj. Če otroci delajo, imajo pravico do varnega delovnega okolja in poštenega plačila.

33 Vlade morajo otroke zaščititi pred jemanjem, izdelavo, nošenjem ali prodajo škodljivih drog.

34 Vlada mora otroke zaščititi pred kakršno koli obliko spolnega nasilja ali zlorabe, to se nanaša tudi na siljenje otrok v spolni odnos za denar ali gole fotografije in posnetke.

35 Vlade morajo poskrbeti, da otrok nihče ne ugrabi, jih prodaja ali trguje z njimi.

36 Otroci imajo pravico, da so zaščiteni pred kakršno koli obliko izkoriščanja ali okoriščanja, tudi če ta ni specifično opredeljena v Konvenciji.

37 Otrok, ki so obtoženi kršenja kazenskega zakona, se ne sme kaznovati na krut, ponižujoč ali škodljiv način, ne sme se jih ubiti, mučiti, z njimi ravnati na krut način, jih obsoditi na doživljenjski zapor ali dati v zapor z odraslimi. Zapor mora vedno biti zadnja izbira in le za najkrajši možni čas. Otroci v zaporu morajo imeti na voljo pravno pomoč in možnosti ohranjanja stikov s svojo družino.

38 Otroci imajo pravico do zaščite v času vojne ali oboroženih spopadov. Če so mlajši od 15 let, ne smejo sodelovati v oboroženih spopadih ali biti vpoklicani v vojsko.

39 Otroci, ki so bili in so še vedno izpostavljeni poškodovanju, zanemarjanju, vojni ali drugi obliki slabega ravnanja, imajo pravico do pomoči, da pridobijo nazaj svoje zdravje in dostojanstvo.

40 Otroci, obtoženi kršenja kazenskega zakona, imajo pravico do pravne pomoči in pravične obravnave v pravosodnem sistemu. Na voljo morajo biti različne možnosti, ki tem otrokom pomagajo, da postanejo zgledni člani skupnosti. Zapor bi moral biti zadnja možnost.

41 Če živijo v državi, ki zagotavlja boljšo zaščito otrokovih pravic kot ta Konvencija, se upošteva tista zakonodaja, ki otroke bolje zaščiti.

42 Vlade morajo poskrbeti, da otroci in odrasli poznajo pravice, ki jih določa ta Konvencija.

43-54 Ti členi pojasnjujejo, kako bodo vlade, Združeni narodi, vključno z Odborom za otrokove pravice in UNICEF-om, ter druge organizacije zagotovile, da vsi otroci polno uresničujejo svoje pravice.

30 let programa Otroški parlamenti

Otroški parlamenti®

30 LET

Iz dokumentarnega gradiva Zveze prijateljev mladine Slovenije² je v osnutku programa ZPMS za leto 1990 mogoče razbrati prvo omembo besedne zveze 'otroški parlament'. Zapisano je bilo: »Predlagamo, da razmislimo o otroškem parlamentu, ki je lahko nadomestek raznim konferencam. Otroške parlamente naj bi imeli tudi po občinah...«.

Pionirsko samoupravljanje kot temelj sodelovanja otrok

Omenjene 'razne konference' se nanašajo na pionirske tematske, problemske konference, ki so potekale že od leta 1981. V zgodovini delovanja pionirske organizacije je bilo namreč nenehno poudarjeno načelo sodelovanja otrok/pionirjev pri oblikovanju, vodenju in izvajanju programov (pionirsko samoupravljanje). Da bi, poleg načelnih prizadevanj za večjo vlogo otrok v pionirski organizaciji in v družbi, tudi v praksi omogočili pionirjem izraziti mnenja in predloge, smo se odločili jim prisluhniti tudi v Svetu Zveze pionirjev Slovenije. Kot strokovna sodelavka Zveze prijateljev mladine Slovenije na področju dela pionirske organizacije, navdahnjena s kritično obravnavo takratne družbene stvarnosti, ki je prevevala Zvezo socialistične mladine Slovenije (ZSMS), v kateri sem bila tudi aktivna, sem s sodelavci iskala poti za posodobitev dela ZPMS. Sklicujoč se na načela večje vloge otrok v pionirski organizaciji in v družbi, smo se odločili, da otrokom/pionirjem omogočimo, da povedo, kaj si o čem mislijo. Priznam, ni bilo lahko, vendar niti slutili nismo, kako izjemno subverzivno, prevratno moč je ta zamisel imela v naslednjih letih.

Svet Zveze pionirjev Slovenije in predsedstvo ZPMS sta sprejela odločitev, da aprila 1981 organiziramo prvo pionirsko problemsko konferenco na temo *Kako pionir ohranja in razvija revolucionarne tradicije*. To je bilo po Titovi smrti, ko so bila vprašanja prihodnosti družbe izjemno aktualna. Soočeni smo bili z zahtevami po nadaljevanju 'Titove poti' ter hkratnim naraščanjem kritičnega odnosa do togosti nekaterih vsebin s področja ohranjanja revolucionarnih tradicij. Žal ne obstajajo tonski zapisi konference, ki bi pokazali, da je bila kritičnost otrok večja, kakor smo kasneje odrasli zapisali in si priznali. Ob priznavanju pomena sodelovanja, danes bi rekli participacije otrok, pa so nekateri zahtevali ukinitve teh pogovorov. Nemalo truda je bilo potrebnega, da smo tematske, problemske pionirske konference v naslednjih letih ohranili in z vso spretnostjo vozili slalom med zapovedanimi in novimi vsebinami ter metodami dela takratne organizacije otrok in mladine.

ZPMS nadaljuje z razvojem sodelovanja, participacije otrok

Tematske konference so potekale med leti 1981 in 1989³. Na zadnji, sedmi republiški pionirski konferenci, so leta 1989 v Mariboru pionirji razpravljali o svoji organizaciji. Njihove razprave in predlogi so prispevali k temu, da je Skupščina ZPMS kot mentorska in domicilna organizacija 24. aprila 1990 sklenila, da v Sloveniji ukine pionirsko organizacijo. ZPMS je tako bila prva organizacija v nekdanji skupni državi Jugoslaviji (in drugih državah vzhodnega bloka), ki je, po argumentirani razpravi in brez direktive od zunaj, ukinila obstoj in delovanje pionirske organizacije. Hkrati je ZPMS sprejela sklep, da bo tudi v prihodnje omogočala otrokom javno izražanje in uresničevanje interesov, potreb in

¹ Glej stran 14

² Informacije ZPMS, številka 6/1989

³ Več v Zborniku 60 let za dobro otrok 1953–2013, ZPMS, Ljubljana, 2013, str. 116–118

predlogov, na medsebojnih srečanjih z odločevalci, strokovnjaki javnimi delavci in predstavniki institucij. In prav ta sklep je omogočal, da smo z organizacijo konferenc, srečanj, otroških parlamentov v ZPMS nadaljevali tudi po osamosvojitvi.

Odgovornost za področje participacije, sodelovanja otrok v družbi je v okviru ZPMS januarja leta 1989 prevzela Komisija za otrokove pravice. Vse priprave na prvo srečanje otrok, osnovnošolskih učencev, sem osebno zasnovala in vodila, ob podpori in izjemni odprtosti za programske novosti takratnega predsednika ZPMS Nika Žibreta, predsednika zadnjega Sveta Zveze pionirjev Slovenije in podpredsednika ZPMS Borisa Zupančiča, podpredsednice ZPMS Ive Devetak in generalne sekretarke ZPMS Ivanke Mali. V vabilu na prvi otroški parlament je bilo zapisano, da bo v Skupščini SRS potekalo 'srečanje otrok'. Priznati moram, da v ZPMS takrat nismo imeli poguma zapisati, da bo to 'srečanje otrok' pravzaprav prvi otroški parlament. Pomankanje poguma je izviralo iz dejstva, da so nekateri 'politični krogi' v izjemno reformističnem času zahtevali ukinitve ZPMS, najstarejše nevladne organizacije za dobrobit otrok, mladostnikov in družin, češ da gre za organizacijo, ki je le podaljšana roka starih političnih struktur.

Zahvaljujoč mreži društev in občinskih zvez prijateljev mladine ter njihovim predsednicam in predsednikom ter sekretarkam in sekretarjem smo uspeli prepričati vodstva osnovnih šol, da nadaljujemo z obliko izobraževanja za aktivno državljanstvo kot eno od dobrih praks iz preteklosti. Bojazen, da skuša ZPMS v novi preobliki nadaljevati z ideološko doktrino socialistične družbe in indoktrinacijo šolajoče mladine s skupkom zgodovinsko preseženih vrednot in prepričanj, je bila namreč zelo velika.

Dejstvo je, da je prvi otroški parlament zasedal v času osamosvojitvenih prizadevanj in da je le dva meseca po njem (23. decembra 1990) potekal plebiscit o osamosvojitvi Slovenije. Zato je treba posebej izpostaviti imena tistih, ki so v vseh slovenskih regijah opravili največje delo in jih lahko, poleg sodelujočih mentorjev in ravnateljev takratnih osnovnih šol, imenujemo pionirji otroških parlamentov pri nas. Spodbudili so ravnatelje in mentorje, da so pripravili pogovore, prve otroške parlamente v osnovnih šolah na temo *Otrokom zdravo in varno okolje*, organizirali prve občinske otroške parlamente ter skupaj z lokalnimi skupnostmi, šolami, starši in mentorji opravili vse potrebno za prihod prvih mladih parlamentarcev v dvorano takratne Skupščine Republike Slovenije. To so bili Angela Podlesek – Obalno-kraška regija, Iva Devetak – Goriška regija, Ana Bizjak – Ajdovščina z Vipavo, Franc Kržan – Gorenjska, Albina Sršen – Jesenice, Romana Savnik – Ljubljana z okolico, Marija Lavrenčič – Notranjska, Ana Zupančič – Zasavje, Kristina Kovač – Velenje z okolico, Vida Ban – Posavje, Ivanka Komprej – Koroška, Majda Struc in Irena Dajčman – Maribor z okolico, Dragica Poznič – Celje z okolico, Bojan Nemeč in Dušan Zagorc – Pomurje, Vladka Škof – Bela Krajina, Janez Pavlin – Dolenjska.

Zdi se mi, da otroci
včasih razmišljamo na način, ki ga odrasli
ne poznajo, ga ne uporabljajo. Če bi stališča
otrok in stališča odraslih združili in
povezali, bi bila neka odločitev (verjetno, mogoče)
bolj realna, boljša, lažje izvedljiva, bolj sprejemljiva
v družbi. Zdi se mi, da imajo otroci
večkrat kakšno idejo, ki jo z malo pomoči
odraslih in drugih otrok lahko uresničijo in
izboljšajo (mislim sem na ideje ki pripomorejo skupnosti)

Jakob, Velenje

Otroci prvič 'zasedejo' skupščino

Prvi otroški parlament je zasedal 19. oktobra 1990, v prostorih takratne Skupščine Republike Slovenije. Torej mesec dni pred sprejetjem Konvencije o otrokovih pravicah v Generalni skupščini OZN 20. novembra 1989. Tema je bila *Otrokom zdravo in varno okolje*. Ob pripravah smo sklenili, da zaprosimo dr. Manco Košir, da vodi srečanje. Naši prošnji se je z veseljem odzvala in sprejela izziv. Razložili smo ji namen srečanja, zgodovinsko ozadje tovrstnih srečanj (konferenc) ter ji povedali, da nismo imeli poguma v vabilu zapisati, da bo to pravzaprav prvi otroški parlament, kajti pionirske organizacije več ni bilo. Srečanje je začela takole: »Danes je zgodovinski dan, ampak čisto pravi zgodovinski dan, kajti to, kar se dogaja danes, se še v teh prostorih ni nikoli zgodilo. Danes bodo naši ugledni politiki, ministri, predsedniki, podpredsedniki, poslanke in poslanci poslušali tistega, v imenu katerega velikokrat govorijo, ampak slišali ga skoraj še nikoli niso, v teh prostorih zagotovo ne. Kajti danes se gremo pravi otroški parlament.« V nadaljevanju se je obrnila do predsednika dr. Franceta Bučarja, predsednika Skupščine Republike Slovenije (slovenskega parlamenta), in mu dejala: »...in ga prosim, če nam omogoči, da otroški slovenski parlament postane tradicionalna oblika komunikacije otrok s politiki.« S prešernim nastopom, nenehnim opogumljanjem mladih parlamentarcev, da povedo svoja mnenja, je s svojo strastjo vnesla v razpravo sodelujočega in kritičnega duha, ki je obrodil žlahtne sadove. S prav takšnim žarom je Vika Potočnik odlično vodila drugi Otroški parlament. Kasneje je še dolga leta prisostvovala razpravam otrok v državnem zboru in postala pomembna promotorica participacije otrok. Sedanji predsednik Republike Slovenije Borut Pahor je sodeloval že na prvem Otroškem parlamentu kot predsednik Odbora za mladinska vprašanja Skupščine RS, in večkrat kasneje, v različnih vlogah slovenskega voditelja, nagovarjal otroke in mladostnike ter jih spodbujal k participaciji v šoli in družbi.

MI PA KAR V SKUPŠČINO

V dvoranh Skupščine republike Slovenije se redno zbirajo poslanci. Pogovarjajo se, razpravljajo, sem in tja se tudi skregajo, sprejemajo zakone... Velikokrat teče beseda tudi o otrocih, o šolarjih. V imenu otrok govorijo marsikaj, sprejmejo marsikatero odločitev. V petek, osemnajstega oktobra, pa so iz skupščinskih klopi spregovorili šolarji. Iz vseh slovenskih občin so prišli in predstavnikom slovenske oblasti dr. Francetu Bučarju, dr. Dušanu Plutu, Lojzetu Peterletu, dr. Katji Bohovi, Vanetu Gošniku, Mileni Markič, Borutu Pahorju in drugim poslancem predstavili svoje težave, povedali, kaj se jim ne zdi prav, in zahtevali tudi odgovore na marsikatero vprašanje v zvezi z zdravim, varnim in dobrim življenjem.

Osnovnošolcem je v skupščini prisluhnil in tudi odgovarjal na njihova vprašanja predsednik Skupščine republike Slovenije dr. France Bučar.

Minutka za zdravje... Predlagal in uvedel jo je Jani Kovacič, ki je tudi sicer poskrbel za bolj vedro razpoloženje.

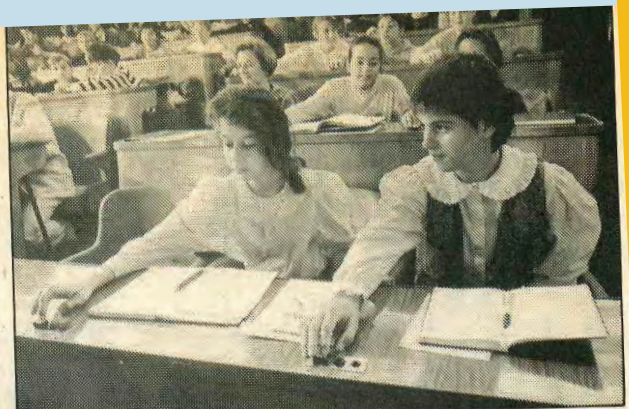
O čem je tekla beseda?

Številni šolarji so spregovorili o svojih poteh v šolo, ki se jim zdijo vse kaj drugega kot varne. Mateja Uršič iz Smarj pri Jelšah je, na primer, povedala, da so jim že pred petnajstimi leti obljubili, da jim bodo uredili varno pot, a je zaenkrat vse ostalo samo pri obljubah. Mateja Leskovar iz občine Slovenska Bistrica je menila, da nujno potrebuje urejeno avtobusno postajo, kjer bodo lahko varno počakali na šolski avtobus. Ribničane skrbi predvidena gradnja magistralne ceste. Tudi v cerkniški občini se otroci vozijo in hodijo po slabih, ozkih in nevarnih cestah, in še in še bi lahko naštevali.

Mladim seveda ni vseeno, kaj se dogaja z okoljem, v katerem živijo. A veste, kakšen zrak dihamo, so spraševali. Zakaj se poleti ne moremo kopati v na-

ših rekah, tako kot so se kopali naši starši? Kaj bo z jedrsko elektrarno? Se vam zdi pošteno, da kraj, kjer je že jedrska elektrarna, obremenijo še z deponijo za jedrske odpadke? Pa prašičje farme? Pa oporečna voda? Pa onesnaženo morje?

Beseda je nanesla, se razume, tudi na šolo. Naše šole so invalidi, so povedali »poslanci«, nimamo telovadnic, nimamo igrišč, v knjižnicah imamo stare in že dotrajane knjige, premalo učnih pripomočkov imamo, da o računalnikih ne govorimo. Pritožili so se nad neprijetnimi učnimi programi, Urška Smolej s Krškega pa je kar naravnost vprašala, kdaj bodo v šolstvu prenehali eksperimentirati z otroki, in dobila tudi odgovor. »Radi bi uvedli tako šolo,« je povedal Srečo Zakrajšek, direktor za-

In takole se v skupščini glasuje...

V skupščinskih klopih skupaj s predsednikom vlade Lojzetom Peterletom.

Poslanica Vika Potočnik seveda ne bi bila Vika, če se ne bi pridružila sedečemu »alternativnemu« parlamentu.

voda za šolstvo, »v kateri bi vsakdo čimbolj razvijal svoje sposobnosti. Nove stvari pa bomo uvajali samo tam, kjer so za to pogoji, in samo s čistimi učitelji, ki so za to sposobni.« Strinjal se je tudi z mnenjem šolarjev, da je v razredih preveč otrok in da bi moralo biti v šolah več vzgojiteljev in manj učiteljev.

V dobrih treh urah trajajočem pogovoru so mladi dali tudi precej zanimivih, konkretnih pobud: poseben telefon za otroke (klic v sili) naj bo odprt noč in dan, nanj pa naj odgovarja živa oseba, ne pa telefonska tajnica. Poleg zabojnikov za steklo je treba postaviti tudi posebne zabojnike za druge odpadke (za papir, za organske odpadke...). Radi bi imeli posebne izkaznice, s katerimi bi imeli pri določenih stvareh popust. Zakaj ne bi kdaj zgradili tudi

mlečno restavracijo in zakaj ne razmišljajo o gradnji igrišč, ki bi bila namenjena tudi večjim šolarjem, ne samo najmlajšim? Celade in drugi pripomočki za varnost v prometu ne bi smeli biti obdavčeni, teden prometne varnosti pa bi moral trajati vse leto...

Na nekatera vprašanja so dobili šolarji odgovor takoj, nekatera vprašanja pa bodo morala seveda počakati na prave poslance. Brez odgovora ne bo ostalo nobeno. Tako so obljubili predstavniki slovenske oblasti. Katere od njihovih pobud in predlogov bodo odrasli upoštevali, pa bodo šolarji preverili na srečanju v Skupščini republike Slovenije prihodnje leto.

VLADKA DURJAVA
Fotografije: MARE RUDOLF

PIL 11

ODA MLADOSTI

Prejšnji petek (19. oktobra) je Zveza prijateljev mladine v prostorih slovenske skupščine sklicala prvi »otroški parlament«.

Ko ga je nagovoril Lojze Peterle, predsednik vlade, je med vrsto pohval vstavil priznanje, da preživlja »najprijetnejši čas v slovenski skupščini doslej«. Podobno bi lahko povzeli pozdravne besede dr. Franceta Bučarja, dr. Dušana Pluta, dr. Katje Boh, dr. Sreča Zakrajška...

Če bi za te in še mnoge druge ugledne in pomembne osebnosti slovenskega političnega in družbenega življenja morda kdo le pomislil, da so bili njihovi izrazi navdušenja stvar diplomatske vpljudnosti ali že kar del protokolarnih navad, pa lahko brez vsakršnega sprenevedanja zase zagotovim — če si seveda dovolim predrznost in se postavim v tako visoko družbo — da še nobeno zasedanje v skupščini, ki sem ga spremljal kot novinar, ni bilo tako veselo, kratkočasno in zanimivo. In vem, da še dolgo ne bo. Vsaj do prihodnjega leta ne, ko naj bi se otroški parlament sestal na svoji drugi seji.

Po nauku Sigmunda Freuda je veliko stvari, ki jih počnejo odrasli, na primer umetniško izražanje, humor, družabne igre, pa tudi sanje ali nekateri predsodki in zadržki, del otroškega mišljenja, ki nam preko simbolov govori o svojem obstoju. Če se odrasli naučimo razlagati to simbolno govorico, lahko beremo o otroku v sebi. Ne moremo pa nazaj v svoje

otročstvo. To je davek človeškemu razvoju. Iz te svoje pomanjkljivosti so odrasli napravili vrline. Danes velja, da se od otrok ločimo po tem, da se zavedamo samega sebe in smo odgovorni za večino svojih dejanj, otroci pa mnogo manj ali pa sploh ne. To nam daje pravico, da si postavljamo vprašanja, kako otrok misli, kaj čuti, kaj je zanj najbolje, in si sami odgovarjamo sami. Usmerjamo njihova življenja, jim predpisujemo načine obnašanja in pišemo zakone, po katerih se morajo ravnati, kajti v nasprotnem primeru jih kaznujemo z najbolj učinkovitimi prijemi. — Skratka, silimo jih živeti v svetu, ki smo ga uredili zanje. Otroci tega ne počnejo. Ne tihotapijo se v tuja življenja in ne igravo vlog drugih. Prejšnji petek so se odločili, da bi radi prekinili s tradicijo, da nekdo zmeraj govori v njihovem imenu. Končno so ugotovili, da jih odrasli prevečkrat pripeljejo v pekel, ko jim z dobrimi nameni tlakujemo pot k sreči. Spoznali so — česar si odrasli nikakor ne morejo priznati — da je otroški svet za njihov miselni okvir preširok in za večno izgubljen ter da ne poznajo poti, kako vstopiti vanj. Zato so prišli otroci k nam. Ko je njihove besede prenesla dr. Manca Košir, moderatorka otroškega parlamenta, so prišli »sami povedati, kaj jih tišči, kdo so in kaj hočejo.« S svojim nastopom so potrdili misli Janija Kovačiča, da so »otroci edino orožje, ki ga ima prihodnost, da spametuje odrasle«. Potem ko so Tanjo iz Kranja in Roka iz Velenja ter Marka in Klemna izvolili v delovno predsedstvo, so skupaj z Janijem zapeli angleški valček.

Za osnovno geslo svojega srečanja so izbrali pojme »zdravo, varno, dobro«. Hkrati so pozvali, da bi v državi čimprej sklenili postopek ratifikacije Konvencije o otrokovih pravicah. Svetovna javnost jo je soglasno podprla v Generalni skupščini Združenih narodov že 20. novembra 1989. Njeno osnovno napotilo vsem državam-podpisnicam pa je, da morajo v

svojem ravnanju in urejanju življenja upoštevati predvsem otrokovo korist. Slovenska ustava se je temu temeljnemu načelu z lani sprejetimi ustavnimi amandmaji še najbolj približala, tako da je po novem v njenem 232. členu zagotovljena korist otrok pri uresničevanju njihovih pravic.

Morda čut dolžnosti ali vest ne dovolijeta jugoslovanskim oblastem, da ratificirajo Konvencijo, ki v svojem 29. členu zahteva od držav-podpisnic, da z izobraževanjem omogočijo otroku odgovorno življenje v svobodni družbi, duhu razumevanja, miru, strpnosti, enakosti med spoloma in prijateljstvu med vsemi ljudmi, etničnimi, narodnimi in verskimi skupinami, ter v krepitvi spoštovanja do naravnega okolja.

Tudi Sloveniji ne bo lahko glede na postavljene pogoje Konvencije o pravicah otrok, ohranjanju njihovega zdravja, skrbi za prehrano in pitno vodo, izobraževanju zagotavljanju zdravega okolja in oblikovanju njihove prihodnosti. Če se družbo vrednoti po njenem najšibkejšem členu, in to so otroci, potem nimamo niti najmanjšega razloga za napuh in samozaverozanost, vsaj glede na to, kar so nam povedali v petek v skupščinski zgradbi, ne.

Mateja Boršič iz osnovne šole Šmarje pri Jelšah je povedala, da še zdaj ni nihče uredil varne poti do njihove šole, ki so jo zgradili že pred petnajstimi leti. Tudi osnovnošolci iz Slovenske Bistrice so po besedah Mateje Leskovar ogroženi, ko v bližini železniške postaje in prometne ceste čakajo na avtobus. Anja Rostohar je v imenu otrok iz Leskovca pri Krškem prenesla zaskrbljenost zaradi jedrskih odpadkov, ki jih bodo morda odlagali v njihovi bližini. Mateja Nose iz osnovne šole Jože Moškrič, ki stoji v ljubljanski občini Moste—Polje, je opomnila vse voznike, da so vzroki nesreč na cestah, v katerih umira vedno več otrok, zmeraj isti: alkohol,

prehitra vožnja, prehitenevanje v škarje... Na njeni šoli so napravili nekaj poskusov. Rezultat enega izmed njih je ta, da je od 45 ljudi, ki so jih otroci opazovali, ko so izstopali iz avtobusa, samo 6 pravilno prečkalo cesto. Miloš Božovič iz Bistrice je odraslim z nerazumljivo potrpežljivostjo razlagal, kako hočejo mimo njegove šole zgraditi magistralno cesto in kako je v sosednji vasi že nekaj ljudi okuženih z zastrupljeno vodo. Pričrutil se mu je Janez Šraj iz šole Nova vas, ki spada v občino Cerkljica. Ceste, na katerih so otroci vsak dan, so slabe, nevarne, ozke, brez kolesarskih stez in oznak avtobusne postaje, na katerih vsak dan čakajo, so brez streh, telovadnica je stara in neustrezna, knjige v knjižnicah obrabljene, v šolo, ki je bila zgrajena s samopriskevkom, v dežju teče, ker so gradbena podjetja neodgovorno opravila svoje delo...

Petra Ganz je postavila preprosto vprašanje, takšno, kot ga lahko izoblikuje le preprosta otroška pamet: kako je mogoče, da imajo oni v Krškem jedrsko elektrarno, ne pa tudi pitne vode? Enako enostavno in neposredno nam je Andreja iz Šoštanj povedala, da je njena šola zgrajena iz visoko radioaktivne opeke, ki jo delajo iz pepela tamkajšnje termoelektrarne. Zato je v Velenju trikrat višja umrljivost kot drugod, samo lani pa so pri 35 Andrejinih sošolcih našli rakava obolenja. Urška iz Krškega, Darka iz Trbovelj, Tamara iz Prebolca, Sonja iz Ptujca, Mojca iz Postojne, Maša iz Celja, Damjan in Polonca iz Kopra... Vsi so nas z izredno potrpežljivostjo in z razumevanjem za stiske in težave, o katerih so stični govorili Lojze Peterle, dr. Dušan Plut, zeleni poslanec Vane Gošnik, direktor Zavoda za šolstvo dr. Sreča Zagrajšek in drugi, ko so odgovarjali na jasna vprašanja otrok, prišli opomnit, da niso le material za obnovo narodne mase. Odraslim so pojasnili, da je svet, ki so ga ti zgradili zanje, ne-zdrav, nevaren in slab, in takšno je tudi njihovo otroštvo.

To so sporočili brez vsake jeze ali sovraštva, brez vpitja, prerakanja, zahtev po odstopih in brez vseh besnih reakcij, ki jih v skupščinskih klopih in za govorniškim odrom puščajo odrasli, ko zaseda njihov parlament. Namesto njih so otroci ponudili vizijo rešitev svojih težav z željo, da bi jih kdajpakdaj upoštevali. Tako je ostala ugotovitev, da so odraslim politikom zaprta vsa vrata, ki vodijo nazaj v njihova otroštva, pravzaprav edini žalostni del zasedanja otroškega parlamenta.

DEJAN PUŠENJAK

Prve otroške parlamente so torej vodili odrasli, ob sodelovanju otrok, ki so izbrali predsedujoče parlamenta. V naslednjih letih pa so mladi prevzeli celovito vodenje razprave. V nekaterih regijah so društva in zveze prijateljev mladine zanje organizirali pogovore, tabore, ZPMS pa pripravljale sestanke predstavnikov iz regij, na katerih so neodvisno izbrali ter otroškemu parlamentu predlagali vodstvo in člane predsedstva. V prvem desetletju smo na nacionalnem parlamentu tudi prisluhnili glasbenim gostom (Jani Kovačič, Zoran Predin in drugi).

Vsa leta je nacionalni otroški parlament potekal v dvorani Državnega zbora, kljub temu, da so organizatorici ZPMS predlagali, da se preseli v Cankarjev dom. ZPMS je vztrajno utemeljevala, kako pomembno je, da poteka prav v hramu demokracije. Četrtnina slovenskih osnovnih šol sodeluje že od samega začetka. Kasneje se je pridružila večina slovenskih osnovnih šol, vendar tudi danes nimajo Otroškega parlamenta prav na vsaki šoli. Žal v teh šolah še niso prepoznali izjemnega pedagoškega potenciala, ki ga ima ta program pri vzgoji za aktivno državljanstvo, pri pridobivanju socialnih veščin, izkušenj, znanj in pri oblikovanju pozitivne samopodobe. Svojevrsten problem je tudi, da v osnovnih šolah nimajo stalnih mentorjev otroških parlamentov. Največji delež mentorjev vodi delo otroških parlamentov od dve do štiri leta⁴. To niti ne bi bil problem, če bi obstajala trajna oblika izobraževanja in usposabljanja mentorjev, ki bi jo prevzele šolske oblasti skupaj z ZPMS. Izkušeni mentorji so nepogrešljivi pri usmerjanju in pomoči učencem pri njihovem napredku spoznavanja temeljnih prvin demokratične družbe, kulture sporočanja potreb, želja in stališč ter sprejemanja odločitev in njihovega uveljavljanja. To pa so temeljne kompetence

Vita Somensary Hribšek, 13 let, OŠ Martina Krpana

⁴Bauman Jančar, 2018: Vpliv Otroškega parlamenta na aktivno in odgovorno državljanstvo mladih

kompetence aktivnega državljanstva. Udeleženci nacionalnih parlamentov so večkrat izpostavili željo, da bi bili njihovi mentorji predvsem zaupanja vredne osebe in ne učitelji, ki v tistem šolskem letu nimajo dovolj drugih učnih ur. Ni nujno, so poudarjali, da so to le učitelji. Želijo si več mlajših mentorjev, srednješolcev in študentov, ki bi mentorju lahko bili v pomoč. Vsa leta je ZPMS s svojimi društvi in zvezami organizirala oblike izobraževanja za mentorje in mentorice ter izmenjavo znanj in izkušenj pri njihovem vodenju.

ZPMS je s svojimi društvi in zvezami zagotavljala organizacijske, prostorske, kadrovske in finančne pogoje za delovanje otroških parlamentov na občinski in državni ravni. Bolj ali manj uspešno je prenašala ugotovitve in predloge otrok do odločevalcev, kar ostaja pomemben izziv v prihodnosti. Morda bi to vlogo prenašalcev in zastopnikov sporočil bolj prevzeli srednješolci in študentje, nekdanji udeleženci otroških parlamentov ter drugi, zaupanja vredni posamezniki, ki bi jim svoj glas podpore dali na otroških parlamentih.

Program Otroški parlamenti je postal tradicionalna oblika javne artikulacije odnosa otrok do svojega otroštva, njihovih pogledov in vrednostnih stališč odnosa starejših do njih. Več pa bomo v prihodnje morali storiti za okrepitev njihovega glasu, tudi z novimi pristopi, morda z vzpostavitvijo sistema zagovornikov/glasnikov, ki jih bodo sami izbrali. Participacija se namreč nanaša na aktivno udeležbo in resnično vplivanje na odločitve, ki zadevajo njihovo življenje. Vpliva pa ne zmorejo uveljavljati, saj nimajo volilne pravice in ne poznajo poti uveljavljanja svojih predlogov.

Krepitev glasu otrok

Šolske in lokalne oblasti so najbližje mladim, zato imajo še posebno pomembno vlogo pri spodbujanju njihove participacije. V nekaterih občinah so razvili redne oblike srečevanja in pogovorov z župani in županjami. Redno jim dajejo povratne informacije o ravni upoštevanja njihovih predlogov. Žal pa gre prevečkrat za enkratni dogodek, le za enosmerno komunikacijo, ki ne obrodi sadov. Posamezen učenec ima pravico do sprotne in utemeljene povratne informacije o delu in dosežkih. Vsekakor bi bilo treba v prihodnje natančneje opredeliti tudi pravico sodelujočih na šolskem parlamentu do povratne informacije v zvezi z ocenami in predlogi, sprejetimi na šolskem parlamentu. Tudi na občinski in nacionalni ravni bi morali vzpostaviti sistem medsebojne komunikacije med mladimi parlamentarci in odločevalci, kar že trideset let zahtevajo udeleženci otroških parlamentov. Spremembe pa si mladi želijo in pričakujejo, da bodo slišani.

Otroški parlamenti so postali stalnica v slovenskem prostoru.

Dosedanje teme v tridesetletni zgodovini so bile:

---

1. otroški parlament: 1990 (19. oktober) – OTROKOM ZDRAVO IN VARNO OKOLJE
2. otroški parlament: 1992 (28. februar) – PROSTI ČAS
3. otroški parlament: 1992 (11. december) – OTROKOM PRIJAZNO ŠOLO
4. otroški parlament: 1993 – BREZ NASILJA ZA PRIJATELJSTVO
5. otroški parlament: 1994 – MOČ PRIJAZNE BESEDE
6. otroški parlament: 1995 – DA BI ZMOGEL REČI: NE, HVALA – ALKOHOLU,
CIGARETAM, DROGAM IN VSEM OBLIKAM NESTRPNOSTI
7. otroški parlament: 1996 – IMAM PRAVICO – IMAŠ PRAVICO
8. otroški parlament: 1997 – DANES SEM TI IN TI SI JAZ
9. otroški parlament: 1998 – OTROCI IN MEDIJI
10. otroški parlament: 1999 – IMAVA SE RADA
11. otroški parlament: 2001 – HOČEM, TOREJ ZMOREM
12. otroški parlament: 2002 – MOJ PROSTI ČAS
13. otroški parlament: 2003 – OTROŠTVO BREZ NASILJA IN ZLORAB
14. otroški parlament: 2004 – HUMANI MEDOSEBNI ODNOSI IN ZDRAVA SPOLNOST
15. otroški parlament: 2005 – MLADI IN EVROPA
16. otroški parlament: 2006 – TABUJI – PREPOVEDANE STVARI
17. otroški parlament: 2007 – NAŠE MNENJE O DEVETLETKI
18. otroški parlament: 2008 – ZABAVA IN PROSTI ČAS MLADIH
19. otroški parlament: 2009 – LJUBEZEN IN SPOLNOST
20. otroški parlament: 2010 – STEREOTIPI, RASIZEM IN DISKRIMINACIJA
21. otroški parlament: 2011 – VPLIV DRUŽBE IN MEDIJEV
NA OBLIKOVANJE MLADOSTNIKA
22. otroški parlament: 2012 – JUNAKI NAŠEGA ČASA – KDO SO IN ZAKAJ?
23. otroški parlament: 2013 – ODRAŠČANJE
24. otroški parlament: 2014 – RAZMERE V DRUŽBI
25. otroški parlament: 2015 – IZOBRAŽEVANJE IN POKLICNA ORIENTACIJA
26. otroški parlament: 2016 – PASTI MLADOSTNIŠTVA
27. otroški parlament: 2017 – OTROCI IN NAČRTOVANJE PRIHODNOSTI
28. otroški parlament: 2018 – ŠOLSTVO IN ŠOLSKI SISTEM
29. otroški parlament: 2019 – ŠOLSTVO IN ŠOLSKI SISTEM
30. otroški parlament: 2020 – MOJA POKLICNA PRIHODNOST

Ključne in najpogostejše ugotovitve, želje in predlogi udeležencev nacionalnih otroških parlamentov iz njihove tridesetletne zgodovine

Liana Kalčina

10. zasedanje nacionalnega Otroškega parlamenta, 1999

Na voljo imamo kar nekaj zbornikov z razpravami (magnetogrami) otroških parlamentov. Na spletnih straneh ZPMS pa so dosegljivi tudi zaključki večine parlamentov. Iz vse te dokumentacije sem zbrala pomembne in najpogostejše ugotovitve, želje in predloge skoraj 3000 udeležencev nacionalnih otroških parlamentov iz njihove tridesetletne zgodovine.

Ker se nekatere vsebine in predlogi večkrat ponovijo, sem jih združila v deset vsebinskih sklopov: **participacija, sodelovanje; šola; prosti čas in interesne dejavnosti; starši, družina; revščina; zdravje, spolnost in varnost; humani medsebojni odnosi; drugačnost in diskriminacija; mediji ter okolje**. To so najpomembnejša sporočila, ki bi jih odrasli morali poznati in storiti več za njihovo uveljavitev. Ob njihovem prebiranju si moramo postaviti vprašanja, ali so jim starejši prisluhnili, in ali so odločevalci upoštevali njihove predloge. Vsakdo, ki jih bo prebiral, bo lahko ugotovil, da so mnogi predlogi, ki so nastajali v tridesetletni zgodovini, še vedno aktualni.

Napredek pa je bil storjen na mnogih področjih. Ali tudi dovoljšen, ocenite sami. V prihodnje pa moramo v prizadevanjih za spreminjanje družbenih razmer, v katerih odraščajo otroci, vedno poudarjati, da so o tem govorili ter spremembe in razvoj zahtevali tudi najmlajši parlamentarci.

1 Otroci in mladi si želimo, da bi nas odrasli poslušali in slišali, še posebej tisti, ki odločajo o našem življenju. Želimo sodelovati. Želimo soodločati.

2 Mladi, ki smo aktivni v različnih organizacijah, izkazujemo večjo mero kritičnosti v družbi, podajamo lastne pobude, smo že sedaj aktivni državljani.

3 Otroci ne želimo biti zgolj dekoracija na različnih dogodkih, kajti to ni participacija. O participaciji lahko govorimo šele takrat, ko mladi sami podajamo pobude, ko razpravljamo in soodločamo.

4 Tudi otroke, pripadnike različnih narodnosti, veroizpovedi, osebne drugačnosti ali otroke migrante moramo vključiti v pogovore in jim omogočiti enake možnosti za participacijo. Ta mora biti vključujoča in ne izključujoča.

5 Učenci ne poznamo dovolj svojih pravic do sodelovanja, soudeležbe, vključevanja. Predlagamo, da se znanja o tem prenesejo otrokom in mladostnikom ter da se jim omogoči izražanje pogledov, stališč, ugotovitev.

6 Enkrat v letu imamo priložnost, da pridemo v takšno zgradbo, kot je Državni zbor, vendar kljub temu nimamo osebe, ki bi imela toliko moči in možnosti, da bi lahko uveljavila spremembe z upoštevanjem našega glasu.

7 Veliko učencev v osnovnih šolah žal sploh ne ve, kaj je Otroški parlament. Menimo, da bi ga morale obvezno izvajati vse šole v Slovenji; tako bi postal dostopen vsem učencem.

8 Šolske oblasti morajo več pozornosti nameniti Otroškemu parlamentu, ki morajo postati prostor za obravnavo ključnih tem, ki so v ospredju našega zanimanja. Osnovnošolci ne sodelujemo dovolj pri oblikovanju programa dela šole, vzgojnega načrta in pravilnikov.

9 Pričakujemo, da se bodo odrasli zavedali, kako pomembno lahko mladi prispevamo h kakovosti odločitev v osnovni šoli, srednji šoli, lokalni skupnosti in širše, kajti 'več glav več ve'. Vemo, da nas poslušate, vendar se sprašujemo, ali nas sploh slišite.

10.

Z otroki se da manipulirati. Če otroci ne razumejo, zakaj neke sodelujejo, in ne razumejo dejanj, v katerih sodelujejo, potem je to manipulacija. To ni primeren način za uvajanje otrok in mladih v demokratične procese. Zato je pomembno, da so otroci informirani in imajo možnost izraziti svoje resnično mnenje.

11.

Razen osrednje teme vsakoletnih otroških parlamentov, ki jo izberemo na zasedanju nacionalnega Otroškega parlamenta, ostajajo neobdelane vse druge teme, ki nas zanimajo, o njih želimo spregovoriti v lokalnem in širšem okolju in želimo biti slišani. Predlagamo, da je Otroški parlament večkrat letno.

12.

Nujni so tudi hitrejši odgovori na naše predloge in pobude, z informacijo o tem, ali je bilo povedano tudi upoštevano in zakaj morebiti ne.

13.

Za sprotno preverjanje uresničevanja sprejetih sklepov predlagamo ustanovitev otroške vlade na nacionalni ravni ali ustanovitev posvetovalnega telesa, ki bi lahko sodeloval pri vplivu na odločanje o naših predlogih. To telo bi bilo sestavljeno iz nas, saj vemo o naši mladosti več kot nekdo, ki je 50 let starejši.

14.

Mladi vse več uporabljamo sodobne komunikacijske medije, ki bi jih morali vključiti v razvoj novih oblik participacije otrok in mladostnikov. Dobro bi bilo, da bi se oblikovale posebne spletne strani za Otroške parlamente.

15.

V osnovni šoli bi lahko spodbujali delovanje krožkov, kjer bi se učili retoriko, utemeljevanje, sodelovanje, razpravljanje. Tako bi se naučili razvijati sposobnosti za odločanje, komunikacijo in reševanje težav.

Delo v skupini na temo Tabuji - prepovedane stvari v sklopu 16. zasedanja nacionalnega Otroškega parlamenta leta 2006.

»Nikdar ne obupajte, nikdar si ne dovolite, da vam drugi govorijo, česa ste sposobni in česa ne. Sledite svojim sanjam, kajti v kolikor boste resnično verjeli vanje in si zanje prizadevali, se vam bodo uresničile.«

Matjaž Nemec, nekdanji udeleženeec nacionalnega Otroškega parlamenta, danes poslanec SD

16

Sedanji Urad za mladino naj se preoblikuje v Urad za otroke in mladino ali ustanovi povsem nov Urad za otroke, ki bo sistematično spremljal uresničevanje otrokovih pravic v Sloveniji ter spodbujal in vzpostavljaj oblike participacije otrok in mladostnikov na šolskem polju in pred pravosodnimi organi.

17

Pripravljeni smo sodelovati z lokalnimi oblastmi, državnimi organi in s parlamentom v razpravah pred sprejemanjem odločitev o vprašanjih, ki nas zadevajo. Povabite nas, želimo biti vključeni.

18

Želimo, da ko starejši odločate o vprašanjih, ki se tičejo nas otrok in mladih ter naše prihodnosti, pridobite naša mnenja in predloge in jih tudi upoštevate.

19

Udeleženci parlamenta pričakujemo, da bodo institucije naše predloge resno obravnavale in jih kar najbolj upoštevale. Naše predloge želimo predstaviti določenemu organu, ki je odgovoren, da ta predlog sprejme ali pa ga vsaj preuči.

20

Želimo si varuha otrokovih pravic na nacionalni ravni in šolskega varuha otrokovih pravic.

21

Veliko otrok se znajde v postopkih pred sodnimi organi, centri za socialno delo, policijo ali drugimi državnimi organi. Imeti bi morali dobro in pravočasno ter otrokom primerno informacijo o teh postopkih, da bi lahko dobro sodelovali.

22

Vsak otrok ima pravico, da je vprašan za mnenje, preden odrasli sprejmejo odločitve. Otroci vemo, česa nočemo, vendar tega ne znamo ali ne zmoremo povedati tistim, ki o nas odločajo. Zato mora ob nas vselej biti tudi odrasla oseba, starš ali zagovornik.

23

Izražamo zadovoljstvo nad tem, da se je institut zagovorništva otrok razvil, hkrati pa smo zaskrbljeni, ker o njem ne vemo dovolj, tako otroci kakor tudi svetovalni delavci in starši.

24

Odrasli naj sprejmejo ukrepe za časovno skrajšanje vseh pravnih postopkov, v katerih so udeleženi otroci, kajti postopki, ko se odloča o otrocih ali njihovih pravicah, so predolgi.

25

Volilno pravico naj bi mladi pridobili že s 16. leti. Pri tem predlogu si sicer nismo bili povsem edini. Res pa je, da bi se z volilno pravico interes za politiko in participacijo v družbi povečal. Vendar smo zaskrbljeni, da bi politične stranke z nami manipulirale in zavajale najmlajše volivce. Politični boji bi se lahko preselili v šolsko polje, kar ne bi bilo sprejemljivo.

26

Mladi nimamo dovolj informacij in znanj za sodelovanje, za participacijo v družbi. O mladih je veliko besed in programov, vendar udeleženci pričakujemo večje zagotavljanje ustreznih razmer in več dobrih ukrepov za vzpostavitev sodelovanja mladih.

27

Želimo si posodobitve programov izobraževanja o otrokovih, človekovih in državljskih pravicah. Tako bomo bolje poznali in aktivno uporabljali poti sodelovanja, skupnega oblikovanja programov, reševanja problemov, sporov in nesoglasij.

28

Primanjkuje nam dobrih mentorjev otroških parlamentov. To bi lahko bili tudi nekoliko starejši sovrstniki (srednješolci ali študentje), ki bi prihajali v osnovno šolo in nam pomagali s svojimi izkušnjami.

29

Ugotavljamo, da v osnovni šoli sicer obstaja predmet Domovinska in državljska kultura in etika v 7. in 8. razredu osnovne šole (ena ura tedensko). Razmisliti bi veljalo o predmetu etike že od 5. razreda dalje, vsekakor je nujen v 9. razredu, kjer ga sedaj ni. Tudi kasneje, v srednji šoli, ni dovolj izobraževalnih vsebin, pri katerih bi osnovnošolsko znanje nadgradili in pridobili dodatna znanja za demokratično državljanstvo.

30

Primanjkuje vsebin o človekovih pravicah in poteh njihovega uveljavljanja, znanj o delovanju družbe, države in njenih ustanov ter znanj za aktivno vključevanje in sodelovanje na lokalni, državni in evropski ravni.

31

Želimo si, da bi se na šolah razvijali debatni klubi ali krožki o državljski vzgoji in bi tako bili deležni več vzgoje za demokracijo.

32

Del obvezne vsebine v osnovni šoli bi moralo biti tudi učenje o prvi pomoči, osnovah bontona, retoriki, upravljanju osebnih financ (finančna pismenost), računalništvu, osnovah osebne kulture, podjetništvu, spoznavanju novih tehnologij, ekoloških temah, trajnostnem razvoju, gospodinjstvu, ročnih spretnostih (šivanje, pletenje, kuhanje) ter pridelavi hrane in samooskrbe.

33

Pričakujemo več medpredmetnega povezovanja, združevanja podobnih vsebin različnih predmetov.

34

Želimo več medgeneracijskega, med razrednega druženja in sodelovanja učencev, na primer da bi učenci višjih razredov pomagali mlajšim učencem pri učenju, reševanju težav ipd.

35

Želimo več razrednih ur. Primarni cilj bi morala biti vzpostavitev dobrega odnosa med učiteljem in učenci ter graditev dobrih medsebojnih odnosov. Uvede naj se razredna mediacija (učitelj v vlogi mediatorja) in pogovor o vseh vprašanjih, ki učence bremenijo.

36

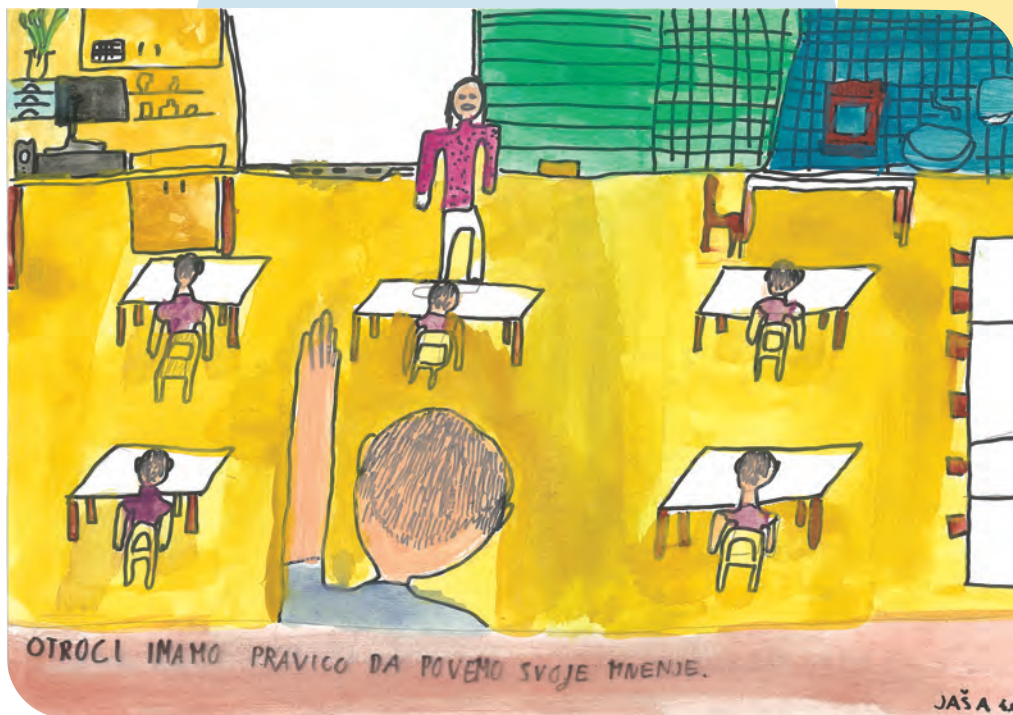
Želimo, da bi nas vsi učitelji v šoli obravnavali bolj enakopravno in pravično.

37

Vzpostaviti moramo večje spoštovanje med učenci, učitelji in delavci šole.

Udeleženci 12. nacionalnega Otroškega parlamenta so razpravljali o temi Moj prosti čas (objavljeno v reviji PIL+, letnik 54, 1. februar 2002).

Jaša Ciglič, 9 let, OŠ Simona Jenka Kranj, PŠ Primskovo

38

Predlagamo učinkovitejše pristope pri vzdrževanju reda in discipline v šoli, morda tudi z opravljanjem družbeno koristnih del (pomoč hišniku, snažilkam, v kuhinji, itd.). Kazni z vzgojnimi ukrepi (ukori) so zastarele.

39

Poostri je treba kriterije za pridobitev različnih statusov in ukrepati ob njihovem zlorabljanju.

40

Pričakujemo več vzgoje in izobraževanja na področju digitalnih vsebin (varna raba interneta) ter prizadevanja za odpravo odvisnosti od računalniških igrice.

41

Predlagamo več pogovorov v šoli med učitelji, starši in učenci (tudi na razredni stopnji), več povezav med šolami ter srečanja s skupinami in mladimi, ki so drugačni, ki so iz različnih okolij (mesto, podeželje).

42

Pri gradnji šol, pri njihovi arhitekturi, bi morali paziti predvsem na hodnike in skupne prostore. Ti so ozki in majhni.

43

Želimo, da se uveljavi projekt 'Postani dijak za en dan', kjer gre za prisotnost učencev osnovnih šol na različnih srednjih šolah. S pomočjo takšnega projekta lahko dobimo realne predstavitve srednjih šol in poklicev, saj na informativnih dnevih pridobimo dokaj nerealne informacije.

44

Vsem otrokom je treba omogočiti dostop do interneta, zlasti na podeželju.

45

V osnovni šoli se največkrat zaupamo razrednikom in svetovalnim delavkam, vendar imamo velikokrat občutek, da jim ne moremo povsem zaupati (bojazen, da razkrijejo zaupane probleme). Občutek imamo, da razmišljajo najprej o kazni in ne o pomoči.

46

Občutek nezaupanja se razvije tudi zaradi polarizacije, ki jo ustvarjajo pedagogi med mladimi (izbiranje 'ljubljenčkov' in jemanje določenih učencev 'na piko').

47

Predlagamo uvedbo anonimnih skrinjic, da bi učenci lahko anonimno sporočili osebju šole, kaj jih moti in tudi s čim so zadovoljni.

48

V državi in Evropi smo enakopravni, zato bodimo enakopravni tudi v šoli in med seboj. V devetletki nivojski pouk prinaša med učence razlike in predsodke. Razmisliti bi morali o dobrih in slabih straneh devetletke in pri tem tudi nas povprašati za mnenje.

49

Pričakujemo več poklicnega usmerjanja (ne samo v 9. razredu), spoznavanje poklicev na delovnem mestu, več obiskov podjetij, lokalnih kmetij in obrtnikov in karijerne dneve za boljše informiranje otrok o izobraževanju.

50

Potrebujemo več znanj za življenje in ne le kopičenje informacij, več praktičnih in življenjskih vsebin, več šole v naravi, tematskih dni in ekskurzij. Želimo več praktičnega pouka, poskusov in eksperimentov pri pouku biologije, fizike in kemije.

51

Ne želimo nositi pretežkih šolskih torb. Razmislite, česa je v njih preveč. Zdravniki namreč ugotavljajo, da imamo upognjene hrbtenice.

52

Oblikujejo naj se manj številčni razredi.

53

Ugotavljamo, da je v učnem načrtu preveč snovi, kar pomeni, da ne moremo predelati vse do konca šolskega leta.

54

Predlagamo ukinitve ocenjevanja pri predmetih športna vzgoja, glasbena umetnost in likovna umetnost ter uporabo pisnih ocen (manj uspešno, uspešno, zelo uspešno). Ti predmeti naj ne vplivajo na vpis v srednjo šolo.

55

Drugačna stališča učenca od stališč učitelja ne smejo biti razlog slabše ocene znanja.

56

Želimo, da bi učitelji pri nas iskali predvsem znanje in ne neznanje.

57

Pri pouku naj učitelji uporabljajo zanimivejše metode in oblike pouka ter upoštevajo vse stile učenja, tudi vizualni, slušni ali gibalni način, igre, delo v skupinah.

58

Predlagamo alternativne metode učenja: učilnice na prostem in učenje v naravi, medvrstniške predstavitve in debate, učenje s pomočjo filmov, slikovni primeri, terensko in projektno delo, uporaba konkretnega materiala, več samostojnega in skupinskega dela učencev in manj frontalnega pouka, kjer so učenci le poslušalci.

59

Učiteljem želimo dati povratne informacije, kaj nam je všeč in kje lahko izboljšajo svoje podajanje snovi. Z nami se lahko posvetujejo glede izbire metod in strategij poučevanja. Tukaj smo lahko drzni, da smo slišani.

60

Potrebujemo učenje učenja, kjer bi nas poučevali o načinih in metodah, kako se učiti.

61

Šolski pravilniki naj bodo bolj strogi. V njih bi morale bolj natančno pisati, kaj je v šoli dovoljeno in kaj ne, ter kakšne so posledice kršitve pravil.

62

Vedenje naj se ocenjuje (tako kot je bilo včasih: vzorno, primerno, neprimerno).

63

Uvedejo naj se rekreativni odmori.

64

Želimo več izbire pri izbirnih predmetih (več računalništva in vsebin z multimedijo), več vključevanja elektronskih naprav in interaktivnih gradiv (modernizacija šole), več izbirnih in manj obveznih predmetov.

65

Nujna je posodobitev nacionalnega preverjanja znanja (NPZ). Za vse šole naj bo enak tretji predmet in naj bo pravočasno napovedan. Želimo, da ga minister objavi že na začetku šolskega leta. Zelo bi bilo tudi dobro, da si ga sami izberemo. NPZ v 3. razredu je nesmiseln.

66

Računalništvo naj se uvede kot obvezen predmet že v nižjih razredih OŠ.

67

Nekatere vsebine bi bilo treba v programu devetletke izpustiti, določene vsebine pa bolj poglobiti. Razočarani smo bili nad predlogom, da bi izbirne predmete omejili zaradi naše preobremenjenosti.

68

Manj mobilnih telefonov pri pouku – predlagamo postavitve zabojčkov ob vstopu v razred, kamor bi učenci odložili svoje mobilne telefone, ki bi jih pred tem morali ugasniti/utišati.

69

Predlagamo uporabo enotnih učbenikov po vsej Sloveniji.

70

Želimo si, da otrokom s posebnimi potrebami omogočite usposabljanje za pridobitev več vrst poklicev kakor sedaj.

71

Število učencev pri posameznem izbirnem predmetu bi bilo treba zmanjšati ter povečati nabor izbirnih predmetov.

72

Zaradi neobjektivnosti ocenjevanja naj občolske oz. izven šolske dejavnosti ne sodijo med izbirne predmete.

73

Ugotovili smo, da so urniki zelo neurejeni, z veliko prostimi urami, in prevečkrat se zgodi, da moramo čakati na nadaljevanje pouka.

74

Želimo si šolo, ki nas bo manj obremenjevala z delom doma. Večkrat ni dovolj časa za vse domače naloge, še posebej, če imamo popoldanske dejavnosti.

75

Delovni zvezki so zelo obširni in imajo veliko strani. Morali bi jih razdeliti na dva ali tri dele, pri tem pa bi cena ostala nespremenjena.

76

Dejstvo je, da premalo vemo o poklicih. Predstavljanje poklicev je v naši državi obupno, če sam ne raziskuješ poklica, ne veš o njemu nič.

77

Na koncu devetega razreda ne poznamo dovolj, katere srednje šole so na razpolago, od nas pa se pričakuje, da se bomo poklicno usmerili pri 15 letih, ko o poklicih ne vemo čisto nič.

PROSTI ČAS in INTERESNE DEJAVNOSTI

78

Prosti čas je čas brez obveznosti, namenjen nam, da počnemo, kar si želimo. Nujen je za zdravje in dobro počutje. Postavlja se nam vprašanje, kako kakovostno preživeti prosti čas ob tolikšni preobremenjenosti s šolskimi obveznostmi in vsemi obšolskimi dejavnostmi.

79

Ugotovili smo, da na preživljanje prostega časa preveč avtoritativno vplivata družina in šola, premalo pa otroci sami.

80

Skoraj povsod po Sloveniji otrokom primanjkujejo ustrezni prostori za druženje, ustvarjanje in zabavo, še vedno je premalo parkov in tudi v prostem času dostopnih športnih površin in športnih dvoran. V vsakem kraju naj se zagotovi prostor za mlade do 15. leta starosti, kjer se bomo lahko zbirali, se družili, poslušali glasbo in plesali ob vikendih.

81

Kritični smo do pomanjkanja ustreznih programov za prosti čas, zlasti v manjših krajih, ter do previsokih cen za organizirane dejavnosti, zlasti s področja športa, kulture in zabave.

82

Več časa, denarja in prostorov naj se nameni izven šolskim dejavnostim, kot so krožki, društva, poletne delavnice, izleti, letovanja, zimovanja, taborjenja, raziskovalni tabori.

83

V pogovoru o razlikah med mestom in podeželjem smo ugotovili, da imajo mesta veliko centrov, kino- in športnih dvoran, dobro urejenih prevozov. Na podeželju so prometne povezave slabše in redkejšje. Igrišč je manj in so slabše urejena.

84

Ugotovili smo, da je največ problemov in težav povezanih s prevozi. Zato smo sklenili, da bi bilo dobro imeti širše mreže prevoznih storitev in cenejše avtobusne vozovnice. Otroci iz podeželja bi tako imeli več možnosti.

85

Predlagali smo, da šole storijo več za boljšo kakovost različnih interesnih dejavnosti (krožkov) ter za promocijo, da bi lažje prepoznavali njihove vsebine. Želimo si več organiziranih športnih dejavnosti in plesov.

Zapis regijske koordinatorke

Pri Otroških parlamentih sem sodelovala od leta 1990. Spominjam se, da sem na 1. nacionalni Otroški parlament pripeljala več otrok, kot mi je bilo dovoljeno, saj sem v programu prepoznala veliko priložnost, da otrokom in odločevalcem odpremo nove dimenzije vzgoje za demokracijo. Na začetku ni bilo lahko, pozneje sem pridobivala sodelavce, mentorje prostovoljce na vseh osnovnih šolah v občinah Krško in Kostanjevica, kasneje pa tudi v občinah Sevnica in Brežice, v celotni t. i. regiji Posavje. Postala sem regijska koordinatorica za Posavje in organizatorica občinskih Otroških parlamentov vse do leta 2012, ko sem se upokojila.

Moj nasvet, popotnica otrokom in mladim: vsem priporočam, da se vključujete v otroške parlamente in skozi aktualne vsebine krepite demokracijo, tako da prepoznate vrednote, ki so pomembne za obstoj tega sveta. Svet se mora preoblikovati na bolje in prav mladi ste tisti, ki z aktivnim državljanstvom opozarjate, zahtevate in uresničujete. Ustvarite – tudi z otroškimi parlamenti – boljši svet. Svet, ki bo pomiril konflikte med narodi in med verami, svet, ki bo skrbel za naravo in zbliževal ljudi...

**Vida Ban, dolgoletna sekretarka ZPM Krško;
regijska koordinatorica Otroških parlamentov
za Posavje od 1990 do 2012**

86

Urediti je treba še več površin, kjer bi se otroci lahko igrali in preživljali prosti čas.

87

Med interesnimi dejavnostmi si želimo več lokalnih dejavnosti, npr. učenje obrti, ki so prisotne v lokalnem okolju, spoznavanje značilnosti lokalnega okolja, turistični krožki.

88

Zaradi pomanjkanja prostorov se mladi zbiramo na neprimernih krajih, kjer se pojavlja droga, alkohol, nasilje. Predlagamo posebne programe za rešitev teh vprašanj.

89

Želimo si, da bi v javnih prostorih postrili nadzor nad prodajo alkohola in preprečili prodajo nedovoljenih drog.

90

Želimo si več prireditev, primernih za nas, ki bi bile ob zgodnejših urah, in več brezplačnih ustvarjalnih delavnic in drugih aktivnosti, ki bi popestrile aktivno preživljanje prostega časa.

91

Moti nas neupoštevanje in preziranje krožkov s strani učiteljev. Problem je tudi njihova slaba predstavitev in vsakoletna enolična ponudba.

92

Učitelji, ki izvajajo te krožke, pregledujejo prisotnost, jih ocenjujejo in dojemajo učence kot neresne. Ob neudeležbi sprejemajo ukrepe. Opozarjamo, da šolski krožki zrejo bolj k formalnem kot neformalnemu izobraževanju.

93

Problem je tudi plačljivost krožkov. Zaradi finančne obveze si le-teh nekateri ne morejo privoščiti, kar ni sprejemljivo.

94

Želimo si več kvalitetnih programov preživljanja prostega časa med počitnicami.

95

Nujno bi potrebovali izkaznice, s katerimi bi uveljavljali popuste pri vožnji, obisku kulturnih prireditev ter pri nakupu knjig in igrač.

96

V medijih bi nas morali bolje informirati o možnostih preživljanja prostega časa, bolj poudarjati dogodke in prireditve, primerne za nas, ter opozarjati na probleme, ki so povezani s preživljanjem prostega časa.

97

Razmisliti moramo, na kakšne načine bi se lahko večšine, spretnosti in znanja, pridobljena v neformalnem izobraževanju, upoštevalo pri nadaljnjem šolanju.

98

Nekateri otroci in mladostniki so zaradi geografske lege prikrajšani za nekatere interesne dejavnosti, krožke. Tako nekateri otroci nimajo enakih možnosti razvoja svojih talentov kot otroci, ki so bližje večjim mestom.

99

Posebej smo izpostavili tudi varnost na zabavah in prireditvah ter ugotovili, da je bilo včasih za varnost bolje poskrbljeno, in tudi, da so starši svojim otrokom bolj zaupali kot danes.

100

Iz trgovin bi morali izločiti vse igrače, ki kakorkoli spominjajo na orožje, ter prepovedati prodajo petard.

STARŠI, DRUŽINA

101

Od staršev pričakujemo pomoč, zaupanje, ljubezen, toplino in veliko pogovarjanja o vseh temah, tudi o spolnosti. Starši naj nas jemljejo resno in se z nami odkrito pogovarjajo.

102

Starši nas morajo bolj spodbujati in nam svetovati, obenem pa morajo spoštovati naša mnenja in odločitve. Starše bi morali spodbujati, da pomagajo mladostniku razviti kritično mišljenje.

103

Sporočamo staršem, naj nam zaupajo in nam dovolijo, da se učimo iz lastnih napak, a nam ob tem stojijo ob strani.

104.

Predlagamo, da se organizirajo šole za starše, delavnice, pogovori in tematski roditeljski sestanki, na katerih bi se starši izobraževali o vzgoji otroka, kako naj z njim ravnajo in kako vzpostaviti dobre odnose, še posebno, ko pogovori nanesejo na teme odraščanja in spolnega dozorevanja.

105.

Ugotovili smo, da se starši premalo udeležujejo delavnic in raznih tečajev. Zato je treba starše bolj informirati o teh vsebinah ter jih spodbujati k udeležbi in sodelovanju.

106.

Poudarili smo vlogo družine in izrazili zaskrbljenost, ker veliko staršev prihaja domov zelo pozno in so zelo utrujeni ter nimajo več energije in volje, da bi se pogovarjali z otroki in si zanje vzeli čas. Otroci smo vedno bolj osamljeni in doma prevečkrat sami.

107.

Evropski delovni čas staršev nas prepušča cesti in zato se mladi zatekajo k drogam, kajenju in alkoholu.

108.

Zaradi vse daljšega delovnika staršev zmanjka časa za pripravo zdrave prehrane. Hitro pripravljena hrana ne more biti dovolj dober nadomestek za topli obrok, za kosilo, ki naj bi ga imeli na voljo vsi mladi, ne glede na njihov socialni status.

109.

Če nas imajo naši starši radi, potem se lahko od njih naučimo imeti radi sebe in druge. Velikokrat se zgodi, da nas obremenjujejo še s svojimi službenimi težavami in včasih tudi z ambicijami, ki jih sami niso uresničili.

110.

Starši in mediji nam vsiljujejo stereotipe, predsodke o poklicih, ki v družbi trenutno nimajo večjega ugleda. Če bo neko znanje izumrlo, bodo v družbi velike težave, kajti vsak bo enkrat potreboval tesarja, vodovodarja, čevljarja ali čistilko.

111.

Nekoč so bila pravila strožja in starši so postavljali strožje omejitve. Je že prav, da nam starši povedo, kaj je prav in kaj narobe, ni pa prav, da nas starši usmerjajo prav v vsem. Če bodo že zdaj razmišljali namesto nas, bodo tudi v prihodnosti, to pa vodi v nesamostojnost in neodgovornost za dejanja.

112.

Starše je treba osveščati o prednostih in pomanjkljivostih interneta, da bi lahko svetovali svojim otrokom, katere vsebine so zanje primerne in katere ne. Tako kot starši bi tudi učitelji morali otroke opozarjati na nevarnosti, ki prežijo na internetu.

113.

O spolnosti se nekateri vrstniki težko pogovarjajo s starši. O tem se lažje pogovarjamo z vrstniki. Žal so teme o spolnosti še vedno tabu teme v mnogih družinah in prevečkrat tudi v šolah. V šolah naj bi tem vprašanju posvečali več pozornosti in časa.

Nadiža Okorn, 7 let, OŠ Milana Šuštaršiča

114

V primeru spolne zlorabe bi moral otrok imeti možnost stisko najprej zaupati staršem, prijateljem in psihologom. Če pa je oseba, ki zlorablja, član družine, bi moral zlorabljeni otrok imeti informacije o tem, na katere ustanove in strokovnjake se lahko obrne po pomoč.

115

Kadar dobimo v šoli slabšo oceno, nas je strah pred starši. Nekateri želijo pri svojih otrocih doseči svoje sanje, ki jih sami niso dosegli. Nanje pritiskajo, jim ne dajo možnosti izbire srednje šole, smeri študija.

116

Ugotavljali smo, da otroci vedno pogosteje izvajajo nasilje nad starši in učitelji. Starši jim ne postavljajo meja, zato so nekateri otroci nepravilno vzgojeni in razvajeni.

117

Strinjali smo se, da ločitev staršev ne bi smela biti tabu tema. Ugotovili smo, da ločitev povzroči veliko težav, zlasti otrokom. Menimo, da bi moral otrok imeti stik z obema staršema, ne glede na to, pri katerem od staršev živi, za kar bi morali poskrbeti starši in država. To je pravica otrok, ki je pogosto kršena.

118

Alkohol je ena od najpogostejših in najbolj razširjenih zasvojenosti v naših družinah. Razpravo smo sklenili z mnenjem, da ima vsak izmed nas možnost, da si izbere svoj stil življenja, tudi če v starših nima dobrega zgleda. S tem želimo poudariti, da vsi otroci alkoholikov niso nujno tudi sami alkoholiki, ko odrastejo.

119

V družinah, šolah, na ulicah in drugje se mladi srečujemo z vse več nasilja. Tako starši kot šola naj nas naučijo, kako reševati spore brez nasilja, kako se naučiti krotiti jezo ali jo izraziti na primeren način.

120

Sveti staršev na šolah sodelujejo pri sprejemanju odločitev v šoli in mnenja staršev se upoštevajo, medtem ko učencev večkrat niti ne povprašajo za mnenja in predloge. Postati moramo upoštevanja vreden partner pri oblikovanju šolskega programa in dogovarjanja o šolskih pravilih.

121

Spodbujamo podporo družinskim podjetjem, kajti tako se zagotovijo nova delovna mesta in delo teče iz roda v rod.

REVŠČINA

122

V Sloveniji še vedno živijo nekateri otroci pod pragom revščine in niso deležni ustrezne zaščite. Nimajo enakih možnosti za razvoj svojih sposobnosti in zmožnosti, in to ni prav.

123

Poudarjamo in hkrati zahtevamo, da mora odločanje o reševanju socialne stiske vsakega otroka potekati vedno ob sodelovanju otroka in v njegovo največjo korist. Imamo dovolj pravnih podlag za reševanje socialnih stisk, vendar v praksi številni živijo v revščini, odrinjeni, socialno izključeni in brez prihodnosti.

124

Ne strinjamo se s prakso, da včasih socialne probleme in posledice revščine rešujejo predvsem humanitarne organizacije, tudi z enkratnimi akcijami. Zahtevamo sistemske rešitve, ki bodo zagotavljale preživetje in razvoj vsakega otroka, neodvisno od socialnega položaja staršev.

125

Človeštvo se srečuje z vojnami, naravnimi katastrofami in drugimi nesrečami. V njih so predvsem prizadeti otroci in mladi ljudje. Hitreje se moramo odzivati na te dogodke in pomagati revnim in prizadetim, tako mi mladi kakor tudi nevladne organizacije in država.

126

Še vedno so doma in v svetu nekateri otroci izkoriščani v različne namene. Tudi naša država bi morala več storiti za njihovo zaščito.

127

Država mora več sredstev nameniti za različne štipendije in jih dodeliti vsem učencem enakopravno, da bi imeli socialno ogroženi učenci iste možnosti za nadaljnje izobraževanje kot drugi učenci. Kriteriji naj ne bodo le socialni ali finančni status, temveč tudi znanje in sposobnosti učencev.

Moje
razmišljanje

Osebnost se mi zdi pravica o participaciji otrok pomembna, saj s tem spodbujamo zanimanje in željo za sodelovanje o kadrevah o katih bi morali razmišljati in imeti mreže tudi mladostniki. S to pravico jih spodbujamo k razmišljanju (zrelem razmišljanju) in širjenju miselnih obzorij, in jim damo vedeti, da je tudi njihovo mnenje pomembno in da imajo postoj, da ga kazijo.

Leja, Osrednja Slovenija

128

V Sloveniji je šolanje brezplačno, vendar je kljub temu treba vse več dodatno plačevati, zaradi česar so mnogi otroci in mladostniki, katerih starši ne zmorejo plačevati teh obveznosti, v slabšem položaju.

129

Vsak otrok le enkrat preživlja leta odraščanja. Zato mu moramo omogočiti ugodne razmere za preživetje in razvoj danes, ne nekoč v prihodnosti. Družba ne bo mogla opravljati popravnih izpitov. Zato pozivamo vse odločevalce, da varčujejo drugje, ne pri otrocih.

130

Razmišljanja, da bi revščino v šoli prikriji z uniformami (enakimi oblačili za vse učence), niso primerna, kajti revščino bi prikriji le na videz in je tako ne bi rešili.

131

Velikokrat razumemo revščino le kot pomanjkanje materialnih dobrin, vendar so posledice revščine tudi, da imajo revni otroci slabo zdravje in so njihovi starši prekomerno zadolženi. Premalo je razumevanja za njihov dejanski položaj, saj so iz mnogih stanovanj deložirane družine, med njimi tudi otroci, ne da bi se predhodno poiskale ustrezne rešitve.

132

Dobra stran globalizacije je, da so odprte gospodarske poti, da lažje potujemo in si prosto izmenjujemo informacije. Prinaša pa tudi slabe strani, med temi pa poudarjamo revščino, brezposelnost, vdor tujih podjetij v našo državo in s tem propad slovenskih podjetij. Vsi bi se morali zavedati vplivov globalizacije in kaj storiti za zmanjševanje njenih negativnih vplivov.

133

Premožnejše pozivamo, da del svojega premoženja odstopijo dobrodelnim organizacijam. Organizacije naj povratno podajo dokaz o porabi sredstev. Ni dobro, da dajemo denar, pa potem iz tega ni nič.

134

Predlagamo, da bi učenci opravljali več prostovoljstva.

»Gotovo je naša naloga, da se osredotočimo nase, na svoje šolanje in izobrazbo ter pripravo na bodoči poklic. Ne pravim, da bi nam morali vse 'servirati na pladnju', a vseeno ne morejo pričakovati, da bomo kar naenkrat bili pripravljeni na življenje, popolno samostojnost in prevzemanje odgovornosti, če smo bili do tedaj dejansko zaviti v vato in ločeni od sveta odraslih, saj smo 'samo otroci'.«

Izjava mladega parlamentarca 24. Otroškega parlamenta Severnoprimske regije na temo
Razmere v družbi, marec 2014

ZDRAVJE, SPOLNOST IN VARNOST

135

Za našo večjo informiranost o zdravju in spolnosti bi morali izdati več informativnih gradiv, zloženk, publikacij, plakatov ter organizirati več delavnic, naravoslovnih dni, pogovorov, predavanj ter pogovorov v šolah v naravi ali med bivanjem v centrih šolskih in obšolskih dejavnosti. Pogovore naj bi vodili tudi mladi, študentke in študentje, nam bližji po starosti.

136

Predlagamo, da Ministrstvo za šolstvo in šport vključi spolno vzgojo v učni načrt rednega pouka.

137

Zagotoviti bi morali več varnih točk, tudi na podežlju, in večjo informiranost mladih, prav tako tudi splošno informiranost vseh ljudi o spolnih zlorabah.

138

Če se zgodi posilstvo, je zelo pomembno, da ima žrtev možnost zaupati ljudem, ki lahko pomagajo. Predlagamo večjo zaščito žrtve, ko spregovori o nasilju.

139

Kadar se odločamo za izbiro pomoči v stiskah, smo pogosto precej zmedeni in ne vemo, kam bi se obrnili. Še posebej se to kaže pri zlorabah na spletu.

140

Ugotovili smo, da imajo mnoge revije neprimerne, tudi pornografske vsebine. Te so tudi na internetnih straneh. Omejiti bi morali prikazovanje spolnosti, zlasti v resničnostnih šovih. Predlagamo strožji nadzor.

141

Opažamo, da je med našimi sovrstniki in srednješolci vse več različnih oblik zasvojenosti. V boju proti tem si želimo več informacij, pogovorov, skupin za samopomoč, ki bi pripomogle k večji osveščenosti mladih o škodljivosti tega početja.

142

Na šolah so sicer zaposleni psihologi in svetovalni delavci, pa žal mnogokrat niso tudi zaupne osebe za pogovore, h katerim bi se učenci lahko zatekli ob katerikoli uri ali kateremkoli dnevu.

143

Zelo pogrešamo več zdravih prireditev za mlade brez alkohola.

144

Medije pozivamo, da nam realnejše prikazujejo, kaj je dobro in zdravo za našo rast in razvoj ter da bi nas bolj osveščali o zdravi prehrani. Na jedilnike vključiti še več zdrave prehrane. Podpiramo sodelovanje učencev pri sestavi šolskih jedilnikov.

145

Veliko otrok si ne more več privoščiti šolske malice, zato predlagamo, da država uvede brezplačne malice.

146

V našem okolju je vedno bolj prisotno psihično in fizično nasilje. Med mlajšimi otroki so to predvsem prepiri in pretepi, med starejšimi otroki pa je poleg tega tudi več psihičnega in verbalnega nasilja. Zato potrebujemo več znanja o tem, kako se ubraniti pred nasiljem in pridobiti tudi veščine samoobrambe.

147

Država bi morala ostreje nadzorovati prodajo alkohola mladoletnikom, ki je lahko dosegljiv, in zvišati starostno mejo za možnost nakupa cigaret.

148

Ugotovili smo, da so kontracepcijska sredstva tako nujna, da bi lahko bila dostopnejša. Žal je med mladimi razlog za njihovo ne-uporabo najpogosteje občutek sramu: sram pred pozornostjo drugih kupcev ali samih prodajalk, sram pred starši (starše ni lahko prositi za kondome). Manjka preprosto anonimno razdeljevanje kontracepcijskih sredstev ali pa, da se na javnih mestih postavijo avtomati s kondomi.

149

Med seboj se moramo več pogovarjati, se spoštovati in strpno reševati medsebojne probleme in nesoglasja. Mladi si moramo prizadevati za manj nasilja med nami. Kaj več pa morajo storiti tudi na šolah in v krajih, kjer živimo.

150

Želimo si več projektov za preprečevanje nasilja, več informacij o tem, kam se lahko zatečemo otroci ob nasilju nad nami, kdo nam lahko pomaga.

151

Z učenci, ki se vedejo nasilno, se je treba veliko pogovarjati in tudi skupaj s starši iskati primerne rešitve ter jih usmerjati k pozitivnemu mišljenju.

152

Sovrstniki se ne znamo poslušati med seboj, pogovarjati bi se morali med sabo v živo, ne samo preko socialnih omrežij.

153

Zakaj nekdo izvaja nasilje? Velikokrat zato, ker išče potrditev. Oseba ima nizko samopodobo in si jo na ta način gradi. To velja tudi za družbena omrežja. Več kot imaš všečkov, več veljaš.

Zapis regijske koordinatorke

Za tiste, ki smo otroke želeli slišati in ne le poslušati, je bil sleherni otroški parlament, bodisi kot pogovori na šoli bodisi na ravni občine ali regije in države, prava ura odprte, nepreračunljive in iskrene razprave med mladimi, skratka ura parlamentarne demokracije, po kateri bi se lahko zgledovali tudi odrasli. Začetna bojazen, da otroci ne bodo zmogli sami voditi 'svojega inštituta', je bila odveč.

Sprehod po tridesetletni poti koordinatorice otroških parlamentov mi na obrazu zariše nasmeh. V spomin so zarezane posamezne slike. Od osnovnošolca, ki je bil po obleki in obnašanju bolj podoben resnemu poslovnežu kot najstniku; najstnice, ki si je upala pred politični lokalni vrh stopiti z frizuro in ličili, ki bi sodili v noč čarovnic; mladeniča, ki je ponosno in glasno razpravljal v svojem narečju, do mladega nadobudneža, ki si je strašansko želel biti član delegacije za nacionalni parlament ... in vse te, pa še na stotine drugih slik, vse te slike so ostale zato, ker je bila za njimi vsebina.

V točki dnevnega reda, ki so jo sredi devetdesetih zahtevali otroci sami, še vedno nosi naslov 'Kje pa mene čevelj žuli', so ponosno izražali svoja mnenja, postavljali vprašanja in terjali odgovore. V društvu smo uspeli veliko njihovih pobud preko lokalnih odločevalcev prenesti v realnost. Med drugim smo njihova pogosta vprašanja in pobude po urejenosti otroških in športnih igrišč vzeli z vso resnostjo.

V času 12. OP na temo *Moj prosti čas* smo v sodelovanju z vrtci, šolami in krajevnimi skupnostmi opravili oceno stanja igrišč na terenu, na podlagi zbranih podatkov izdelali analizo stanja in postavili prioritetni vrstni red obnove oz. novogradnje otroških in športnih igrišč na Goriškem. Dokument, skupaj s predlogom, da lokalne skupnosti v svojih proračunih umestijo posebno postavko za vzdrževanje in urejanje otroških in športnih igrišč, smo predali županom .... vsi predlogi so bili upoštevani, tudi vrstni red obnove in gradnje novih igrišč ... in postavke v občinskih proračunih stojijo še danes!

Vse povedano pa se gotovo ni zgodilo brez skrbnega in predanega dela mentoric in mentorjev v osnovnih šolah, ki so najbolj uspešni prav takrat, ko otroci čutijo, da so jim vselej na voljo, jim ne vsiljujejo svojega mišljenja in jih s svojim strokovnim in pedagoškim znanjem znajo voditi čez čeri mladostniške zagnanosti.

**Iva Devetak, predsednica MDPM
za Goriško, 30 let koordinatorica
programa Otroški parlamenti na Goriškem,
večino let tudi za vso severno Primorsko regijo;
dolgoletna članica Komisije
za otrokove pravice pri ZPMS**

154

Nasilja je največ v drugi triadi (od četrtega do šestega razreda). Zelo razširjeno je spletno nasilje. Internet nam omogoča anonimnost in hkrati daje krinko, pod katero lahko nekdo izvaja nasilje.

155

Voditelji držav bi nam morali prisluhniti, ko zahtevamo mirno reševanje sporov in ne z uporabo orožja. Želimo si miru, ker nam le-ta prinaša napredek na vseh področjih.

156

Naučiti bi se morali, kako odreagirati ob nasilju, kako pomagati žrtvi nasilja in kako (če sploh) kaznovati povzročitelja nasilja.

157

Kot možne rešitve za vrstniško nasilje predlagamo vrstniško mediacijo. To je proces, v katerem učenca, ki sta usposobljena za reševanje problemov, pomagata drugim učencem; vodita pogovor in najdeta rešitve za spor. Mediacija je tajna, nihče ne izve. Še posebej zato se nam je zdela dobra ideja in bi jo morali uvesti na vsaki šoli.

158

Otroški parlament od države zahteva, da uzakoni takšen šolski sistem, kjer bosta učenec in učitelj lahko navezovala bolj pristne stike, ter omogoči pogovore o nasilju vse leto.

159

Predlagamo več pogovorov med otroki, učitelji in starši ter natis zloženk ali plakatov, ki bi vsebovali informacije o tem, kam se lahko žrtev nasilja ali spolno zlorabljen otrok zateče po pomoč.

160

Država porablja preveč denarja v različne obrambne in vojne namene. Ta denar bi lahko namenili za izobraževanje, pomoč revnim, razne humanitarne in dobrodelne pomoči.

161

Manj bi moralo biti nasilja nad živalmi.

162

Zahtevamo varne poti v šolo, tudi preko železniških prehodov, s semaforji in zapornicami. Še vedno ni dovolj označenih prehodov za pešce.

»Moč argumenta je znati debatirati in predstavljati svoje poglede, to je pomembno, ne glede na to, kaj boste v življenju delali... v Otroškem parlamentu razmišljate o pomembnih temah, ki sooblikujejo danes, in bodo še kako pomembno sooblikovale prihodnost.«

Žiga Vavpotič, nekdanji predsednik mestnega Otroškega parlamenta v Ljubljani, danes pobudnik projekta Simbioza in bivši predsednik uprave Outfit7

HUMANI MEDSEBOJNI ODNOSI

163

Včasih zaradi različnih pritiskov vrstnikov ali celo medsebojnega tekmovanja silimo v dejanja ali odnose, na katere še nismo pripravljeni. Vrstniki imajo lahko tudi napačne informacije, ki jih pridobijo iz nezanesljivih virov. Prav šola nam lahko tu največ pomaga, da pridobimo zanesljive informacije in da lahko kasneje sami ocenjujemo, sprejmemo ali zavržemo tisto, kar je zapisano na internetu ali v revijah.

164

Res je, da se včasih mladi neprimerno vedemo do starejših, vendar se mnogokrat tudi starejši neprimerno vedejo do nas. Pomembna je strpnost med generacijami. Če so odnosi med generacijami dobri, se lahko iz njih veliko naučimo. V družbi si moramo medsebojno pomagati: tako mladi med seboj, kot tudi medgeneracijsko.

165

Želimo si, da bi v šolah imeli zunanjega neodvisnega posrednika, ki bi lahko pomagal pri reševanju sporov med učenci in učitelji.

166

Za medsebojno informiranje v šoli bi morali več uporabljati tudi oglasne deske, šolski radio in spletne strani. Odgovori na vprašanja iz 'skrinjic zaupanja', ki naj bodo nameščene na šoli, naj bodo javno predstavljeni.

167

Starejši so nam vzor in sami bi morali paziti, kako se obnašajo, saj se ravno skozi njihov način obnašanja učimo vzorcev. Starejši naj poskušajo razumeti, da se časi spreminjajo. S tem, ko vsiljujejo svoje navade in mnenja mlajšim, jih zavirajo v njihovi samostojnosti in ustvarjalnosti.

168

Izražamo nezadovoljstvo z ravno kulture dialoga in z medsebojnimi odnosi ljudi, ki delujejo v slovenski politiki.

169

Ugotavljamo, da v današnji družbi vsemu vlada denar. Temu se podreajo tudi medsebojni odnosi, vzori in ideali. Biti human pomeni biti plemenit, biti pripravljen pomagati in strpno sodelovati, zato se morajo ljudje izobraževati o strpnosti.

170

Starejši nas ne obravnavajo v pogovorih kot sogovornike. Vsiljujejo nam svoja mnenja in ne upoštevajo naših želja. To ni prav, saj imamo tudi mi izkušnje, ki bi jih lahko starejši upoštevali.

171

Pohvalili smo delovanje otroškega telefona TOM, ki bi ga morali še razširiti. Delovati bi moral ves dan in vedno, ko bi ga potrebovali, ne samo v določenem času.

Spomin udeleženca 1. otroškega parlamenta

Vprašanje Zveze prijateljev Mladine Slovenije, ali sem se pred nekoč zdavnaj res udeležil prvega otroškega parlamenta, kar jim nakazuje ime, ki so ga našli v arhivih, je pri meni sprožilo spominsko arheološko odpravo. Menda sem nekoč še čisto majhen opazoval proslavo štafete mladosti. Sedel sem na rami in gledal pionirja, fanta z očali, ki je stal pred mikrofonom in nekaj govoril. »Jaz bi tudi kaj povedal,« sem vztrajal. A so mi odgovorili, da bom moral še malo počakati. In sem počakal. Najprej na šolske proslave, na katerih so me skoraj vedno zadolžili za deklamacije ali uvodne nagovore, nato na svoje prvo srečanje s politiki in politiko: udeležbo na otroškem parlamentu.

Dogodka sem se spomnil, a šele po priklicu. Vem, da je bila zraven še ena deklica iz naše šole. Zdi se mi, da sem sedel nekje v sprednji tretjini. Nagovorila nas je najbolj znana brada v slovenski politiki, ki še vedno označuje Lojzeta Peterleta, in njegova govornica je spominjala na nastope duhovnika v domači cerkvi. Skoraj zagotovo sem se priglasil za nastop pri govorniškem odru in nagovoril dvorano, a ne vem več, kakšno je bilo moje sporočilo udeležencem. Morda sem že takrat poudaril skrb za okolje in pomembnost znanja, kar bi izpostavil tudi danes.

Opazoval sem marmor in slike in dvorano državnega zbora, ki sem jo znova videl šele dve desetletji pozneje, najprej kot novinar, nato še večkrat v različnih drugih vlogah. Vse ostale vtise si najbrž samo zamišljam ali sestavljam iz pripovedovanja in poznejših podob. Ne morem reči, da me je dogodek zelo zaznamoval, vplival na poznejše odločitve ali izbiro poklica. Razen v nečem. Na televiziji se zdijo politiki nekakšno samoumevnostjo prisvojijo celoten kader. Pred dvorano, ki je lahko tudi napol prazna, in kjer jih poslušalci včasih poslušajo ali še večkrat prebirajo svoje papirje, pa postanejo samo navadni odrasli, kakršne sem lahko srečal kjer koli drugje. Kar je do danes ostal moj odnos do večine politikov.

Lenart Kučič, udeleženec 1. zasedanja nacionalnega Otroškega parlamenta, danes novinar preiskovalnega medija Pod črto

DRUGAČNOST IN DISKRIMINACIJA

172

Otroci v Evropi ne smemo biti diskriminirani in drugače obravnavani samo zato, ker pripadamo različnim narodom ali veram ali ker so naši starši revni ali bogati. Tudi v Sloveniji opažamo, da se to dogaja. Hočemo, da nas otroke in mlade obravnavajo enakopravno.

173

Si resnično želimo razlike med ljudmi? Ne, mi si tega ne želimo! Nastajajo pa ogromne razlike, npr. revni in bogati.

174

Ko govorimo o diskriminaciji na podlagi revščine, se moramo osredotočiti na prave vzroke revščine in jo poskušati odpraviti pri koreninah. Le z dajanjem denarja ne bomo dovolj dobro pomagali ljudem.

175

Biti moramo strpni do drugače verujočih. Ugotovili smo namreč, da ni važno, v kaj veruješ, pomembno je, da si strpen in spoštljiv do vseh veroizpovedi. Menimo, da tudi verske skupnosti včasih s svojimi stališči in vrednotami spodbujajo oblike nestrpnosti do drugače mislečih. Ustvarjajo nekakšne tabuje in norme, o katerih ni zaželeno govoriti.

176

Med nami so tudi mladi, ki so invalidi in slepi. So drugačni le zaradi nekaterih fizičnih posebnosti. Žal pa se med seboj premalo poznamo. Že od prvega razreda naprej bi morali spoznavati drugačne ter z njimi živeti.

177

Mladim, ki živijo v našem okolju že dlje časa, pa se še vedno niso dobro naučili slovenskega jezika, je treba omogočiti obiskovanje dodatnih oblik učenja jezika.

»Moja popotnica mladim je, da naj omejitev tega, kar vidvajo okoli sebe, ne jemljejo kot dejstvo. Da lahko spremenijo svet, vsak zase, z majhnimi, a pomembnimi koraki. Predvsem pa, da je danes spremenljiv. Naj bodo pri tem uporniški, večkrat rečejo ne kot da in nikoli ne pozabijo, da 'slovenstvo' ni vezano na prostor, ampak na povezave med nami, kjerkoli že smo.«

Anžej Dežan, nekdanji predsednik nacionalnega Otroškega parlamenta, danes urednik digitalnih vsebin v Parizu

178

Svet ni črno-bel, je v barvah in mi smo si različni. Ravno to nas dela lepše. Med seboj smo drugačni, ampak čisto vsi smo enakopravni. Smo različni, ampak odlični. Podirajmo tabuje!

179

V programe obveznih in izbirnih predmetov v osnovni šoli je treba vključiti več vsebin, ki smo jih obravnavali v okviru teme otroških parlamentov: stereotipi, razizem, diskriminacija.

180

Bolje moramo spoznati posameznike, sošolce in sošolke, ki so zaradi osebnostnih okoliščin (jezik, kultura, narodnostna ali verska pripadnost, invalidnost) drugačni, in se spopasti s stereotipi in predsodki do njih.

181

Še vedno obstaja neenakopravnost med spoloma. Tudi to ni prav, da morajo punce več pospravljati po malici.

182

Postalo je pomembno, koliko ima kdo denarja, kako je kdo oblečen in kakšen avto ima. Duhovno bogastvo pa je žal manj pomembno.

183

Zdi se nam samoumevno, da imamo dostop do interneta in da imamo računalnik, vendar ga mnogi še nimajo. Pričakovanje učiteljev, da bodo naši vrstniki nalogo naredili s pomočjo računalnika, je diskriminatorno do tistih, ki te možnosti nimajo.

184

Spoštovati moramo vsakega posameznika, pripadnika določenih skupin in ne sprejemati vseprek uporabljenih stereotipov o Romih, blondinkah, 'čefurjih' in drugih. Nesprejemljivo je, da veliko stereotipov opravičujemo s humorjem.

185

Tisti, ki bi nam morali biti vzor, zlasti politiki, ki želijo voditi našo državo, nam niso vedno dober vzor, kajti prevečkrat širijo nestrpne izjave, polne predsodkov in stereotipov ter diskriminatornih stališč do nekaterih skupin.

186

Ocenili smo, da predstavlja nivojski pouk svojevrsten 'pedagoški razizem', ker v šolah otroke razvrščajo in oblikujejo homogene skupine glede na nivo znanja. V nižjih nivojih je težje ali nemogoče dosegati najboljše ocene.

187

Spremljali smo zaplete z gradnjo džamije v Ljubljani. V Sloveniji imamo katoliške cerkve, pravoslavne cerkve in ni razloga, da ne bi tudi muslimani imeli svojega verskega hrama, imeli svojo cerkev in se izpovedali svojemu bogu. Od oblasti pričakujemo pojasnilo, zakaj je to problem.

MEDIJI

188

Mediji imajo na nas velik vpliv. Le-ta je lahko pozitiven ali negativen. Negativnega opazimo pri medijski manipulaciji, katere se večinoma sploh ne zavedamo.

189

Mediji nas pogosto spodbujajo k sprejemanju napačnih vrednot. Pretirano izpostavljajo nekatere vrednote, kot so moč, slava, pridobivanje bogastva, pomembnost zunanjega videza. V medijih lahko zasledimo tudi pozitivne vrednote – humanost, solidarnost, ustvarjalnost, vendar vse prevečkrat pozabljajo na ljubezen, družino, prijateljstvo.

190

Mediji nam prikazujejo popolnost, čemur seveda mladi želimo slediti. Žal se nam s tem, ko je ne moremo doseči, znižuje naša samopodoba. Večkrat nam ponujajo tudi negativne vzore, saj si preko nekaterih medijev najdemo vzornike, ki niso primerni.

191

Naučiti se moramo kritičnega razmišljanja in dojetanja medijev. Naučiti se moramo, da informacije, ki jih sprejemamo, kritično preverimo še pri drugih virih. Potrebujemo več medijske vzgoje.

192

Dogaja se, da mediji manipulirajo z javnim mnenjem in nas prepričajo v stvari, ki so velikokrat neresnične in tudi nepomembne.

193

Mediji naj predstavljajo probleme na nam razumljiv način. Promovirajo naj strpnost in spodbujajo narodno zavest in hkrati zavest o pripadnosti evropski kulturi.

194

Mediji pomembno prispevajo k oblikovanju naših stereotipov o najprimernejši in želeni postavi (suha in anoreksična), objavljajo vice o neumnih blondinkah, o 'čefurjih' ter predvsem negativne informacije o določenih skupinah ljudi glede na njihovo narodnostno ali versko pripadnost. Predlagamo več pozitivnih sporočil medijev o drugačnih.

195

Internet zahteva odgovornost pri razumevanju; informacije je treba premišljeno brati in si jih še bolj premišljeno razlagati.

196

Ugotavljamo, da v šolah obravnavamo vsebine o varni rabi interneta in mobilnih telefonov, vendar teh znanj še vedno ni dovolj. Otroci bi morali znati zaščititi svojo zasebnost, se obvarovati pred ustrahovanjem in delovati v skladu s spletno etiko. Zavedati se moramo, da se na spletu objavljenih informacij ne da več izbrisati.

197

Predlagamo več izobraževanja o pasteh interneta in socialnih omrežij, še posebej želimo, da bi mladi svojim sovrstnikom podajali svoje lastne izkušnje in mnenja.

198

Od medijev pričakujemo več poučnih oddaj, tudi takšnih, kamor bi mladi lahko poklicali, povedali svoje mnenje. Tako bi nas spodbujali k razmišljanju in življenju.

199

Želimo, da bi se nam predstavili poklici, povezani z mediji.

200

Ugotovili smo, kar je zaskrbljujoče, da prihaja do neke nove vrste medčloveških odnosov. Realnost odrivamo in nekakovostno preživljamo svoj prosti čas. Mladost izgubljam v virtualnem svetu in vse bolj postajamo od njega odvisni.

201

Imeti bi morali svojo oddajo, ki bi jo sami sestavljali in vodili. Morda otroški dnevnik, tako na lokalni kot tudi na nacionalni ravni. Mladi bi oblikovali novice, ki bi bile zanimive za nas. Vključevali bi se s poročanjem o dejavnostih, ki niso medijsko pokrite, npr. delovanje različnih klubov, tabornikov in drugo. Otroci pogrešamo kontaktne oddaje za mlajše mladostnike.

Mladi parlamentarci so po zgledu starejših kolegov nekaj besed o temi Moj prosti čas namenili tudi medijem (objavljeno v reviji PIL+, letnik 54, 1. februar 2002).

Spomin udeleženke 1. Otroškega parlamenta

V Ljubljano v mojem otroštvu nismo pogosto zahajali. Zato sem se še kako razveselila novice, da grem v Otroški parlament. Prišli smo otroci iz vse Slovenije. Sedela sem v vrsti klopi, ki je bila čisto na desni. Na sosednji klopi je v isti vrsti sedel g. Peterle, ki sem ga že kdaj prej videla na Poročilih. Da dela, nam je pel Jani Kovačič, ki je popestril pavze med vrsto govorov, ki so jih pripravili moji vrstniki iz drugih šol. Kar naenkrat nastopi fant, ki se predstavi kot Damijan. Pozorno poslušam. Osnovna šola Dekani. Čakaj malo. Je to moj dopisovalec? Po govoru sledim, kam odide sedet. Ti šment, sedi dva sedeža proč od mene, med nama je samo g. Peterle. A priložnosti, da ga končno spoznam v živo, nisem želela zamuditi. Odločno dregnem g. Peterleta. Gospod se vljudno nagne k meni in mi prisluhne. Jaz pa rečem: »A dregnete unega fanta zraven vas, mislim, da je moj dolgoletni dopisovalec?« Peterle ustreže moji prošnji in Damijana opozori name. Damijan mi presenečen pomaha. Po zaključku sva si zato lahko izmenjala nekaj besed tudi v ustni obliki. Najino prijateljstvo živi še danes. Moja izkušnja z Otroškim parlamentom je bila nekoliko zmedena. To, da sem s podeželja, kjer se ljudje premalokrat zavejo, da bi lahko vsi skupaj kaj naredili za dobro vseh, se je še kako poznalo, ker sem šla na srečanje povsem nepripravljena. Kljub temu sem se prav na Otroškem parlamentu naučila, da samo če spregovorim, lahko marsikaj spremenim. In tega se še vedno držim, mogoče tudi tako, da se vsakič znova gostiteljem zahvalim za najboljšo pohorsko omleto, s katero so nas tisti dan počastili v parlamentarni menzi.

mag. Livija Rojc Štremfelj, udeleženka 1. zasedanja nacionalnega Otroškega parlamenta, danes svetovalka nepridobitnim organizacijam

202

Ugotovili smo, da mladim mediji, politika in družba sporočajo: bodi grebator, komolčar, laži, kradi, bodi agresiven in nestrpen. Vsa ta negativna sporočila v nas vzbujajo občutke nezaupanja. Mladi si tega ne želimo in predlagamo takojšnjo uvedbo bontona obnašanja javnih funkcionarjev.

203

Želimo si več radijskih prispevkov, ki bi pritegnili mlade, da bi več poslušali radio in manj gledali TV.

204

Potrebujemo več oddaj za mlade ter otroških in mladinskih revij, ki bi bile cenejše in tako dostopnejše.

OKOLJE

205

Mladi smo zelo občutljivi na to, v kakšnem okolju živimo. Udeleženci iz Pomurja so izpostavili problem bistvenega povečanja prometa na njihovem območju, zlasti po vključitvi Slovenije v Evropsko unijo. Ogrožena so življenja mladih ob prometnicah, tudi hrup in slab zrak ogrožata naše zdravje.

206

Zavedati se moramo posledic vse večjega onesnaževanja okolja. S tem je kršena osnovna človekova pravica – pravica do zdravega življenja. Pozivamo pristojne, da ukrenejo vse potrebno za zdravo in varno okolje.

207

Na šolah bi lahko organizirali merjenje hrupa in ozavestili tako učence kot tudi učitelje o prevelikem hrupu v našem okolju.

208

Za večjo ekološko ozaveščenost bi lahko ob šolah imeli majhne vrtove, sadovnjake in čebelnjake.

Moje razmišljanje

Zdi se mi, da je Slovenija precej razvita, sodobna in mekomservativna država. V šoli se naše ideje pogosto uveljavijo in tudi doma (vsaj pri mas) je tako. Vključujemo se v različne projekte, otroški parlament, kjer odrasli poslušajo mas in naše mišljenja. Nismo več v tako podrejenem položaju, sploh pa majstriki, ki se razvijamo v zrele odrasle osebe. Poveemo, kaj mas moti in kritiziramo krivične dogodke, za to pa nismo kaznovani ali utišani, poleg tega pa se pogosto uveljavijo naše ideje. Fantastično se mi zdi tudi to, da mladi (sicer malo starejši od mene) lahko gredo na ulice in protestirajo, kar jim ne zdi prav z ~~idejami~~ idejami, ki se pogosto razlikujejo od razmišljanja starejših in s tem prinesejo nove rešitve.

Živa, Dolenjska

Spomin udeleženke 1. Otroškega parlamenta

Mi pa kar v Skupščino ... Tako smo rekli Parlamentu 30 let nazaj, takrat, ko sem se kot osnovnošolka ene od ljubljanskih šol udeležila prvega Otroškega parlamenta. Brskam po spominu in se skušam spomniti, kako sem prav jaz imela možnost udeležiti se tega srečanja. A spomini so že precej zabrisani, film je razpadel na posamezne slike, pa še te so precej zbledele. Spomnim se le, da sem na takratnem občinskem, morda regijskem srečanju, predstavila nekaj o prometni varnosti na naši šoli, razmišljanja nas otrok. Kot kaže je bila predstavitev prepričljiva in mi prinesla možnost udeležbe na Otroškem parlamentu. In s tem možnost povedati svoje mnenje. Dogodek mi je ostal v lepem spominu. Tudi posredno sporočilo tistega dne. Da glas otrok šteje, da je prav, da otroci povedo, kar jih teži, kaj in kako razmišljajo. Da so glasni, da se njihov glas sliši. Na mladih svet stoji. In prav to danes sporočam tudi svoji štirinajstletni hčeri, ki kot predstavnica njenega razreda sodeluje pri parlamentu znotraj njihove šole. Zdaj je čas za vas mlade, zdaj začenjate korake v družbo, ki jo boste soustvarjali. Vzemite vajeti v svoje roke in povejte, v kakšnem svetu si želite živeti.

**mag. Mateja Nose Marolt, udeleženka
1. zasedanja nacionalnega Otroškega parlamenta,
danes biologinja in naravovarstvena svetnica**

209

Želimo boljše ceste in nove oznake na cestah, semaforizirana križišča, dovolj parkirišč, da ne bodo avtomobili parkirani pred šolo.

210

Želimo si zgrajene, pokrite avtobusne postaje, na katerih čakamo na šolske avtobuse.

211

Graditelji naj se ob gradnji cest izognejo šolam in šolskim potem.

212

Protestiramo proti odlaganju gradnje pomembnih cestnih povezav, na katerih umre veliko otrok.

213

Veliko je ozkih, slabih, nevarnih in neoznačenih cest skozi naselja, ki so pogosto brez pločnikov in kolesarskih stez. Takšne ceste so vzrok številnim nesrečam, v katerih umirajo naši sovrstniki. Do kdaj?

Spis udeleženca o zasedanju Otroškega parlamenta leta 1999

Otroški parlament

Na šoli sem že več let sodeloval pri pripravah na občinski parlament, letos sem se ga pa tudi prvič sam udeležil in bilo mi je zelo všeč. Rad povem svoje mnenje in rad razpravljam o mnogih temah. Teme na otroškem parlamentu so aktualne in primerne za nas mlade, mladi pa radi brez zadržkov povemo, če smo za ali proti, zakaj imamo neko stališče in kaj bi radi spremenili, izboljšali in kaj zamerimo starejšim. Zdi se mi, da je to tisto 'uveljavljanje pravice do lastnega mnenja'.

V Mariboru smo se že od začetka šolskega leta pripravljali na parlament. Za 'ogrevanje' smo na šoli s svojo mentorico pripravili okroglo mizo, se o temi dodobra informirali, povabili smo tudi strokovnjake (zdravnik-ginekolog za mladostnice, medicinska sestra, pedagoginja) in si ogledali gledališko predstavo, ki govori o oblikah zasvojenosti, zdravju in nevarnostih, ki jih prinašajo spolno nalezljive bolezni. Mnogo smo razpravljali, vključevali v razgovore tudi mlajše učence in naše starše. Pripravili smo zaključke, plakate in že smo bili na občinskem parlamentu.

Začeli smo z recitalom, zabavno pesmijo in sproščeno nadaljevali. Tukaj je bila zame glavna debata. Imeli smo dovolj časa, ni nas bilo preveč, bilo mi je zelo všeč. Počutil sem se že kot v pravem parlamentu, sedeli smo skupaj, nekaj učencev pa je bilo pred nami in si zapisovalo glavne točke razprave in opozarjalo, če smo 'zašli od teme'. Ob koncu so izbrali najbolj 'glasne' razpravljavce. Med njimi sem bil tudi jaz. Čez nekaj dni smo se dobili na regionalnem parlamentu, kjer smo sami sestavili zaključke vseh občinskih parlamentov in se dogovorili, kako jih bomo predstavili v Ljubljani.

Ko smo skupaj potovali v Ljubljano, smo ponavljali nastop, ga dopolnjevali in se ob tem krasno zabavali. Na nacionalnem otroškem parlamentu, ki je potekal v prostorih, kjer razpravljajo 'ta pravi' parlamentarci, smo zaključke predstavili predstavniki posameznih regij, nato nekaj debate, malica (in torta ob 10. obletnici) in zaključek.

Bilo je zanimivo slišati, o čem vse so se pogovarjali drugod, vendar sem bil hkrati tudi razočaran. Skoraj vsi so brali zaključke, ki so jih očitno napisali mentorji ali pa vsaj pod njihovim nadzorom. Tudi učenci niso kazali veselja. Otroški parlament je le otroški in to bi morali delati z veseljem. Saj smo tudi mi delali skupaj z našimi mentorji, ki pa so nam bolj pomagali in nas usmerjali, niso pa nas v našem razmišljanju omejevali in nam predpisovali, kaj smemo povedati. Zato pa je bil tudi naš nastop oziroma predstavitev drugačna. Pred govorniški oder smo stopili vsi – celotna MB ekipa. Seveda nismo govorili vsi, vsi pa so nekako sodelovali, nekateri plesali, drugi govorili, sam pa sem med posameznimi vsebinskimi sklopi zapel refrene različnih pesmi. Parlament bi moral potekati v celoti bolj sproščeno in drugače, kot ga izpeljejo odrasli, čeprav se bi pogovarjali o resnih temah in resnih predlogih nas mladih.

Tudi nekateri mentorji bi morali sodelovati z več zagnanosti in večjim veseljem, motilo me je, da so v odmoru najprej prižgali cigareto.

Mediji parlament krepijo, vendar bi ga morali še bolj podpirati. To je nujno in pravilno!

Organizacija je bila sicer zelo dobra, vendar bi morali imeti na razpolago več mikrofонов in več časa za razpravo, saj šele v razpravi mladi brez zadržkov povedo, kar mislijo.

Otroški parlament je dobra zamisel, zanimiv in potreben. Drobne napake ne izničijo dejstva, da imamo tako možnost izraziti naša mnenja, ideje in predloge.

**Uroš Kaurin, 8. b OŠ Tabor I, Maribor
(1999, tema OP: Imava se rada);
danes akademski gledališki igralec,
član ansambla Lutkovnega gledališča Maribor**

214

Predlagamo, da se središča mest zaprejo za promet z vozili.

215

Želimo več varnih kolesarskih stez.

216

Iz leta v leto v nekaterih slovenskih krajih narašča onesnaženost zraka. Nas otroke pozivajo, naj ostanemo v zaprtih prostorih. Nihče nič ne ukrene. Le govorijo kar naprej. Naši sovrstniki v Trbovljah, Šaleški dolini in drugje imajo pogosteje raka, bolezni dihal in druge bolezni. Do kdaj, vas sprašujemo ?

217

Koliko časa nam boste le prepovedovali piti onesnaženo vodo iz pip in ponujali ustekleničeno vodo?

218

Zahtevamo čiste reke, v katerih se bomo lahko poleti kopali. Vsi nimajo denarja za počitnice na morju. Nočemo živeti v uničenem svetu z umazanimi rekami.

219

Morja postajajo iz leta v leto nevarnejša za živali, morske rastline in ljudi. Tovarne naj prenehajo spuščati strupene odplake v reke in naj poskrbijo za čistilne naprave. Preide naj se na biološki način kmetovanja.

220

Zahtevamo več denarja za čistilne naprave in manj za orožje.

Udeleženci 29. zasedanja nacionalnega Otroškega parlamenta, april 2019; foto: Rok Dolenc

»Publikacija je financirana s strani Evropske komisije. Vsebina publikacije odraža izključno stališča avtorja/jev. Nacionalna agencija in Evropska Komisija nista odgovorni za kakršno koli uporabo informacij, ki jih publikacija vsebuje.«

Publikacija je brezplačna.

Izdala: Zveza prijateljev mladine Slovenije

Uredniški odbor: Liana Kalčina, Breda Krašna, mag. Pavla Peterle Udovič,
mag. Nina Uratarič Malnar in Petra Zega

Uredili: mag. Nina Uratarič Malnar in Petra Zega

Lektorirala: mag. Nina Uratarič Malnar

Fotografije: Alen Milavec, Srednja šola za oblikovanje in fotografijo Ljubljana, in arhiv ZPMS;

Ilustracije: likovna dela, ki so prispela na natečaj ZPMS 'Naše pravice', razpisan ob 30. obletnici Konvencije o otrokovih pravicah

Oblikovanje: Alenka Vuk Trotovsšek

Tisk: Tiskarna Januš

Naklada: 1000 izvodov

Ljubljana, maj 2020

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

323.212-053.2

342.7-053.2

DRŽAVLJANI prihodnosti : zbornik o uresničevanju pravice otrok do participacije /
[uredili Nina Uratarič Malnar in Petra Zega ; fotografije Alen Milavec, Srednja šola za oblikovanje
in fotografijo Ljubljana, in arhiv ZPMS]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2020

ISBN 978-961-6331-67-8

1. Uratarič Malnar, Nina

COBISS.SI-ID 15934211

Otroci imamo pravico,
da povemo svoje mnenje.
Želimo, da nas odrasli
vprašate in poslušate,
še posebej, ko odločate
o naši usodi.

Otroci imamo pravico,
do ustreznega zdravljenja,
ne glede na premoženjsko
stanje svojih staršev.

Otroci s posebnimi
potrebami imamo
pravico do
posebne skrbi.

Otroci begunci ali priseljenci
imamo pravico do posebne
skrbi in zaščite.

Otroci imamo pravico
do počitka in prostega
časa, igre in drugega
razvedrila.

Otroci imamo povsod
(doma, v šoli, na ulici,
svetovnem spletu) pravico
do zaščite pred nasiljem
in zlorabami.

Nihče nas ne sme izkoriščati
za opravljanje dela,
ki je lahko nevarno
ali moti naše šolanje.

